

IKS MCQ - સેમેસ્ટર III
યુનિટ I: પ્રકરણ 1
ભારતીય સાહિત્યનો પરિચય

1. ભારતીય જ્ઞાનનું મુખ્ય સ્વરૂપ તેના મૌખિક સ્વરૂપમાં શું માનવામાં આવે છે?

- a) ઉપનિષદ
- b) પુરાણ
- c) વેદ
- ડી) શાસ્ત્રો

જવાબ: c) વેદ

2. કેટલા મુખ્ય વેદ છે?

- એ) બે
- b) ત્રણ
- c) ચાર
- ડી) છ

જવાબ: c) ચાર

3. વેદોને સમજવા માટે જરૂરી ઘટક તરીકે નીચેનામાંથી કયો ઉલ્લેખ નથી?

- a) શિક્ષા
- b) કલ્પ
- c) તંત્ર
- ડી) જ્યોતિષા

જવાબ: c) તંત્ર

4. ભારતીય ફિલોસોફિકલ શાખાઓ વિશે નીચેનામાંથી કયું વિધાન સૌથી વધુ સચોટ છે?

- a) તમામ છ અસ્તિક ફિલસૂફી વૈદિક સત્તાનો અસ્વીકાર કરે છે
- b) ચાર્વાક, જૈન અને બૌદ્ધ ફિલસૂફીને અસ્તિક ગણવામાં આવે છે
- c) મીમાંસાશાસ્ત્ર મુખ્યત્વે દલીલોને રદિયો આપવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે
- d) વેદાંતમાં આત્મા, વિશ્વ અને ભગવાન જેવા ખ્યાલોને સમજાવતા વિવિધ સિદ્ધાંતોનો સમાવેશ થાય છે

જવાબ: d) વેદાંતમાં આત્મા, જગત અને ઈશ્વર જેવી વિભાવનાઓને સમજાવતા વિવિધ સિદ્ધાંતોનો સમાવેશ થાય છે.

સમજૂતી: જ્યારે વિકલ્પો a) અને b) ખોટા છે (અસ્તિક ફિલસૂફી વૈદિક સત્તાને સ્વીકારે છે, અને ચાર્વાક, જૈન અને બૌદ્ધ ફિલસૂફી નાસ્તિક છે), વિકલ્પો c) અને d) વધુ કાળજીપૂર્વક વિચારણાની જરૂર છે. મીમાંસાશાસ્ત્ર વૈદિક વાક્યોને સમજવામાં મદદ કરે છે, જ્યારે ન્યાયશાસ્ત્ર દલીલોના ખંડન માટે છે. બીજી બાજુ, વેદાંતને આત્મા, વિશ્વ, ભગવાન, માયા અને આત્મા વિશેના વિવિધ સિદ્ધાંતોને સમાવિષ્ટ તરીકે વર્ણવવામાં આવે છે.

5. મહાભારતમાં કેટલા શ્લોક છે?

- a) 24,000
- b) 50,000
- c) 75,000
- ડી) 100,000

જવાબ: ડી) 100,000

6. નીચેનામાંથી કયું છ અસ્તિક (ઓર્થોડોક્સ) ફિલસૂફીમાંથી એક નથી?

એ) સાંખ્ય

બ) યોગ

સ) ચાર્વાક

ડી) ન્યાય

જવાબ: સ) ચાર્વાક

7. ન્યાયશાસ્ત્રનો મુખ્ય હેતુ શું છે?

અ) વૈદિક વાક્યોને સમજવું

બ) દેવતાઓના સ્વભાવનું વર્ણન કરવું

સ) દલીલોનું ખંડન કરવું અને સત્ય સ્થાપિત કરવું

ડી) આત્મા અને વિશ્વ સમજાવવું

જવાબ: સ) દલીલોનું ખંડન કરવું અને સત્ય સ્થાપિત કરવું

8. નીચેનામાંથી કયો તંત્ર-આગમના ભાગ તરીકે ઉલ્લેખિત નથી?

એ) શૈવગમ

બ) શકટાગામા

સ) વૈષ્ણવગમ

ડી) બુદ્ધગામ

જવાબ: ડી) બુદ્ધગામ

9. ગ્રંથમાં કેટલા મુખ્ય પુરાણોનો ઉલ્લેખ છે?

અ) 6

બ) 12

સ) 18

ડી) 24

જવાબ: સ) 18

10. ભારતીય સાહિત્યની કઈ શાખામાં અનુમાનિત અને ગાણિતિક બંને પાસાઓનો સમાવેશ થાય છે?

એ) આયુર્વેદ

બ) જ્યોતિષ શાસ્ત્ર

સ) ધર્મશાસ્ત્ર

ડી) મીમાંસા શાસ્ત્ર

જવાબ: બ) જ્યોતિષ શાસ્ત્ર

11. નીચેનામાંથી કયું સંયોજન ભારતીય સાહિત્યના ઘટકો સાથે તેમના પ્રાથમિક કાર્યો અથવા લક્ષણો સાથે યોગ્ય રીતે મેળ ખાય છે?

I. શિક્ષા - વેદોનું ધ્વનિ અને શબ્દ જ્ઞાન

II. ગૃહ્ય-સૂત્રો - વૈદિક મંત્રોનું વિસ્તરણ

III. ધર્મસૂત્રો - વૈદિક ધર્મ અનુસાર નિયમો અને પ્રતિબંધો

IV. જ્યોતિષ - જ્યોતિષશાસ્ત્રના માત્ર અનુમાનિત પાસાઓ

V. આયુર્વેદ - બંને પ્રાચીન અને આધુનિક તબીબી સિદ્ધાંતો

- a) માત્ર I, II, અને III
- b) માત્ર I, III અને V
- c) માત્ર II, III અને IV
- d) માત્ર I, III, IV, અને V

જવાબ: b) માત્ર I, III અને V

સમજૂતી: હું સાચું છે: લખાણ જણાવે છે કે દરેક વેદમાં તેના ધ્વનિ અને શબ્દ જ્ઞાન માટે 'શિક્ષા' લખાણ હોય છે.
II ખોટું છે: વૈદિક મંત્રોના વિસ્તરણના ભાગરૂપે ગૃહ્ય-સૂત્રોનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે, પરંતુ તે આ વિસ્તરણનું એકમાત્ર અથવા પ્રાથમિક સ્વરૂપ નથી.

III સાચું છે: ધર્મસૂત્રો વૈદિક ધર્મ અનુસાર 'નિયમો અને પ્રતિબંધો'નું વર્ણન કરે છે.

IV અયોગ્ય છે: જ્યોતિષશાસ્ત્રમાં માત્ર અનુમાનિત જ નહીં, ભવિષ્યવાણી અને ગાણિતિક બંને પાસાઓનો સમાવેશ થાય છે.

V સાચું છે: લખાણ સ્પષ્ટપણે જણાવે છે કે આયુર્વેદ પ્રાચીન અને આધુનિક બંને સિદ્ધાંતોને સમાવે છે.

તેથી, માત્ર વિધાન I, III અને V સાચા છે.

12. વેદ અને તેમની સાથે સંકળાયેલા ગ્રંથો વિશે નીચેનામાંથી કયું વિધાન સૌથી સચોટ છે?

- a) બધા વેદોમાં ઋગ્વેદમાં સૌથી વધુ ઉપનિષદો છે
- b) યજુર્વેદમાં તેના બંને મુખ્ય પ્રકારોમાં સમાન સંખ્યામાં ઉપનિષદો છે
- c) સામવેદમાં તેની પૂર્વાર્ચિકા કરતાં ઉત્તરાર્ચિકામાં વધુ મંત્રો છે
- d) અથર્વવેદમાં ઋગ્વેદ કરતાં ઓછા કાંડ પણ વધુ સુક્તો છે

જવાબ: c) સામવેદના ઉત્તરાર્ચિકામાં તેની પૂર્વાર્ચિકા કરતાં વધુ મંત્રો છે

સમજૂતી: આ પ્રશ્ન માટે દરેક વેદના કાળજીપૂર્વક વિશ્લેષણની જરૂર છે. ઋગ્વેદમાં 2 ઉપનિષદો છે, યજુર્વેદમાં શુક્લમાં 2 અને કૃષ્ણમાં 4 છે (સમાન નથી), સામવેદના ઉત્તરાર્ચિકામાં 1225 મંત્રો છે જ્યારે પૂર્વાર્ચિકામાં 650 છે (સીને યોગ્ય બનાવે છે), અને અથર્વવેદમાં ઋગ્વેદ અને માનસની સરખામણીમાં 20 કાંડ અને 731 સૂક્ત છે. સુક્તો.

13. 'આદિ વેદ' તરીકે ઓળખાતા વૈદિક મંત્રોનું સંકલન કોણે કર્યું?

- a) ઋષિ પૈલા
- b) વેદ વ્યાસ
- c) ઋષિઓ ઊંડા ધ્યાન માં
- d) અથર્વવેદ ઋષિઓ

જવાબ: b) વેદ વ્યાસ

14. નીચેનામાંથી કઈ સરખામણી સૌથી સચોટ છે?

- a) ઋગ્વેદમાં અથર્વવેદ કરતાં વધુ સુક્તો છે, પરંતુ ઓછા મંત્રો છે
- b) સામવેદના કુલ મંત્રો કરતાં યજુર્વેદમાં વધુ શાખાઓ છે
- c) યજુર્વેદ માટે ઉલ્લેખિત ઉપનિષદોની સંખ્યા અન્ય તમામ વેદોમાં ઉલ્લેખિત ઉપનિષદોની સંખ્યા જેટલી છે.
- d) અથર્વવેદમાં ઋગ્વેદના મંડલ કરતાં વધુ કાંડ છે, પરંતુ સામવેદ કરતાં ઓછા મંત્રો છે

જવાબ: a) ઋગ્વેદમાં અથર્વવેદ કરતાં વધુ સુક્તો છે, પરંતુ ઓછા મંત્રો છે

સમજૂતી: - ઋગ્વેદમાં 1028 સૂક્ત અને 10,552 મંત્રો છે

- અથર્વવેદમાં 731 સૂક્ત અને 5987 મંત્રો છે

- યજુર્વેદમાં કુલ 100 શાખાઓ છે (15 + 85), જે સામવેદના 1875 મંત્રો કરતાં ઓછી છે.

- યજુર્વેદમાં 6 ઉપનિષદોનો ઉલ્લેખ છે (2+4), જ્યારે અન્ય કુલ 6 (2+2+2)
- અથર્વવેદમાં 20 કાંડ છે, જે ઋગ્વેદના 10 મંડલો કરતાં વધુ છે, પરંતુ 5987 મંત્રો છે, જે સામવેદના 1875 કરતાં વધુ છે.

તેથી, માત્ર વિકલ્પ a) સાચો છે.

15. ઉલ્લેખિત છ વેદાંગોમાંથી નીચેનામાંથી કયું એક નથી?

- a) શિક્ષા
- b) નિરુક્ત
- c) મીમાંસા
- ડી) કલ્પ

જવાબ: c) મીમાંસા

16. અષ્ટદશામાં જ્ઞાનના કુલ કેટલા ક્ષેત્રોનો સમાવેશ થાય છે?

- a) 4
- b) 6
- c) 18
- ડી) 28

જવાબ: c) 18

17. પ્રાચીનકાળની દ્રષ્ટિએ કયા વેદને પ્રાથમિક વેદ ગણવામાં આવે છે?

- એ) યજુર્વેદ
- b) સામવેદ
- c) ઋગ્વેદ
- ડી) અથર્વવેદ

જવાબ: c) ઋગ્વેદ

18. પ્રાચીન ભારતીય પરંપરામાં જ્ઞાનના વર્ગીકરણ વિશે નીચેના વિધાનોને ધ્યાનમાં લો:

- I. અષ્ટદશામાં ચાર વેદ, છ વેદાંગ, ચાર શાસ્ત્રો અને ચાર ઉપવેદોનો સમાવેશ થાય છે.
- II. ભારતીય ફિલસૂફીની તમામ છ શાખાઓ અષ્ટદશામાં સમાવિષ્ટ છે.
- III. સ્થાનપત્યશાસ્ત્રને ઉપવેદ તરીકે અર્થશાસ્ત્રનો વિકલ્પ માનવામાં આવે છે.
- IV. ન્યાયદર્શન એ શાસ્ત્ર અને તત્ત્વજ્ઞાનની છ શાખાઓમાંની એક છે.

ઉપરોક્તમાંથી કયું વિધાન સાચા છે?

- a) માત્ર I અને II
- b) માત્ર I, III અને IV
- c) માત્ર II અને IV
- d) I, II, III, અને IV

જવાબ: b) માત્ર I, III અને IV

સમજૂતી: વિધાન I સાચું છે કારણ કે તે અષ્ટદશાના ઘટકોનો ચોક્કસ સારાંશ આપે છે. વિધાન II ખોટું છે કારણ કે છ શાખાઓમાંથી માત્ર બે શાખાઓ (મીમાંસા અને ન્યાય) અષ્ટદશાના ભાગ તરીકે સ્પષ્ટપણે ઉલ્લેખિત છે. વિધાન III સાચું છે કારણ કે ટેક્સ્ટમાં વિકલ્પ તરીકે "અર્થશાસ્ત્ર/સ્થાપત્યશાસ્ત્ર" નો ઉલ્લેખ છે. વિધાન IV સાચું છે કારણ કે ન્યાયદર્શન શાસ્ત્ર તરીકે અને તત્ત્વજ્ઞાનની છ શાખાઓમાંની એક તરીકે સૂચિબદ્ધ છે.

19. યજુર્વેદના મુખ્ય બે પ્રકાર શું છે?

- a) પૂર્વાર્ચિકા અને ઉત્તરાર્ચિકા
- b) શુક્લ અને કૃષ્ણ
- c) ઐતરેય અને કૌશિતાકી
- d) પૂર્વામીમાંસા અને ઉત્તરામીમાંસા

જવાબ: b) શુક્લ અને કૃષ્ણ

20. લખાણ મુજબ સામવેદમાં મંત્રોની કુલ સંખ્યા કેટલી છે?

- a) 650
- b) 1225
- c) 1875
- ડી) 5987

જવાબ: c) 1875

21. કયા વેદને વૈદિક યુગની સંસ્કૃતિ, સંસ્કૃતિ, જ્ઞાન અને વિજ્ઞાનને સમાવિષ્ટ જ્ઞાનના જ્ઞાનકોશ તરીકે વર્ણવવામાં આવે છે?

- એ) ઋગ્વેદ
- b) યજુર્વેદ
- c) સામવેદ
- ડી) અથર્વવેદ

જવાબ: ડી) અથર્વવેદ

22 વેદાંગના કેટલા પ્રકાર છે?

- એ) ચાર
- b) પાંચ
- c) છ
- ડી) આઠ

જવાબ: c) છ

23. કઈ વેદાંગને "વેદ પુરુષનું મુખ" ગણવામાં આવે છે?

- a) શિક્ષા
- b) વ્યાકરણ
- c) નિરુક્ત
- ડી) છંદા

જવાબ: b) વ્યાકરણ

24. લખાણમાં કેટલા પ્રકારના કલ્પનો ઉલ્લેખ છે?

- એ) બે
- b) ત્રણ
- c) ચાર
- ડી) પાંચ

જવાબ: c) ચાર

25. લખાણ મુજબ, કેટલા પુરાણો છે?

- a) 12
- b) 16
- c) 18
- ડી) 24

જવાબ: c) 18

26. પુરાણોની રચનાનો શ્રેય કોને આપવામાં આવે છે?

- a) યસ્કા આચાર્ય
- b) મહર્ષિ વ્યાસ
- c) મહર્ષિ ગૌતમ
- ડી) ઋષિ જૈમિની

જવાબ: b) મહર્ષિ વ્યાસ

27. કઈ ફિલસૂફીને પૂર્વ અને ઉત્તરમાં વહેંચવામાં આવી છે?

- એ) ન્યાય
- b) મીમાંસા
- c) વેદાંત
- ડી) સાંખ્ય

જવાબ: b) મીમાંસા

28. લખાણ મુજબ ભારતીય વૈદિક સંસ્કૃતિનો પ્રાથમિક ઉદ્દેશ્ય શું છે?

- a) ધર્મ સમજાવવા માટે
- b) ધાર્મિક વિધિઓ શીખવવા માટે
- c) રચના સમજાવવા માટે
- ડી) જ્યોતિષને પ્રોત્સાહન આપવું

જવાબ: a) ધર્મ સમજાવવા માટે

29. લખાણમાં નીચેનામાંથી કયાનો ધર્મશાસ્ત્ર તરીકે ઉલ્લેખ નથી?

- એ) મનુ સ્મૃતિ
- b) યાજ્ઞવલ્ક્યસ્મૃતિ
- c) હરિતાસ્મૃતિ
- ડી) ભગવદ ગીતા

જવાબ: ડી) ભગવદ ગીતા

30. શુક્રનીતિ અનુસાર ધનુર્વેદ કયા વેદમાંથી ઉપવેદ છે?

- એ) ઋગ્વેદ
- b) યજુર્વેદ
- c) સામવેદ
- ડી) અથર્વવેદ

જવાબ: c) સામવેદ

31. ઉત્તર ભારતમાં વાસ્તુના સ્થાપક કોને ગણવામાં આવે છે?

- એ) મય
- b) વિશ્વકર્મા

c) કૌટિલ્ય
ડી) ભરતમુનિ
જવાબ: b) વિશ્વકર્મા

32. કઈ વેદાંગને "વેદ પુરુષની આંખો" તરીકે વર્ણવવામાં આવી છે?

- a) શિક્ષા
b) કલ્પ
c) નિરુક્ત
ડી) જ્યોતિષા

જવાબ: ડી) જ્યોતિષા

33. ન્યાય ફિલસૂફીના સ્થાપક કોને ગણવામાં આવે છે?

- એ) વાત્સ્યાયન
b) મહર્ષિ ગૌતમ
c) ઋષિ જૈમિની
ડી) યાણક્ય

જવાબ: b) મહર્ષિ ગૌતમ

34. નીચેનામાંથી કયું પુરાણના પાંચ વિશેષ લક્ષણો પૈકી એક તરીકે ઉલ્લેખિત નથી?

- a) સર્જન પ્રક્રિયાનું વર્ણન
b) ચાર પ્રકારના વિનાશનું વર્ણન
c) 14 મન્વંતરસનું વર્ણન
ડી) ફિલોસોફિકલ ચર્ચાઓનું વર્ણન

જવાબ: ડી) ફિલોસોફિકલ ચર્ચાઓનું વર્ણન

35. આયુર્વેદમાં, આ વિજ્ઞાનના મૂળ શિક્ષકો કોને ગણવામાં આવે છે?

- એ) ઇન્દ્ર અને ધન્વંતરી
b) ચ્યવન અને જનક
c) અશ્વિની કુમારો
ડી) સુશ્રુત અને ચરક

જવાબ: c) અશ્વિની કુમારો

36. અર્થશાસ્ત્રનું પ્રાથમિક ધ્યાન શું છે?

- એ) સામાન્ય આર્થિક સિદ્ધાંતો
b) વ્યક્તિગત સંપત્તિ સંચય
c) રાજાઓ માટે રાજકીય વિજ્ઞાન
ડી) સમૃદ્ધિ માટે ધાર્મિક વિધિઓ

જવાબ: c) રાજાઓ માટે રાજકીય વિજ્ઞાન

યુનિટ I: પ્રકરણ 2
મૌખિક પરંપરા

1. મૌખિક પરંપરા અથવા મૌખિક સંસ્કૃતિની પ્રાથમિક લાક્ષણિકતા શું છે?

- a) તે લેખિત ગ્રંથો દ્વારા જ્ઞાનનું પ્રસારણ કરે છે
- b) તે મૌખિક રીતે એક પેઢીમાંથી બીજી પેઢીને જ્ઞાન આપે છે
- c) તે ચોક્કસ સમયગાળા સુધી મર્યાદિત છે
- ડી) તે એક વ્યક્તિના જ્ઞાનને આભારી છે

જવાબ: b) તે મૌખિક રીતે એક પેઢીથી બીજી પેઢીને જ્ઞાન આપે છે

2. ભારતીય સાહિત્યમાં કયા ગ્રંથોને સૌથી પ્રાચીન ગણવામાં આવે છે અને તેને શ્રુતિ ગ્રંથો કહેવામાં આવે છે?

- એ) પુરાણ
- b) વેદ
- c) ઉપનિષદ
- ડી) મહાકાવ્ય

જવાબ: b) વેદ

3. વૈદિક ગ્રંથોના સંદર્ભમાં "શ્રુતિ" નો અર્થ શું છે?

- એ) જે લખાયેલ છે
- b) જે દેખાય છે
- c) જે સાંભળવામાં આવે છે
- ડી) જે યાદ છે

જવાબ: c) જે સાંભળવામાં આવે છે

4. ભારતીય સંસ્કૃતિમાં કેટલી કળાઓનો ઉલ્લેખ છે?

- a) 16
- b) 32
- c) 64
- ડી) 108

જવાબ: c) 64

5. ભારતીય જ્ઞાનને નષ્ટ કરવાના પ્રયાસો છતાં તેની સ્થિતિસ્થાપકતાના ઉદાહરણ તરીકે શું ટાંકવામાં આવ્યું છે?

- a) નાલંદા યુનિવર્સિટીનું અસ્તિત્વ
- b) નાલંદા ખાતે પુસ્તકો સળગાવવા છતાં જ્ઞાનની જાળવણી
- c) નવી હસ્તપ્રતોની શોધ
- ડી) ગ્રંથોનું બહુવિધ ભાષાઓમાં અનુવાદ

જવાબ: b) નાલંદામાં પુસ્તકો સળગાવવા છતાં જ્ઞાનની જાળવણી

6. ભારતીય સંસ્કૃતિમાં સામાન્ય રીતે કેટલા પરંપરાગત જીવન-ચક્ર સંસ્કારો અથવા સંસ્કારો (સંસ્કારો) જોવા મળે છે?

- a) 8
- b) 12
- c) 16
- ડી) 24

જવાબ: c) 16

7. "દૂરના પર્વતો સુંદર દેખાય છે" કહેવત શું શીખવે છે?

- એ) પ્રકૃતિની પ્રશંસા કરવી
- બ) વધુ મુસાફરી કરવી
- સ) દૂરના દેખાવ પર વિશ્વાસ ન કરવો
- ડી) પર્વતો પર ચઢવા માટે

જવાબ: સ) દૂરના દેખાવ પર વિશ્વાસ ન કરવો

8. આધુનિક યુગમાં પણ મૌખિક પરંપરા શા માટે અસરકારક માનવામાં આવે છે?

- અ) કારણ કે તે વાંચવા કરતાં સરળ છે
- બ) કારણ કે તે વધુ મનોરંજક છે
- સ) કેવી રીતે અને કોના દ્વારા કંઈક કહેવામાં આવે છે તેની અસરને કારણે
- ડી) કારણ કે તે પુસ્તકો કરતાં સસ્તું છે

જવાબ: સ) કેવી રીતે અને કોના દ્વારા કંઈક કહેવામાં આવે છે તેની અસરને કારણે

9. લખાણ મુજબ, મૌખિક પરંપરા જ્ઞાનની મુખ્ય લાક્ષણિકતા શું છે?

- અ) તે ચોક્કસ યુગ સુધી મર્યાદિત છે
- બ) તે સમય અને સંજોગો અનુસાર આગળ વધે છે
- સ) તે સમય જતાં યથાવત રહે છે
- ડી) તે ફક્ત પ્રાચીન સમાજો માટે જ સંબંધિત છે

જવાબ: બ) તે સમય અને સંજોગો અનુસાર આગળ વધે છે

યુનિટ 1: પ્રકરણ 3 ભારતીય જ્ઞાન પરંપરાની વૈશ્વિક જરૂરિયાત

1. ભારતીય જ્ઞાન પરંપરામાં માનવતા માટે શ્રેષ્ઠ પાયા તરીકે શું ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે?

- એ) ભૌતિક સંપત્તિ
- બી) જ્ઞાન
- સી) પાવર
- ડી) રાજકીય પ્રભાવ

જવાબ: બ) જ્ઞાન

2. કઈ ભારતીય ફિલોસોફિકલ શાખાઓ તર્ક અને જ્ઞાનશાસ્ત્ર પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે?

- A) ન્યાય અને વૈશેષિક
- B) સાંખ્ય અને યોગ
- C) મીમાંસા અને વેદાંત
- ડી) યોગ અને વેદાંત

જવાબ: A) ન્યાય અને વૈશેષિક

3. ભારતીય શ્રુતિ અને સ્મૃતિ ગ્રંથોમાંથી કયો ખ્યાલ આતંકવાદનો સામનો કરવામાં મદદ કરે છે અને વૈશ્વિક એકતાની ભાવનાને પ્રોત્સાહન આપે છે?

- A) ધર્મ
- બી) કર્મ
- C) મોક્ષ

- ડી) અર્થ

જવાબ: A) ધર્મ

4. આર્યભટ્ટેન પ્રાચીન ભારતીય ગણિતનું મહત્વનું યોગદાન શું હતું?

- એ) કલનનો વિકાસ
- બી) શૂન્યનો પરિચય
- સી) સૂર્યમંડળનું સૂર્યકેન્દ્રી મોડેલ
- ડી) એબેકસની શોધ

જવાબ: C) સૂર્યમંડળનું સૂર્યકેન્દ્રી મોડેલ

5. પારિવારિક વિસર્જનના સંદર્ભમાં, ભારતીય પરિપ્રેક્ષ્ય પશ્ચિમી દ્રષ્ટિકોણથી કેવી રીતે અલગ છે?

- એ) તે વ્યક્તિત્વ અને વ્યક્તિગત સફળતા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે.
- બી) તે કુટુંબ, સમાજ અને વિશ્વના હિત પર ભાર મૂકે છે.
- સી) તે અલગતા અને વ્યક્તિવાદને પ્રોત્સાહન આપે છે.
- ડી) તે વ્યક્તિગત વિકાસમાં કુટુંબના મહત્વની અવગણના કરે છે.

જવાબ: B) તે કુટુંબ, સમાજ અને વિશ્વના હિત પર ભાર મૂકે છે.

6. ભારતીય જ્ઞાન પ્રણાલીનું મુખ્ય ઘટક શું છે જે માનસિક તણાવને સંબોધે છે?

- A) પશ્ચિમી મનોરોગ ચિકિત્સા તકનીકો
- બી) યોગ ફિલસૂફી
- સી) આધુનિક ફાર્માકોલોજી
- ડી) સ્વ-સહાય પુસ્તકો

જવાબ: B) યોગ ફિલસૂફી

7. કયો વૈશ્વિક મુદ્દો મુખ્યત્વે અનિયંત્રિત ઔદ્યોગિકીકરણ અને શહેરીકરણને કારણે છે?

- એ) કૌટુંબિક વિસર્જન
- બી) માનસિક તણાવ
- સી) પ્રદૂષણ અને ગ્લોબલ વોર્મિંગ
- ડી) ગરીબી

જવાબ: C) પ્રદૂષણ અને ગ્લોબલ વોર્મિંગ

8. ટેક્સ્ટ અનુસાર આધુનિક પશ્ચિમી શિક્ષણનો મુખ્ય ગેરલાભ શું માનવામાં આવે છે?

- એ) તે વ્યક્તિગત સફળતા પર સામૂહિક પ્રગતિ પર ભાર મૂકે છે.
- બી) તે ઝડપી આર્થિક વિકાસમાં પરિણમે છે પરંતુ એકલતા અને માનસિક તકલીફમાં વધારો કરે છે.
- સી) તે સમુદાય અને પરસ્પર જોડાણની મજબૂત ભાવનાને પ્રોત્સાહન આપે છે.
- ડી) તે પરંપરાગત મૂલ્યોને આધુનિક વિજ્ઞાન સાથે અસરકારક રીતે સાંકળે છે.

જવાબ: B) તે ઝડપી આર્થિક વિકાસમાં પરિણમે છે પરંતુ એકલતા અને માનસિક તકલીફમાં વધારો કરે છે.

9. સમૃદ્ધિની દ્રષ્ટિએ વૈદિક યુગની વિશેષતા શું હતી?

- A) કુળાવો અને આર્થિક અસ્થિરતા
- બી) ખોરાક અને સામાન્ય સુખની વિપુલતા
- સી) પ્રદૂષણનું ઉચ્ચ સ્તર
- ડી) માનવ જીવન અને પ્રકૃતિ વચ્ચે ગંભીર અસંતુલન

જવાબ: B) ખોરાક અને સામાન્ય સુખની વિપુલતા

10. ભારતીય દાર્શનિક વિચારના પાયા તરીકે કઈ ફિલોસોફિકલ પ્રણાલીઓનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે?

- A) ન્યાય અને વૈશેષિક
- B) સાંખ્ય, યોગ, મીમાંસા અને વેદાંત
- C) બૌદ્ધ અને જૈન ધર્મ
- ડી) કન્ફ્યુશિયનિઝમ અને તાઓવાદ

જવાબ: B) સાંખ્ય, યોગ, મીમાંસા અને વેદાંત

એકમ I: પ્રકરણ 4

ભારતીય જ્ઞાન પરંપરાના ઘટાડા અને પુનરુત્થાનના કારણો

1. રાજકીય અસ્થિરતાના સમયગાળા દરમિયાન વિદેશી આક્રમણકારો ભારત તરફ આકર્ષાયા તેનું એક મુખ્ય કારણ શું હતું?

- એ) રાજકીય સત્તાની ઇચ્છા
- બી) સમૃદ્ધ ભંડારો, ધાતુઓ અને ખનિજ ભંડારો
- સી) અદ્યતન લશ્કરી તકનીક
- ડી) વ્યાપક નૌકા શક્તિ

જવાબ: B) સમૃદ્ધ ભંડારો, ધાતુઓ અને ખનિજ ભંડારો

2. નીચેનામાંથી કયા આક્રમણકારોએ સૌથી લાંબા સમય સુધી ભારત પર કબજો કર્યો?

- એ) ગ્રીક
- બી) મુઘલો
- સી) પોર્ટુગીઝ
- ડી) બ્રિટિશ

જવાબ: B) મુઘલો

3. ભારતમાં મુઘલ આક્રમણકારોનું પ્રાથમિક લક્ષ્ય શું હતું?

- A) ખેતીની જમીન
- બી) ભારતીય કલા અને હસ્તકલા
- C) મંદિરો અને વૈદિક સંસ્કૃતિ
- ડી) ભારતીય કાપડ

જવાબ: C) મંદિરો અને વૈદિક સંસ્કૃતિ

4. મુઘલ આક્રમણકારોએ શું નષ્ટ કર્યું જેણે ભારતીય જ્ઞાન પરંપરાને ગંભીર અસર કરી?

- A) ભારતીય વેપાર માર્ગો
- B) ભારતીય બંદરો અને શિપિંગ ઉદ્યોગ
- C) પુસ્તકાલયો અને નાલંદા જેવી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ
- ડી) ભારતીય કૃષિ પ્રણાલીઓ

જવાબ: C) પુસ્તકાલયો અને શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ જેમ કે નાલંદા

5. અંગ્રેજોએ તેમના શાસન દરમિયાન ભારતના અર્થતંત્ર પર કેવી અસર કરી?

- A) ભારતના વૈશ્વિક વેપારને વેગ આપીને
- B) ભારતનું આર્થિક ઉત્પાદન વિશ્વની અર્થવ્યવસ્થાના 27% થી ઘટાડીને 3% કરતા ઓછું કરીને
- C) ભારતીય કાપડ અને શિપબિલ્ડિંગ ઉદ્યોગોને વધારીને
- ડી) ભારતીય સાંસ્કૃતિક વારસાને પ્રોત્સાહન આપીને

જવાબ: B) ભારતનું આર્થિક ઉત્પાદન વિશ્વની અર્થવ્યવસ્થાના 27% થી ઘટાડીને 3% કરતા ઓછું કરીને

6. ભારતીય ઉદ્યોગો અને વ્યવસાયોને નિયંત્રિત કરવા માટે બ્રિટિશ વ્યૂહરચનાઓમાંની એક શું હતી?

- A) વૈશ્વિક સ્તરે ભારતીય કાપડ અને શિપબિલ્ડિંગને પ્રોત્સાહન આપવું
- B) ભારતીય માલસામાન પર ભારે કર અને નિયંત્રણો લાદવા
- C) ભારતીય અને બ્રિટિશ માલસામાન વચ્ચે સ્પર્ધાને પ્રોત્સાહન આપવું
- ડી) ભારતીય કૃષિ વિકાસમાં રોકાણ

જવાબ: B) ભારતીય માલસામાન પર ભારે કર અને નિયંત્રણો લાદવા

7. બ્રિટિશ શાસન પહેલાં કયો ભારતીય ઉદ્યોગ તેની વૈશ્વિક શ્રેષ્ઠતા માટે ખાસ કરીને જાણીતો હતો?

- એ) શિપબિલ્ડિંગ
- બી) કૃષિ
- સી) કાપડ ઉત્પાદન
- ડી) આયર્ન ઓરનું ખાણકામ

જવાબ: C) કાપડ ઉત્પાદન

8. ભારતીય કૃષિ પર બ્રિટિશ કરવેરા નીતિઓની અસર શું હતી?

- A) કૃષિ નિકાસમાં વધારો
- B) સમૃદ્ધિ અને ખેડૂતોનું દેવું ઘટાડ્યું
- C) ખેડૂતો પર દેવાનો બોજ નાખવો અને તેમને તેમના બાળકો વેચવા માટે દબાણ કરવું
- ડી) સ્થાનિક કૃષિ બજારોની વૃદ્ધિ

જવાબ: C) ખેડૂતો પર દેવાનો બોજ નાખવો અને તેમને તેમના બાળકો વેચવા માટે દબાણ કરવું

9. ભારતમાં તેમના વસાહતી શાસન દરમિયાન અંગ્રેજોનો એક હેતુ શું હતો?

- A) ભારતીય ઉદ્યોગોના વિકાસને ટેકો આપવો
- B) ભારતના કુદરતી સંસાધનો અને બજારો પર નિયંત્રણ મેળવવું
- C) ભારત અને બ્રિટન વચ્ચે સાંસ્કૃતિક આદાનપ્રદાનને પ્રોત્સાહન આપવું
- ડી) ભારતીય નાગરિકોની જીવનશૈલીમાં સુધારો કરવો

જવાબ: B) ભારતના કુદરતી સંસાધનો અને બજારો પર નિયંત્રણ મેળવવું

10. વિદેશી આક્રમણો પહેલાં ભારતીય મંદિરોએ ભારતીય જ્ઞાન પરંપરામાં શું ભૂમિકા ભજવી હતી?

- A) કૃષિ વિકાસ માટે કેન્દ્રો
- બી) જ્ઞાન કેન્દ્રો અને શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ
- સી) વેપાર અને વ્યાપાર કેન્દ્રો
- ડી) રાજકીય વહીવટ માટે કેન્દ્રો

જવાબ: B) જ્ઞાન કેન્દ્રો અને શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ

યુનિટ II: પ્રકરણ 1
ભારતીય જ્ઞાન પરંપરામાં સામાજિક પ્રણાલીઓ અને કલા

1. "સમગ્ર સંસ્કૃતિ" શબ્દ શું દર્શાવે છે?

- A) એક સંસ્કૃતિ જે ફક્ત કલા અને સંગીત પર કેન્દ્રિત છે
- બી) એક સંસ્કૃતિ જે માનવ મન અને સમાજના તમામ પાસાઓને સંબોધિત કરે છે
- સી) તકનીકી પ્રગતિ સુધી મર્યાદિત સંસ્કૃતિ
- ડી) એક સંસ્કૃતિ કે જે માત્ર ઐતિહાસિક કલાકૃતિઓને મહત્વ આપે છે

જવાબ: B) માનવ મન અને સમાજના તમામ પાસાઓને સંબોધતી સંસ્કૃતિ

2. અમેરિકાના આધુનિક ઉદાહરણોની તુલનામાં ભારતની અદ્યતન સાંસ્કૃતિક પ્રથાઓ દર્શાવવા માટે કયા ઉદાહરણનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે?

- A) ડ્રાઇવ-ઇન સુવિધાઓનો ઉપયોગ
- બી) ઘોડા પર સવાર લોકો માટે બજારોમાં ક્યુબિકલ્સની રચના
- સી) આધુનિક આર્કિટેક્ચરનો વિકાસ
- ડી) પ્રારંભિક યુનિવર્સિટીઓની સ્થાપના

જવાબ: B) ઘોડા પર સવાર લોકો માટે બજારોમાં ક્યુબિકલ્સની રચના

3. સંગીત અને વીણા સાથે કયા ભારતીય દેવતા સંકળાયેલા છે?

- A) લક્ષ્મી
- બી) દુર્ગા
- C) સરસ્વતી
- ડી) પાર્વતી

જવાબ: C) સરસ્વતી

4. વીણાનું ઐતિહાસિક મહત્વ શું છે?

- એ) તે 20મી સદીની તાજેતરની શોધ છે.
- બી) તે પ્રાચીન સમયથી છે અને તે દેવી સરસ્વતી સાથે સંકળાયેલ છે.
- સી) તે મુઘલ સમયગાળા દરમિયાન રજૂ કરવામાં આવી હતી.
- ડી) તે 19મી સદીમાં ભારતીય સંગીતમાં એક આધુનિક ઉમેરો હતો.

જવાબ: B) તે પ્રાચીન સમયથી છે અને તે દેવી સરસ્વતી સાથે સંકળાયેલ છે.

5. ભરતમુનિના નાટ્યશાસ્ત્ર મુજબ, મુખ્ય બે પ્રકારની વીણાઓ કયા કયા ઉલ્લેખિત છે?

- A) ચિત્રા અને વિપંચી
- B) કચ્છી અને ધોષા
- C) વણ અને વીણા
- ડી) દુંદુભી અને ગર્ગરા

જવાબ: A) ચિત્રા અને વિપંચી

6. કયા વૈદિક ગ્રંથમાં સંગીતનો ઉલ્લેખ છે?

- એ) યજુર્વેદ
- B) સામ વેદ
- C) ઋગ્વેદ
- ડી) અથર્વવેદ

જવાબ: B) સામ વેદ

7. સામવેદમાં 'સામ' શું દર્શાવે છે?

- એ) એક પ્રકારનું સંગીત વાદ્ય
- બી) સંગીતની નોંધોની હિલચાલ
- સી) પ્રાચીન સ્થાપત્યની રચના
- ડી) નૃત્યનું એક સ્વરૂપ

જવાબ: B) સંગીતની નોંધોની હિલચાલ

8. ભરતમુનિના નાટ્ય શાસ્ત્રનું શું મહત્વ છે?

- A) તે ફક્ત પ્રાચીન ભારતીય નૃત્ય પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે.
- બી) તે પુરાવા આપે છે કે ભારતીય સંગીત કલા વૈજ્ઞાનિક સિદ્ધાંતો પર આધારિત હતી અને સંપૂર્ણ રીતે વિકસિત હતી.
- સી) તે આધુનિક સંગીતનાં સાધનોનું વર્ણન કરે છે.
- ડી) તે પશ્ચિમી સંગીતના ભીંગડાની રૂપરેખા આપે છે.

જવાબ: B) તે પુરાવા આપે છે કે ભારતીય સંગીત કલા વૈજ્ઞાનિક સિદ્ધાંતો પર આધારિત હતી અને સંપૂર્ણ રીતે વિકસિત હતી.

9. લખાણમાં વર્ણવેલ વીણા કેટલી જૂની છે?

- A) 1000 વર્ષ જૂનું
- બી) 2000 વર્ષ જૂનું
- સી) ઓછામાં ઓછું 4000 વર્ષ જૂનું
- ડી) 500 વર્ષ જૂનું

જવાબ: C) ઓછામાં ઓછું 4000 વર્ષ જૂનું

10. લખાણ મુજબ રાયગઢમાં બાંધવામાં આવેલા ક્યુબિકલ્સનો મુખ્ય હેતુ શું હતો?

- A) સ્ટોરેજ સ્પેસ તરીકે સેવા આપવી
- B) ઘોડા પર સવાર લોકો માટે બજારની સુવિધા પૂરી પાડવી
- સી) પ્રાચીન હસ્તપ્રતો રાખવા
- ડી) લશ્કરી બેરેક તરીકે કામ કરવું

જવાબ: B) ઘોડા પર સવાર લોકો માટે બજારની સુવિધા પૂરી પાડવી

11. સૌથી જૂનું જાણીતું સંગીત સાધન કયું છે?

- એ) ડેનમાર્કનું ટ્રમ્પેટ જેવું સાધન
- બી) ઇજિપ્તની વાંસળી
- C) ભારતની વીણા
- ડી) મેસોપોટેમીયામાંથી ડ્રમ

જવાબ: B) ઇજિપ્તની વાંસળી

12. પશ્ચિમી વિશ્વમાં નોંધોની ચોક્કસ શ્રેણી (એક સ્કેલ) રજૂ કરવા માટે કયા ઐતિહાસિક વ્યક્તિત્વને શ્રેય આપવામાં આવે છે?

- એ) પ્લેટો
- બી) એરિસ્ટોટલ
- સી) પાયથાગોરસ
- ડી) સોક્રેટીસ

જવાબ: C) પાયથાગોરસ

13. ઋગ્વેદ અને સામવેદના સંદર્ભો પર આધારિત ભારતીય સંગીત કેટલું જૂનું છે?

- એ) ઓછામાં ઓછું 1000 વર્ષ જૂનું
- બી) ઓછામાં ઓછું 2500 વર્ષ જૂનું
- સી) ઓછામાં ઓછું 5000 વર્ષ જૂનું
- ડી) ઓછામાં ઓછું 3000 વર્ષ જૂનું

જવાબ: C) ઓછામાં ઓછું 5000 વર્ષ જૂનું

14. કયો લખાણ વૈદિક ધાર્મિક વિધિઓ સાથે સંબંધિત માનવામાં આવે છે પરંતુ તેમાં ગીતો અને સંગીત પણ છે?

- A) ઋગ્વેદ
- B) સામવેદ
- C) કાત્યાયનનું શ્રૌતસૂત્ર
- ડી) અથર્વવેદ

જવાબ: C) કાત્યાયનનું શ્રૌતસૂત્ર

15. પશ્ચિમી સંગીતની તુલનામાં ભારતીય સંગીત પ્રણાલી વિશે લખાણ શું સૂચવે છે?

- A) પશ્ચિમી સંગીત ભારતીય સંગીત કરતાં વહેલું વિકસિત થયું.
- B) ભારતીય સંગીત વૈજ્ઞાનિક રીતે હજારો વર્ષો પહેલાં વિકસિત થયું હતું, જે પશ્ચિમી સંગીતની પૂર્વાનુમાન હતું.
- C) ભારતીય સંગીત એ પશ્ચિમી સંગીતથી પ્રભાવિત તાજેતરનો વિકાસ છે.
- D) પશ્ચિમી સંગીતની સરખામણીમાં ભારતીય સંગીતનું કોઈ ઐતિહાસિક મહત્વ નથી.

જવાબ: B) ભારતીય સંગીત વૈજ્ઞાનિક રીતે હજારો વર્ષો પહેલાં વિકસિત થયું હતું, જે પશ્ચિમી સંગીતની પૂર્વાનુમાન હતું.

16. સીતાબેનગ્રા ગુફાઓનું મહત્વ શું છે?

- A) તેઓ એશિયન ખંડમાં પ્રથમ જાણીતા થિયેટર છે.
- બી) તેઓ તેમના પ્રાચીન સંગીતનાં સાધનો માટે જાણીતા છે.
- C) તેમાં સૌથી જૂની જાણીતી મ્યુઝિકલ નોટેશન છે.
- ડી) તેઓ પ્રારંભિક વૈજ્ઞાનિક શોધોના સ્થળ હતા.

જવાબ: A) તેઓ એશિયન ખંડમાં પ્રથમ જાણીતા થિયેટર છે.

17. કયા ભારતીય કવિએ તેમના મહાકાવ્ય 'મેઘદૂત'ની રચના સીતાબેનગ્રા ગુફાઓમાં કરી હોવાનું માનવામાં આવે છે?

- એ) કાલિદાસ
- બી) વાલ્મીકિ
- C) તુલસીદાસ
- ડી) ભર્તૃહરિ

જવાબ: A) કાલિદાસ

18. સીતાબેનગ્રા ગુફાના મુખ્ય ખંડનો પ્રાથમિક હેતુ શું હતો?

- એ) પ્રાચીન હસ્તપ્રતોનો સંગ્રહ
- બી) થિયેટરમાં દર્શકો માટે બેસવાની જગ્યા
- સી) ધાર્મિક પ્રથાઓ માટેની જગ્યા
- ડી) કલાકારો માટે રહેણાંક વિસ્તાર

જવાબ: B) થિયેટરમાં દર્શકો માટે બેસવાની જગ્યા

19. સીતાબેનગ્રા ગુફાની સાથે અન્ય કઈ ગુફાનો ઉલ્લેખ આશરે 300 બીસીઈના રંગીન દિવાલ ચિત્રો માટે કરવામાં આવ્યો છે?

- A) અજંતા ગુફાઓ
- B) જોગી મારા ગુફા
- C) એલિફન્ટા ગુફાઓ
- ડી) એલોરા ગુફાઓ

જવાબ: B) જોગી મારા ગુફા

20. સીતાબેનગ્રા ગુફાના મુખ્ય ખંડ વિશે કઈ નોંધપાત્ર વિશેષતાનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે?

- એ) તેમાં દેવતાઓની જટિલ કોતરણી છે.
- બી) તે દિવાલોમાં છિદ્રો સાથે પડધાને રોકવા માટે રચાયેલ છે.
- C) તેમાં પ્રાચીન સંગીતનાં સાધનો છે.
- ડી) તેમાં વિશાળ જળાશય છે.

જવાબ: B) તે દિવાલોમાં છિદ્રો સાથે પડધાને રોકવા માટે રચાયેલ છે.

21. શા માટે કેટલાક લોકો સીતાબેનગ્રા ગુફાના થિયેટર તરીકે વર્ગીકરણ સાથે અસંમત છે?

- A) ગુફાની રચના ભરત મુનિની થિયેટર ડિઝાઇન સાથે મેળ ખાતી નથી.
- બી) ગુફામાં કોઈ સ્ટેજ એરિયા નથી.
- C) ભરત મુનિના નાટ્યશાસ્ત્ર લખાયા પછી ગુફા બાંધવામાં આવી હતી.
- ડી) ગુફાને વ્યાપક નુકસાન થયું છે અને તેમાં સ્પષ્ટ લક્ષણોનો અભાવ છે.

જવાબ: A) ગુફાની રચના ભરત મુનિની થિયેટર ડિઝાઇન સાથે મેળ ખાતી નથી.

22. ગ્રીક થિયેટરોની કઈ વિશેષતાનો ઉલ્લેખ સીતાબેંગ્રા ગુફામાં મળેલી રચના જેવી જ છે?

- એ) એમ્ફીથિયેટરનો ઉપયોગ
- બી) સ્ટેજ વિસ્તારની મધ્યમાં ગોળાકાર જગ્યા
- સી) ટાયર્ડ બેઠક વ્યવસ્થા
- ડી) પ્રદર્શન માટે કુદરતી પ્રકાશનો ઉપયોગ

જવાબ: B) સ્ટેજ વિસ્તારની મધ્યમાં ગોળાકાર જગ્યા

23. પ્રાચીન ગ્રીક અને ભારતીય નાટ્ય પરંપરાઓ વચ્ચેના સંબંધ વિશે લખાણ શું સૂચવે છે?

- A) ગ્રીક થિયેટર ભારતીય રંગભૂમિ પર પ્રભાવિત હતું.
- B) ભારતીય રંગભૂમિ ગ્રીક થિયેટરથી પ્રભાવિત હતી.
- સી) બંને પરંપરાઓ એકબીજાના પ્રભાવ વિના સ્વતંત્ર રીતે વિકસિત થઈ.
- ડી) ભારતીય રંગભૂમિએ તેની વિભાવનાઓ સીધી ગ્રીક થિયેટરમાંથી ઉઘાર લીધી હતી.

જવાબ: A) ગ્રીક રંગભૂમિ ભારતીય રંગભૂમિથી પ્રભાવિત હતી.

24. એલેક્ઝાન્ડર ધ ગ્રેટ કોણ હતા અને ભારતીય અને ગ્રીક સાંસ્કૃતિક આદાનપ્રદાનના સંદર્ભમાં તેમણે શું ભૂમિકા ભજવી હતી?

- A) એક ભારતીય ફિલસૂફ જેણે ભારત પર ગ્રીક પ્રભાવોનું દસ્તાવેજીકરણ કર્યું
- બી) એક ગ્રીક રાજા જેની ભારત સાથેની ક્રિયાપ્રતિક્રિયાઓ પ્રારંભિક આંતર-સાંસ્કૃતિક વિનિમયના પુરાવા છે
- C) ભારતીય નાટકો વિશે લખનાર ગ્રીક નાટ્યકાર
- ડી) એક ઇતિહાસકાર જેણે પ્રાચીન ભારતીય થિયેટરોનું અસ્તિત્વ સાબિત કર્યું

જવાબ: B) એક ગ્રીક રાજા જેની ભારત સાથેની ક્રિયાપ્રતિક્રિયાઓ પ્રારંભિક આંતર-સાંસ્કૃતિક વિનિમયના પુરાવા છે

25. લખાણ મુજબ, કયા પ્રાચીન લખાણમાં નાટકની વિશેષતાઓ જેમ કે આહ્વાન અને પ્રસ્તાવનાનું વિગતવાર વર્ણન હોય તેવું માનવામાં આવે છે?

- A) ઋગ્વેદ
- B) સામવેદ
- C) અગ્નિ પુરાણ
- ડી) નાટ્યશાસ્ત્ર

જવાબ: C) અગ્નિ પુરાણ

26. કેટલાક વિદ્વાનો અનુસાર ભરત મુનિના નાટ્યશાસ્ત્રમાં કેટલા પ્રકરણો હોવાનું કહેવાય છે?

- A) 30 પ્રકરણ
- બી) 36 પ્રકરણો
- C) 37 પ્રકરણ
- ડી) 40 પ્રકરણ

જવાબ: C) 37 પ્રકરણો

27. ભરત મુનિએ પ્રથમ નાટક તરીકે કયા નાટકનો ઉલ્લેખ કર્યો છે?

- A) અભિજ્ઞાનસા કુંતલમ્
- B) માલવિકાગ્નિ મિત્રમ
- C) સામાવકારા અમૃતમંથન
- ડી) વિક્રમોર્વ સ્યામ

જવાબ: C) સામાવકારા અમૃતમંથન

28. ભરત મુનિએ તેમના ગ્રંથ નાટ્યશાસ્ત્રમાં વર્ણવેલ કેટલાક પાત્રો કયા છે?

- A) વાર્તાકાર, નાયક, નાયિકા, જેસ્ટર અને નોકર
- બી) કવિ, નૃત્યાંગના, સંગીતકાર અને વિવેચક
- સી) રાજા, રાણી, વેપારી અને ઋષિ
- ડી) વાર્તાકાર, યોદ્ધા, વિદ્વાન અને કલાકાર

જવાબ: A) વાર્તાકાર, નાયક, નાયિકા, જેસ્ટર અને નોકર

29. ભરત મુનિના નાટ્યશાસ્ત્રમાં 'અંકા' શબ્દનો શું ઉલ્લેખ છે?

- એ) ચોક્કસ પ્રકારનું નાટક
- બી) નાટકના અભિનય માટેનો પરંપરાગત શબ્દ
- સી) નાટકમાં એક પાત્ર
- ડી) સંગીતની શૈલી

જવાબ: B) નાટકના અભિનય માટે પરંપરાગત શબ્દ

30. 1912 માં તાડના પાંદડા પર મલયાલમ લિપિમાં ભાસા દ્વારા લખાયેલા સંસ્કૃત નાટકો કોણે શોધ્યા હતા?

- a) ભરત મુનિ
- b) કાલિદાસ
- c) ટી. ગણપતિ શાસ્ત્રી
- ડી) કૃષ્ણજી લક્ષ્મણ સોમણ

જવાબ: c) ટી. ગણપતિ શાસ્ત્રી

31. ત્રાવણકોર રાજ્યના મઠમાં ભાસના કેટલા નાટકો જોવા મળ્યા?

- a) 5
- b) 10
- c) 13
- ડી) 20

જવાબ: c) 13

32. હાલમાં મંચાયેલ કયું નાટક ભાસના સંસ્કૃત નાટક 'મધ્યમવ્યયોગ' પર આધારિત છે?

- a) સામાવકારા અમૃત મંથન
- b) ઉરુભંગમ
- c) ઇન્ફર્નો
- ડી) મહાભારત

જવાબ: b) ઉરુભંગમ

33. હિન્દુ ક્લિલસૂક્તીમાં પાંચ તત્ત્વો (પંચ મહાભૂત) શું છે?

- a) અગ્નિ, પાણી, પૃથ્વી, હવા, અવકાશ
- b) લાકડું, અગ્નિ, પૃથ્વી, ઘાતુ, પાણી
- c) સૂર્ય, ચંદ્ર, તારા, પૃથ્વી, આકાશ
- ડી) પ્રકાશ, ધ્વનિ, સ્પર્શ, સ્વાદ, ગંધ

જવાબ: a) અગ્નિ, પાણી, પૃથ્વી, વાયુ, અવકાશ

34. પાંચ-તત્ત્વોમાંથી ત્રણ મંદિરોની વિશિષ્ટ વિશેષતા શું છે?

- a) તેઓ બધા એક જ શહેરમાં સ્થિત છે
b) તે બધા એક જ વર્ષમાં બાંધવામાં આવ્યા હતા
c) તેઓ સેંકડો કિલોમીટરના અંતરે હોવા છતાં એક સીધી રેખામાં સ્થિત છે
ડી) તે બધા જુદા જુદા દેવતાઓને સમર્પિત છે

જવાબ: c) તેઓ સેંકડો કિલોમીટરના અંતરે હોવા છતાં એક સીધી રેખામાં સ્થિત છે

35. નીચેનામાંથી કયું મંદિર સમાન રેખાંશ (79.41 E) પર સ્થિત નથી?

- a) શ્રી કાલહસ્તી મંદિર
b) શ્રી એકમ્બરેશ્વર મંદિર
c) શ્રી થિલાઈ નટરાજ મંદિર
d) આ તમામ મંદિરો એક જ રેખાંશ પર છે

જવાબ: ડી) આ તમામ મંદિરો એક જ રેખાંશ પર છે

36. શ્રી કાલહસ્તી મંદિર કયા તત્વનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે?

- a) પાણી
b) હવા
c) પૃથ્વી
ડી) આગ

જવાબ: b) હવા

37. કાર્બન ડેટિંગ મુજબ શ્રી એકમ્બરેશ્વર મંદિરમાં કેરીનું ઝાડ કેટલું જૂનું છે?

- એ) 1000 વર્ષ
b) 2000 વર્ષ
c) 3000 વર્ષ
ડી) 4000 વર્ષ

જવાબ: c) 3000 વર્ષ

38. શ્રી કાલહસ્તી મંદિરના શિવ લિંગ વિશે શું વિશિષ્ટ છે?

- a) તે માટીનું બનેલું છે
b) પાદરીઓ દ્વારા પણ તેને ક્યારેય સ્પર્શ કરવામાં આવતો નથી
c) તે પાણીમાં ડૂબી જાય છે
ડી) તે રંગ બદલે છે

જવાબ: b) પાદરીઓ દ્વારા પણ તેને ક્યારેય સ્પર્શ કરવામાં આવતો નથી

39. નીચેનામાંથી કયું શ્રી એકમ્બરેશ્વર મંદિર વિશે સાચું છે?

- a) તે પાણીના તત્વનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે
b) તે આંધ્ર પ્રદેશમાં આવેલું છે
c) તેનું શિવલિંગ માટીનું બનેલું છે
ડી) તે 11મી સદીમાં બાંધવામાં આવ્યું હતું

જવાબ: c) તેનું શિવલિંગ બનેલું છે માટી

40. નીચેના વિધાનોને ધ્યાનમાં લો:

- I. શ્રી કાલહસ્તી મંદિર "દક્ષિણ કૈલાશ" અથવા "દક્ષિણ કાશી" તરીકે ઓળખાય છે.
II. શ્રી કાલહસ્તી મંદિરનું ગર્ભગૃહ 5મી સદીમાં બનાવવામાં આવ્યું હતું.

- III. કાંચીપુરમમાં આવેલ શ્રી એકમ્બરેશ્વર મંદિર અવકાશ તત્વનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે.
 IV. આદિશંકરાચાર્યએ "શિવાનંદ લહારી" માં શ્રી કાલહસ્તી મંદિરનો ઉલ્લેખ કર્યો છે.
 V. શ્રી એકમ્બરેશ્વર મંદિરમાં આંબાના ઝાડને ચાર વેદોનું પ્રતીક માનવામાં આવે છે.

ઉપરોક્તમાંથી કયું વિધાન સાચા છે?

- a) I, II, IV, અને V
 b) I, II, III, અને IV
 c) II, III, IV, અને V
 d) I, II, અને IV

જવાબ: a) I, II, IV, અને V

સમજૂતી:

- વિધાન I સાચું છે: શ્રી કાલહસ્તી મંદિર હજારો વર્ષોથી "દક્ષિણ કૈલાશ" અથવા "દક્ષિણ કાશી" તરીકે ઓળખાય છે.
- વિધાન II સાચું છે: શ્રી કાલહસ્તી મંદિરનો ગર્ભગૃહ ભાગ 5મી સદીમાં બાંધવામાં આવ્યો હતો.
- વિધાન III ખોટું છે: શ્રી એકમ્બરેશ્વર મંદિર પૃથ્વી તત્વનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે, અવકાશ તત્વનું નહીં.
- વિધાન IV સાચું છે: આદિશંકરાચાર્યએ આ મંદિરનો ઉલ્લેખ "શિવાનંદ લહારી" માં કર્યો છે.
- વિધાન V સાચું છે: શ્રી એકમ્બરેશ્વર મંદિરમાં આંબાના ઝાડને ચાર વેદોનું પ્રતીક માનવામાં આવે છે.

41. નીચેનામાંથી કયું મંદિર પંચમહાભૂતમાં આકાશ તત્વનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે?

- a) શ્રી કાલહસ્તી મંદિર
 b) શ્રી એકમ્બરેશ્વર મંદિર
 c) તિલ્લાઇ નટરાજ મંદિર
 d) જંબુકેશ્વર મંદિર

જવાબ: c) તિલ્લાઇ નટરાજ મંદિર

42. સ્થાનિક માન્યતા અનુસાર, તિલ્લાઇ નટરાજ મંદિરમાં આકાશ તત્વ શું છે?

- a) સુવર્ણ મૂર્તિ
 b) સોનાની માળાથી શણગારેલી નાની ખાલી જગ્યા
 c) લાલ પડદો
 d) કોતરવામાં આવેલ પથ્થરનો સ્તંભ

જવાબ: b) સોનાની માળાથી શણગારેલી નાની ખાલી જગ્યા

43. પંચમહાભૂતમાંથી કયું મંદિર જળ તત્વનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે?

- a) અરુણાયલેશ્વર મંદિર
 b) શ્રી એકમ્બરેશ્વર મંદિર
 c) જંબુકેશ્વર મંદિર
 d) શ્રી કાલહસ્તી મંદિર

જવાબ: c) જંબુકેશ્વર મંદિર

44. જંબુકેશ્વર મંદિરના શિવ લિંગ વિશે શું વિશિષ્ટ છે?

- a) તે માટીનું બનેલું છે
 b) તેને ક્યારેય સ્પર્શવામાં આવતો નથી
 c) તે હંમેશા પાણીમાં ડૂબી જાય છે

ડી) તે અગ્નિ તત્વનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે
જવાબ: c) તે હંમેશા પાણીમાં ડૂબી જાય છે

45. અરુણાયલેશ્વર મંદિર વિશે નીચેનામાંથી કયું વિધાન સાચું છે?

a) તે પૃથ્વી તત્વનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે

b) તે આંધ્ર પ્રદેશમાં આવેલું છે

c) તેનું ગોપુરમ 10 માળની ઇમારત જેટલું ઊંચું છે

ડી) તે એક ટેકરી પર બનેલ છે અને અગ્નિ તત્વનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે

જવાબ: ડી) તે એક ટેકરી પર બનેલ છે અને અગ્નિ તત્વનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે

એકમ II: પ્રકરણ 2

પ્રાચીન ભારતમાં કૃષિ વિજ્ઞાનમાં વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી

1. લખાણ મુજબ, પાક પરિભ્રમણ દ્વારા જમીનની ફળદ્રુપતા વધારવાની પરંપરા શરૂ કરવાનો શ્રેય કોને જાય છે?

એ) કૌટિલ્ય

b) વૈદિક સમયગાળાના ખેડૂતો

c) મેગાસ્થિનીસ

ડી) રોકસબર્ગ

જવાબ: b) વૈદિક કાળના ખેડૂતો

2. જ્યારે ચંદ્ર વર્ષમાં શાસન કરે છે ત્યારે પરાશર ઋષિ શું આગાહી કરે છે?

a) ઓછો વરસાદ અને મુશ્કેલીઓ

b) વરસાદ, છોડની વૃદ્ધિ અને સારું સ્વાસ્થ્ય

c) સર્વત્ર આફતો

ડી) દુષ્કાળની સ્થિતિ

જવાબ: b) વરસાદ, છોડની વૃદ્ધિ અને સારું સ્વાસ્થ્ય

3. 'કૃષિપારાશર' અનુસાર, 'અધક' કેટલું વરસાદી પાણી છે?

a) 100 યોજન પહોળા અને 300 યોજન ઊંચા વિસ્તારમાં જથ્થો

b) 4 દ્રોણ

c) 6.4 સે.મી

ડી) 1 આંગળીની પહોળાઈ

જવાબ: a) 100 યોજન પહોળા અને 300 યોજન ઊંચા વિસ્તારમાં જથ્થો

4. કયું પુસ્તક છોડની કલમ બનાવવાની બે પદ્ધતિઓનું વર્ણન કરે છે?

એ) અર્થશાસ્ત્ર

b) કૃષિપારાશર

c) બૃહતસંહિતા

ડી) શ્રીમદભાગવતપુરાણ

જવાબ: c) બૃહતસંહિતા

5. ઈંગ્લેન્ડમાં સળંગ બીજ વાવવાની પદ્ધતિનો સૌપ્રથમ ઉપયોગ ક્યારે થયો?

એ) 1662

b) 1730

c) 1780

ડી) 1797

જવાબ: b) 1730

6. પ્રાચીન ભારતીય વર્ગીકરણ મુજબ, પ્રાણીઓને કેટલી મુખ્ય શ્રેણીઓમાં વિભાજિત કરવામાં આવ્યા હતા?

એ) બે

b) ત્રણ

c) ચાર

ડી) પાંચ

જવાબ: b) ત્રણ (જલચર, ભુચર અને ખેચર)

7. નીચેનામાંથી કયું મૂળના આધારે વર્ગીકરણના ચાર પ્રકારોમાંથી એક નથી?

a) જરાયુજ

b) અંદાજ

c) સ્વીડજ

ડી) ખેચર

જવાબ: ડી) ખેચર

8. ચરકના વર્ગીકરણ મુજબ, પ્રાણીઓની કઈ શ્રેણીમાં ચિત્તા, હરણ અને શરભનો સમાવેશ થાય છે?

એ) પ્રસાહ

b) ભૂમિષા

c) જંગલાપાશુ

ડી) વિશ્કીરા પક્ષીઓ

જવાબ: c) જંગલાપાશુ

9. અશ્વવિષયક દવા પરના પ્રાચીન ભારતીય લખાણનું નામ શું છે?

a) ચરકસંહિતા

b) શાલિહોત્રસંહિતા

c) સુશ્રુતસંહિતા

ડી) અગ્નિ પુરાણ

જવાબ: b) શાલિહોત્રસંહિતા

10. કયા પુરાણમાં ઘોડેસવારી અને અશ્વવિષયક દવાનું વિગતવાર વર્ણન છે?

a) ગરુડ પુરાણ

b) વિષ્ણુ પુરાણ

c) અગ્નિ પુરાણ

ડી) ભાગવતપુરાણ

જવાબ: c) અગ્નિ પુરાણ

11. ભારતમાં આવેલી વિશ્વની સૌથી જૂની સોનાની ખાણનું નામ શું છે?

એ) કોલાર

- b) હુતી
- c) રાયચુર
- ડી) હમ્પી

જવાબ: b) હુતી

12. લખાણ મુજબ, કાર્બન ડેટિંગ પર આધારિત હુતી સોનાની ખાણ કેટલી જૂની છે?

- એ) લગભગ 1000 વર્ષ જૂનું
- b) લગભગ 2000 વર્ષ જૂનું
- c) લગભગ 3000 વર્ષ જૂનું
- ડી) લગભગ 4000 વર્ષ જૂનું

જવાબ: b) લગભગ 2000 વર્ષ જૂનું

13. વાગ્ભટ્ટ દ્વારા 'રસરત્ન સમુચ્ચય'માં વર્ણવેલ ભઠ્ઠીમાંથી કયું ભઠ્ઠી નથી?

- a) મહાગજપુતા
- b) ગજપુતા
- c) વરાહપુતા
- ડી) અંગારકોષ્ટી

જવાબ: ડી) અંગારકોષ્ટી

14. ઇતિહાસની સૌથી જૂની જાણીતી ઝીંક ખાણ ક્યાં આવેલી છે?

- a) બ્રિસ્ટોલ, ઈંગ્લેન્ડ
- b) ખેત્રી, રાજસ્થાન
- c) ઝવેર, ઉદયપુર નજીક
- ડી) મોહેંજો-દડો, પાકિસ્તાન

જવાબ: c) ઝવેર, ઉદયપુર પાસે

15. યુરોપે ખનિજ ઝીંક અને તેના ઉત્પાદન વિશે ક્યારે જ્ઞાન મેળવ્યું?

- a) 1540 CE
- b) 1640 CE
- c) 1740 CE
- ડી) 1840 સીઇ

જવાબ: c) 1740 CE

16. ખગોળશાસ્ત્રને વેદોની આંખ કેમ કહેવામાં આવે છે?

- a) કારણ કે તે વેદ વાંચવામાં મદદ કરે છે
- b) કારણ કે સમયનું જ્ઞાન ગ્રહોની ગતિથી મળે છે
- c) કારણ કે તેની શોધ વૈદિક ઋષિઓ દ્વારા કરવામાં આવી હતી
- ડી) કારણ કે વેદોમાં તેનો વારંવાર ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે

જવાબ: b) કારણ કે સમયનું જ્ઞાન ગ્રહોની ગતિથી મળે છે

17. ભાસ્કરાચાર્ય દ્વારા 'સિદ્ધાંત શિરોમણિ'માં નીચેનામાંથી કયા સાધનનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો નથી?

- a) નદીવલયચંત્ર
- b) ઘાટીચંત્ર
- c) ચક્ર ચંત્ર

ડી) ટેલિસ્કોપ

જવાબ: ડી) ટેલિસ્કોપ

18. જૂહોન પ્લેકેરના વિશ્લેષણ મુજબ ભારતમાં ખગોળશાસ્ત્રની પ્રથા કેટલા વર્ષો જૂની હતી?

એ) ખ્રિસ્તના લગભગ 2000 વર્ષ પહેલાં

b) ખ્રિસ્તના લગભગ 3000 વર્ષ પહેલાં

c) ખ્રિસ્તના લગભગ 4300 વર્ષ પહેલાં

ડી) ખ્રિસ્તના લગભગ 6000 વર્ષ પહેલાં

જવાબ: c) ખ્રિસ્તના લગભગ 4300 વર્ષ પહેલાં

19. જોહ્ન પ્લેકેરે સિયામી કેલેન્ડર વિશે કઈ આશ્ચર્યજનક હકીકત નોંધી?

એ) તે ગ્રેગોરિયન કેલેન્ડર પર આધારિત હતું

b) તે યુરોપિયન કેલેન્ડર કરતાં વધુ સચોટ હતું

c) તેની યમકોટીર રેખા બનારસના મેરીડિયન સાથે મેળ ખાતી હતી

ડી) તે સંસ્કૃતમાં લખાયેલું હતું

જવાબ: c) તેની યમકોટીર રેખા બનારસના મેરીડિયન સાથે મેળ ખાય છે

20. સર રોબર્ટ બાર્કરના અવલોકનો અનુસાર, 1772માં જ્યારે વારાણસીની વેધશાળામાં સાધનોની તપાસ કરવામાં આવી ત્યારે તે કેટલા જૂના હતા?

એ) લગભગ 200 વર્ષ જૂનું

b) લગભગ 400 વર્ષ જૂનું

c) લગભગ 600 વર્ષ જૂનું

ડી) લગભગ 1000 વર્ષ જૂનું

જવાબ: b) લગભગ 400 વર્ષ જૂનું

21. શ્રી કે કે શાહ અને પ્રો. એલ. શિવપ્પા વચ્ચેની ચર્ચામાં પ્રકાશની ગતિના પુરાવા તરીકે કયો પ્રાચીન લખાણ ટાંકવામાં આવ્યો છે?

a) ભગવદ ગીતા

b) મહાભારત

c) ઋગ્વેદ

ડી) મનુસ્મૃતિ

જવાબ: c) ઋગ્વેદ

22. ઋગ્વેદના શ્લોકોની ચર્ચા મુજબ, પ્રકાશની ઝડપ પ્રતિ સેકન્ડ માઇલમાં કેટલી હોવાનો અંદાજ છે?

a) 29,900 માઇલ પ્રતિ સેકન્ડ

b) 186,000 માઇલ પ્રતિ સેકન્ડ

c) 200,000 માઇલ પ્રતિ સેકન્ડ

ડી) 188,767 માઇલ પ્રતિ સેકન્ડ

જવાબ: ડી) 188,767 માઇલ પ્રતિ સેકન્ડ

23. પૃથ્વીને શા માટે કોઈ પણ વસ્તુ પર આરામ કરવાની જરૂર નથી તે સમજાવવા ભાસ્કરાચાર્ય કયો ખ્યાલ વાપરે છે?

એ) અનંત રીગ્રેશન

b) સ્વ-ટકાઉ શક્તિ

- c) દૈવી હસ્તક્ષેપ
ડી) કોસ્મિક બેલેન્સ

જવાબ: b) સ્વ-ટકાઉ શક્તિ

24. ભાસ્કરાચાર્ય તેમની પુત્રી લીલાવતીને પૃથ્વીની ગોળાકારતા કેવી રીતે સમજાવે છે?

- a) તેને સપાટ વર્તુળ સાથે સરખાવીને
b) મોટા વર્તુળના નાના ભાગને સીધી રેખા સાથે સરખાવીને
c) ખગોળશાસ્ત્રીય અવલોકનો ટાંકીને
ડી) ભૌમિતિક પુરાવાઓનો ઉપયોગ કરીને

જવાબ: b) મોટા વર્તુળના નાના ભાગને સીધી રેખા સાથે સરખાવીને

25. પૃથ્વીના પરિભ્રમણને સમજવામાં આર્યભટ્ટનું મહત્વનું યોગદાન શું હતું?

- a) તેની ધરી પર પૃથ્વીના પરિભ્રમણનું વર્ણન
b) પૃથ્વી સ્થિર છે તે સાબિત કરવું
c) પ્રકાશની ગતિની ગણતરી
d) ગુરુત્વાકર્ષણ ખેંચનું પ્રદર્શન

જવાબ: a) પૃથ્વીના તેની ધરી પર પરિભ્રમણનું વર્ણન

26. આધુનિક વિજ્ઞાન અનુસાર આકાશગંગાનું અંતર કેટલું છે?

- a) 50,000 પ્રકાશ-વર્ષ લાંબુ અને 5,000 પ્રકાશ-વર્ષ પહોળું
b) 100,000 પ્રકાશ-વર્ષ લાંબુ અને 10,000 પ્રકાશ-વર્ષ પહોળું
c) 200,000 પ્રકાશ-વર્ષ લાંબુ અને 20,000 પ્રકાશ-વર્ષ પહોળું
ડી) 150,000 પ્રકાશ-વર્ષ લાંબું અને 15,000 પ્રકાશ-વર્ષ પહોળું

જવાબ: b) 100,000 પ્રકાશ-વર્ષ લાંબુ અને 10,000 પ્રકાશ-વર્ષ પહોળું

27. શ્રીમદ્ભાગવત મુજબ, બ્રહ્માંડની આસપાસ કેટલા આવરણના સ્તરો છે?

- a) પાંચ
b) સાત
c) નવ
ડી) દસ

જવાબ: b) સાત

28. અનંત બ્રહ્માંડના ભગવાનની વિભાવના સંદર્ભે ભારતીય પરંપરામાં કયા નામનો ઉપયોગ થાય છે?

- a) અનંતકોટી બ્રહ્માંડનાયક
b) વિશ્વરૂપા
c) મહાવિષ્ણુ
ડી) બ્રહ્મા

જવાબ: a) અનંત કોટિબ્રહ્માંડનાયક

29. સૌપ્રથમ કપાસનો છોડ રોપવાનો અને દોરો બનાવવા માટે લાકડાની સ્પિન્ડલ બનાવવાનો શ્રેય કોને આપવામાં આવે છે?

- a) રાજા પરીક્ષિત
b) ઋષિ દધ્યાંય
c) મહામુનિ શુકદેવ

ડી) વિનોબા ભાવે

જવાબ: b) ઋષિ દધ્યાંય

30. માર્કો પોલોએ સૌથી સુંદર સુતરાઉ કાપડની ઉત્પત્તિ વિશે શું કહ્યું?

એ) તેઓ બંગાળથી આવ્યા હતા

b) તેઓ કોરોમંડલ અને મસુલીપટ્ટનમના દરિયાકાંઠેથી આવ્યા હતા

c) તેઓ ગ્રીસમાં બનાવવામાં આવ્યા હતા

ડી) તેઓ ઇજિપ્તમાં ઉદ્ભવ્યા હતા

જવાબ: b) તેઓ કોરોમંડલ અને મસુલીપટ્ટનમના દરિયાકાંઠેથી આવ્યા હતા

31. બંગાળના સુતરાઉ કાપડ કેવી રીતે પ્રખ્યાત થયા?

એ) તેમના વાઇબ્રન્ટ રંગો માટે

b) તેમના ટકાઉપણું માટે

c) પ્રાચીન ગ્રીસ, ઇજિપ્ત અને આરબ વેપારીઓના બજારોમાં 'ઢાકા મલમલ' તરીકે

ડી) લશ્કરી ગણવેશમાં તેમના ઉપયોગ માટે

જવાબ: c) પ્રાચીન ગ્રીસ, ઇજિપ્ત અને આરબ વેપારીઓના બજારોમાં 'ઢાકા મલમલ' તરીકે

32. 17મી સદીના મધ્યમાં ભારતમાં મલમલના કાપડ વિશે ફ્રેન્ચ વેપારી ટેવર્નિયરે શું નોંધ્યું?

એ) તેઓ ભારે અને બરછટ હતા

b) તેઓ એટલા હળવા હતા કે તેઓ ભાગ્યે જ હાથમાં અને લગભગ પારદર્શક હતા

c) તેઓ રેશમના બનેલા હતા

ડી) તેઓ તેજસ્વી રંગીન હતા

જવાબ: b) તેઓ એટલા હળવા હતા કે તેઓ ભાગ્યે જ હાથમાં અને લગભગ પારદર્શક હતા

33. પરિશિયન રાજદૂતે તેના સુલતાનને કઈ અનોખી ભેટ આપી?

a) હીરા જડેલું ફેબ્રિક

b) નાળિયેરની અંદર છુપાયેલ મલમલનો 30-ચાર્ડ-લાંબો રોલ

c) સોનેરી દોરાનું વસ્ત્ર

ડી) એમ્પ્રોઇડરી કરેલ રેશમ સ્કાર્ફ

જવાબ: b) નાળિયેરની અંદર છુપાયેલ મલમલનો 30-ચાર્ડ લાંબો રોલ

34. સર જોસેફ બેંક્સના જણાવ્યા મુજબ, ઢાકાના મલમલના કાપડનું તેમણે વિશ્લેષણ કર્યું તે કેટલું સારું હતું?

a) તેની ગણતરી 1000 હતી

b) તેની સંખ્યા 2425 હતી

c) તેની ગણતરી 500 હતી

ડી) તેની સંખ્યા 100 હતી

જવાબ: b) તેની સંખ્યા 2425 હતી

35. બ્રિટિશ વસાહતીકરણ પછી ભારતીય કાપડ ઉદ્યોગનું શું થયું?

એ) તે વિકસ્યું અને વિસ્તર્યું

b) તે સાયવવામાં આવ્યું હતું અને આધુનિકીકરણ કરવામાં આવ્યું હતું

c) તેનો ઇરાદાપૂર્વક નાશ કરવામાં આવ્યો હતો, અને કુશળ કામદારો પર જુલમ ગુજારવામાં આવ્યો હતો

ડી) તે અન્ય દેશોમાં આઉટસોર્સ કરવામાં આવ્યું હતું

જવાબ: c) તેનો ઇરાદાપૂર્વક નાશ કરવામાં આવ્યો હતો, અને કુશળ કામદારો પર જુલમ કરવામાં આવ્યો હતો

36. આર્યભટ્ટ અનુસાર, પૃથ્વીનું પરિભ્રમણ અવકાશી પદાર્થોની દૃશ્યતાને કેવી રીતે અસર કરે છે?

- a) તે પૃથ્વીને તારાઓમાંથી પસાર થવાનું કારણ બને છે
- b) તે સ્થિર તારાઓને પૂર્વથી પશ્ચિમ તરફ ખસેડવાનું કારણ બને છે
- c) તે તારાઓ સ્થિર થવાનું કારણ બને છે
- ડી) તે અવકાશી પદાર્થોની તેજને અસર કરે છે

જવાબ: b) તેના કારણે સ્થિર તારાઓ પૂર્વથી પશ્ચિમ તરફ જાય છે

37. આર્યભટ્ટનો કયો શ્લોક પૃથ્વી પર વિવિધ સ્થળોએ સૂર્યોદય અને સૂર્યાસ્તની ઘટનાનું વર્ણન કરે છે?

- a) "જ્યારે લંકામાં સૂર્યોદય થાય છે, ત્યારે સિદ્ધપુરામાં સૂર્યાસ્ત થાય છે..."
- b) "પૃથ્વી દરેક પ્રાણ સમયે એકવાર ફરે છે..."
- c) "પૃથ્વીનો પડછાયો ચંદ્રગ્રહણનું કારણ બને છે..."
- ડી) "ગ્રહો આકાશમાં સંતુલિત છે..."

જવાબ: a) "જ્યારે લંકામાં સૂર્યોદય થાય છે, ત્યારે સિદ્ધપુરામાં સૂર્યાસ્ત થાય છે..."

38. સૂર્યથી મંગળના અંતર માટે આર્યભટ્ટના અંદાજની સૌથી નજીકનું આધુનિક માપ શું છે?

- a) 1.538 એયુ
- b) 1.523 એયુ
- c) 1.500 એયુ
- ડી) 1.600 એયુ

જવાબ: b) 1.523 AU

39. આર્યભટ્ટનું સૂર્યથી ગુરુનું અંતર આધુનિક માપદંડોની સરખામણીમાં કેટલું સચોટ હતું?

- a) 5.16 AU, જે 5.20 AU ની ખૂબ નજીક છે
- b) 5.00 AU, જે 5.20 AU થી ઘણું દૂર છે
- c) 5.50 AU, જે ઘણું ઓછું સચોટ છે
- d) 5.10 AU, જે થોડું ઓછું સચોટ છે

જવાબ: a) 5.16 AU, જે 5.20 AU ની ખૂબ નજીક છે

40. પ્રાચીન ખગોળશાસ્ત્રના સંદર્ભમાં, "અર્ધ નિમેસા" શબ્દ શું દર્શાવે છે?

- a) પ્રકાશની ગતિની ગણતરી કરવા માટે વપરાતો સમયનો એકમ
- b) ખગોળીય પદાર્થોને માપવા માટેનું અંતરનું એકમ
- c) એક અવકાશી સંકલન પ્રણાલી
- ડી) ઋગ્વેદનો ચોક્કસ તારો

જવાબ: a) પ્રકાશની ગતિની ગણતરી કરવા માટે વપરાતો સમયનો એકમ

**એકમ II: પ્રકરણ 3
કૌટિલ્યનું અર્થશાસ્ત્ર**

1. નીચેનામાંથી કયું નામ અર્થશાસ્ત્રના લેખકને દર્શાવે છે?

- એ) યાણક્ય
- b) વિષ્ણુગુપ્ત
- c) કૌટિલ્ય
- ડી) ઉપરોક્ત તમામ

જવાબ: ડી) ઉપરોક્ત તમામ

2. ગ્રંથ અનુસાર અર્થશાસ્ત્રમાં કઈ ચાર વિદ્યાઓનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે?

- a) તત્વજ્ઞાન, ઇતિહાસ, ગણિત અને રાજકીય વિજ્ઞાન
- b) તત્વજ્ઞાન, ત્રણ વેદ, અર્થશાસ્ત્ર અને રાજકીય વિજ્ઞાન
- c) તત્વજ્ઞાન, ભૂગોળ, અર્થશાસ્ત્ર અને કાયદો
- d) તત્વજ્ઞાન, રાજકીય વિજ્ઞાન, ખગોળશાસ્ત્ર અને અર્થશાસ્ત્ર

જવાબ: b) તત્વજ્ઞાન, ત્રણ વેદ, અર્થશાસ્ત્ર અને રાજકીય વિજ્ઞાન

3. કૌટિલ્ય અન્ય કયા નામે ઓળખાય છે?

- a) વિષ્ણુગુપ્ત અને યાણક્ય
- b) ચંદ્રગુપ્ત અને યાણક્ય
- c) વિષ્ણુગુપ્ત અને ચંદ્રગુપ્ત
- ડી) કૌટિલ્ય અને વિષ્ણુગુપ્ત

જવાબ: a) વિષ્ણુગુપ્ત અને યાણક્ય

4. શાસનના સંદર્ભમાં, કૌટિલ્યના અર્થશાસ્ત્રે શું ભાર મૂક્યો હતો?

- a) લોકશાહી સિદ્ધાંતો
- b) રાજાશાહી, પ્રાદેશિક સંરક્ષણ અને વિજય દ્વારા વિસ્તરણ
- c) શાંતિપૂર્ણ સહઅસ્તિત્વ અને વેપાર
- ડી) પ્રજાસત્તાક માળખાં અને નાગરિકોની ભાગીદારી

જવાબ: b) રાજાશાહી, પ્રાદેશિક સંરક્ષણ અને વિજય દ્વારા વિસ્તરણ

5. કૌટિલ્ય દ્વારા વર્ણવેલ 'જાહેર વહીવટના સિદ્ધાંત'માં નીચેનામાંથી કયો સમાવેશ થતો નથી?

- એ) શિસ્ત
- b) મૂલ્ય આધારિત વહીવટ
- c) સત્તાનું કેન્દ્રીકરણ
- ડી) વ્યક્તિગત હિતોને અલગ પાડવું

જવાબ: ડી) વ્યક્તિગત હિતોને અલગ પાડવું

6. સમંગના સિદ્ધાંતમાં શું શામેલ છે?

- a) શાસક, પ્રધાનો, પ્રદેશ અને લોકો, કિલ્લો, ટ્રેઝરી, આર્મી અને સાથી
- b) શાસક, કિલ્લો, તિજોરી, વેપાર, મુત્સદ્દીગીરી, લશ્કર અને નાગરિકો
- c) શાસક, પ્રધાનો, પ્રદેશ, અર્થતંત્ર, ધર્મ, સંસ્કૃતિ અને સાથી
- d) મંત્રીઓ, પ્રદેશ, ટ્રેઝરી, શિક્ષણ, વેપાર, આર્મી અને મુત્સદ્દીગીરી

જવાબ: a) શાસક, મંત્રીઓ, પ્રદેશ અને લોકો, કિલ્લો, તિજોરી, લશ્કર અને સાથી

7. જાહેર વહીવટ સિવાય કૌટિલ્ય તેમના કાર્યમાં વહીવટના કયા પાસાને સંબોધે છે?

- એ) કલા અને સંસ્કૃતિ
- b) કર્મચારી વહીવટ અને નાણાકીય વહીવટ
- c) શિક્ષણ અને જાહેર આરોગ્ય
- ડી) શહેરી આયોજન અને ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર

જવાબ: b) કર્મચારી વહીવટ અને નાણાકીય વહીવટ

8. કૌટિલ્યના મંડલાના સિદ્ધાંતનું કેન્દ્ર શું છે?

એ) આંતરિક રાજ્ય શાસન

બ) રાજ્યની આર્થિક વ્યવસ્થા

સ) આંતર-રાજ્ય સંબંધો અને મુત્સદ્દીગીરી

ડી) રાજ્યની અંદર કાનૂની સિદ્ધાંતો

જવાબ: સ) આંતર-રાજ્ય સંબંધો અને મુત્સદ્દીગીરી

9. નીચેનામાંથી કૌટિલ્ય દ્વારા વર્ણવેલ વહીવટી તંત્રનો ભાગ નથી?

એ) રાજા

બ) સંસ્થાઓ

સ) વિભાગો

ડી) ખાનગી ક્ષેત્રની સંસ્થાઓ

જવાબ: ડી) ખાનગી ક્ષેત્રની સંસ્થાઓ

10. કૌટિલ્યના અર્થશાસ્ત્રમાં, નાણાકીય વહીવટમાં કયા તત્ત્વોને ગણવામાં આવે છે?

અ) બજેટ, એકાઉન્ટ્સ અને ઓડિટીંગ

બ) બજેટ, કરવેરા અને જાહેર ખર્ચ

સ) એકાઉન્ટ્સ, વેપાર અને રોકાણ

ડ) નાણાકીય આયોજન, મહેસૂલ જનરેશન, અને જાહેર બાંધકામ

જવાબ: અ) બજેટ, એકાઉન્ટ્સ અને ઓડિટીંગ

1. પુરાણ શબ્દનો અર્થ શું છે?
  - a. પ્રાચીન હોય કે જુના
  - b. નવીનતમ અથવા નવલકથા
  - c. આધ્યાત્મિક જાગૃતિ
  - d. વેદ અને મંત્રોચ્ચાર

2. વિક્રમાદિત્યના દરબારમાં જાણીતા કવિ અને નાટ્યકારનું નામ જણાવો ?
  - a. કાલિદાસ
  - b. પિંગલ
  - c. આર્યભટ્ટ
  - d. બ્રહ્મગુપ્ત

3. ગુજરાતનું કયું નગર ભગવાન કૃષ્ણને સમર્પિત મંદિર માટે જાણીતું છે અને તે ગુજરાતના પશ્ચિમ કિનારે આવેલું છે?
  - a. ડાકોર
  - b. દ્વારકા
  - c. જૂનાગઢ
  - d. વેરાવળ

4. આયુર્વેદિક મસાજ અને ઉપચારમાં અભ્યંગનો અર્થ શું છે ?
  - a. કપાળ પર તેલ રેડાયું
  - b. તેલ માલિશ
  - c. પૃથ્વી અને પાણી
  - d. ધ્યાન

5. આયુર્વેદિક મસાજ અને ઉપચારમાં, શિરોધારાનો અર્થ શું છે ?
  - a. કપાળ પર તેલ રેડાયું
  - b. તેલ માલિશ
  - c. પૃથ્વી અને પાણી
  - d. ધ્યાન

6. શાસ્ત્રીય યુગના પ્રથમ અને મુખ્ય ગણિતશાસ્ત્રી અને ખગોળશાસ્ત્રીનું નામ જણાવો કે જેનો જન્મ 476 CE માં કુસુમપુરા ખાતે થયો હતો ?
  - a. આર્યભટ્ટ
  - b. કાલિદાસ
  - c. પિંગલ
  - d. બ્રહ્મગુપ્ત

7. અષ્ટાંગિક માર્ગ , જે આપણને માનવ ઇતિહાસને દૂર કરવામાં માર્ગદર્શન આપે છે, તે કયા ધર્મ સાથે સંબંધિત છે?
  - a. બૌદ્ધ ધર્મ
  - b. જૈન ધર્મ
  - c. વૈષ્ણવ

- d. શૈવવાદ
8. હિંદુ દાર્શનિક પ્રણાલી અનુસાર કેટલા દર્શન / પ્રમાણ છે?
- a. 5
b. 6
c. 12
d. 18
9. હિંદુ ફિલસૂફી અનુસાર, સનાતન ધર્મના સ્તંભો શું છે?
- a. ધર્મ, અર્થ, કામ, મોક્ષ**
b. અર્થ અને કામ
c. ધર્મ અને મોક્ષ
d. માત્ર મોક્ષ
10. મુખ્ય પ્રાચીન ભારતીય ગણિતશાસ્ત્રીનું નામ જણાવો કે જેમણે સ્થાન મૂલ્ય પ્રણાલી પર કામ કર્યું હતું, સંખ્યાઓ અને ગુણો દર્શાવવા માટે અક્ષરોનો ઉપયોગ કર્યો હતો?
- a. આર્યભટ્ટ
b. કાલિદાસ
c. પિંગલ
d. બ્રહ્મગુપ્ત
11. ચોલ વંશ દરમિયાન તમિલનાડુમાં કયું મંદિર બાંધવામાં આવ્યું હતું જેમાં ઉંચા વિમાન (ટાવર) અને જટિલ શિલ્પો સ્થાપત્ય અને કલાત્મક સિદ્ધિઓને પ્રતિબિંબિત કરે છે?
- a. બૃહદેશ્વર મંદિર**
b. કોણાર્ક સૂર્ય મંદિર
c. જગન્નાથપુરી મંદિર
d. મોઢેરા સૂર્ય મંદિર
12. 600 બીસીની આસપાસ ઋષિ ગૌતમ દ્વારા સ્થાપિત ફિલસૂફીનું નામ આપો અને તે મુખ્યત્વે જ્ઞાનશાસ્ત્ર અને માન્ય જ્ઞાન મેળવવાની શરતો સાથે સંબંધિત છે?
- a. ન્યાય**
b. ધર્મ
c. મોક્ષ
d. એટના
13. ભાસ્કરાચાર્ય તરીકે પણ ઓળખાતા પ્રાચીન ભારતીય ગણિતશાસ્ત્રીનું નામ જણાવો ?
- a. કાલિદાસ
b. ભાસ્કરા
c. આર્યભટ્ટ
d. બ્રહ્મગુપ્ત
14. ખગોળશાસ્ત્ર અને જ્યોતિષશાસ્ત્ર સાથે સંકળાયેલા વિષયનું નામ શું છે જે મુખ્યત્વે વૈદિક યજ્ઞોના પ્રદર્શન માટે શુભ મુહૂર્ત નક્કી કરવા તરફ નિર્દેશિત છે?
- a. જ્યોતિષા**

- b. નિરુક્ત
- c. કલ્પ
- d. ચંદાસ

15. જગન્નાથ મંદિર ક્યાં છે જે હિંદુઓ માટે ચારધામ તીર્થસ્થાનોમાંનું એક પણ છે જે વાર્ષિક રથયાત્રા માટે ન હતું ?

- a. આંધ્ર પ્રદેશ
- b. ઓડિશા**
- c. કંબોડિયા
- d. તંજાવુર

16. સિદ્ધાંત " લખવાનું શ્રેય આપવામાં આવે છે શિરોમણી " ?

- a. ભાસ્કરાચાર્ય**
- b. કાલિદાસ
- c. આર્યભટ્ટ
- d. બ્રહ્મગુપ્ત

17. ભારતના આંધ્ર પ્રદેશમાં સ્થિત તેના જટિલ શાસ્ત્રો અને અનોખા લટકતા સ્તંભો માટે પ્રખ્યાત મંદિરનું નામ જણાવો જે વિજયનગર સ્થાપત્યનું પણ એક ભવ્ય ઉદાહરણ છે?

- a. લેપાક્ષી મંદિર**
- b. જગન્નાથપુરી મંદિર
- c. ગુસ્સો વાટ
- d. બૃહદેશ્વર મંદિર

18. વૈદિક સ્તોત્રો અથવા મંત્રોના સંગ્રહને શું કહેવાય છે?

- a. સંહિતા**
- b. જ્યોતિષા
- c. નિરુક્ત
- d. ચંદાસ

19. આર્ય - સિદ્ધાંત " લખવાનું શ્રેય કોને આપવામાં આવે છે ?

- a. કાલિદાસ
- b. ભાસ્કરાચાર્ય
- c. આર્યભટ્ટ**
- d. બ્રહ્મગુપ્ત

20. તમિલનાડુમાં સ્થિત યુનેસ્કોની વર્લ્ડ હેરિટેજ સાઇટ એવા તંજાવુર મંદિર તરીકે પણ ઓળખાતા મંદિરનું નામ જણાવો ?

- a. લેપાક્ષી મંદિર
- b. જગન્નાથપુરી મંદિર
- c. ગુસ્સો વાટ
- d. બૃહદેશ્વર મંદિર**

21. ન્યાય શેના પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે?

- a. તાર્કિક તર્ક અને જ્ઞાનશાસ્ત્ર
- b. અણુવાદ અને અધ્યાત્મશાસ્ત્ર
- c. પુરુષનું દ્વૈત (ચેતના) અને પ્રકૃતિ (દ્રવ્ય)
- d. ધાર્મિક વિધિઓ અને શાસ્ત્રોક્ત ઉપદેશો પર

22. લેપાક્ષી મંદિર ક્યાં આવેલું છે?

- a. આંધ્ર પ્રદેશ
- b. ઓડિશા
- c. કંબોડિયા
- d. તંજાવુર

23. વશિષ્ઠિકા શું કામ કરે છે?

- a. તાર્કિક તર્ક અને જ્ઞાનશાસ્ત્ર
- b. અણુવાદ અને અધ્યાત્મશાસ્ત્ર
- c. પુરુષનું દ્વૈત (ચેતના) અને પ્રકૃતિ (દ્રવ્ય)
- d. ધાર્મિક વિધિઓ અને શાસ્ત્રોક્ત ઉપદેશો પર

24. સૂર્યને સમર્પિત મંદિરનું નામ જણાવો, જે ગુજરાતમાં આવેલું છે અને સોલંકી સ્થાપત્યનું ઉદાહરણ છે અને 11મી સદીનું છે?

- a. કોણાર્ક સૂર્ય મંદિર
- b. જગન્નાથપુરી મંદિર
- c. મોઢેરા સૂર્ય મંદિર
- d. બૃહદેશ્વર મંદિર

25. સાંખ્ય શું શોધે છે?

- a. તાર્કિક તર્ક અને જ્ઞાનશાસ્ત્ર
- b. અણુવાદ અને અધ્યાત્મશાસ્ત્ર
- c. પુરુષનું દ્વૈત (ચેતના) અને પ્રકૃતિ (દ્રવ્ય)
- d. ધાર્મિક વિધિઓ અને શાસ્ત્રોક્ત ઉપદેશો પર

26. મીમાંસા કયા પાસાઓ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે?

- a. તાર્કિક તર્ક અને જ્ઞાનશાસ્ત્ર
- b. અણુવાદ અને અધ્યાત્મશાસ્ત્ર
- c. પુરુષનું દ્વૈત (ચેતના) અને પ્રકૃતિ (દ્રવ્ય)
- d. ધાર્મિક વિધિઓ અને શાસ્ત્રોક્ત ઉપદેશો પર

27. યોગ કયા તત્ત્વો પર ભાર મૂકે છે?

- a. વેદોના સાર અને વાસ્તવિકતાની પ્રકૃતિની તપાસ કરે છે
- b. અણુવાદ અને અધ્યાત્મશાસ્ત્ર
- c. પુરુષનું દ્વૈત (ચેતના) અને પ્રકૃતિ (દ્રવ્ય)
- d. આધ્યાત્મિક પ્રથાઓ અને આત્મ-સાક્ષાત્કાર વિશે

28. 13મી સદીમાં બનેલ અને સૂર્ય ભગવાનને સમર્પિત એવા મંદિરનું નામ જણાવો જે ઉત્તર એશિયામાં સ્થિત યુનેસ્કો વિશ્વ ધરોહર સ્થળ છે?

- a. કોણાર્ક સૂર્ય મંદિર
- b. જગન્નાથપુરી મંદિર
- c. મોઢેરા સૂર્ય મંદિર
- d. બૃહદેશ્વર મંદિર

29. હિંદુ ફિલસૂફી અનુસાર, વેદાંત શું તપાસ કરે છે?

- a. વેદોનો સાર અને વાસ્તવિકતાની પ્રકૃતિ
- b. અણુવાદ અને અધ્યાત્મશાસ્ત્ર
- c. પુરુષનું દ્વૈત (ચેતના) અને પ્રકૃતિ (દ્રવ્ય)
- d. આધ્યાત્મિક પ્રથાઓ અને આત્મ-સાક્ષાત્કાર વિશે

30. સર્વગ્રાહી સ્વાસ્થ્ય અને સુખાકારી પર ભાર મૂકતી પ્રાચીન ભારતીય ચિકિત્સા પદ્ધતિનું નામ જણાવો?

- a. આયુર્વેદ
- b. યોગ અને ધ્યાન
- c. વાસ્તુ, શાસ્ત્ર અને જ્યોતિષ
- d. ધર્મ

31. ધર્મ શું સૂચવે છે?

- a. જ્ઞાન સાચવવું
- b. પ્રામાણિક જીવન અને નૈતિક નિર્ણય લેવો
- c. કારણ અને અસરનો કાયદો
- d. સુમેળભર્યું જીવન. અવકાશ

32. નીચેનામાંથી કયું મંદિર ઓડિશામાં આવેલું છે જેનું સ્થાપત્ય જટિલ રીતે કોતરેલા પૈડાં, ઘોડાઓ અને અન્ય પૌરાણિક આકૃતિઓ સાથેના રથ જેવું લાગે છે?

- a. કોણાર્ક સૂર્ય મંદિર
- b. જગન્નાથપુરી મંદિર
- c. મોઢેરા સૂર્ય મંદિર
- d. બૃહદેશ્વર મંદિર

33. પ્રાચીન ભારતીય ચિકિત્સા પદ્ધતિ અનુસાર ત્રણ દોષો શું છે?

- a. વાત, પિત્ત અને કફ
- b. જ્ઞાન, હઠ અને રાજા
- c. મન, ઇચ્છા અને ચેતના
- d. ધ્યાન, સમજ અને આધ્યાત્મિકતા

34. હમ્પી મંદિર, યુનેસ્કોની વર્લ્ડ હેરિટેજ સાઇટ ક્યાં છે, જે તેના સૌથી ખરાબ ખંડેર સંકુલ માટે જાણીતું છે જે એક સમયે વિજયનગર સામ્રાજ્યની રાજધાની હતી ?

- a. આંધ્ર પ્રદેશ
- b. ઓડિશા
- c. કર્ણાટક
- d. તંજાવુર

35. નીચેનામાંથી કયું મંદિર પંચાયતન શૈલીના સૌથી પ્રાચીન મંદિર તરીકે ઓળખાય છે?

- a. દેવગઢ ખાતે દશાવતાર મંદિર
- b. પાથરી ખાતેનું મંદિર
- c. ભુવનેશ્વર ખાતે શત્રુઘ્નેશ્વર મંદિર
- d. સિરપુર ખાતે લક્ષ્મણ મંદિર

36. આયુર્વેદમાં કયા પ્રકારની તબીબી પ્રેક્ટિસ શરીરમાંથી ઝેર અને અશુદ્ધિઓને દૂર કરવા માટે સમયાંતરે બિનઝેરીકરણ પર ભાર મૂકે છે?

- a. પંચકર્મ
- b. આધ્યાત્મિક જાગૃતિ
- c. નિવારક સંભાળ
- d. ઊર્જા બંધારણો

37. નીચેનામાંથી કયું નૃત્યનું ઉત્તર ભારતીય સ્વરૂપ છે?

- a. કથક
- b. ભરતનાટ્યમ
- c. કથકલી
- d. મોહિનીઅટ્ટમ

38. નીચેનામાંથી કયું ઉત્તરા તરીકે પણ ઓળખાય છે મીમાંસા અને શાબ્દિક વ્યાખ્યા અને હિંદુ ફિલસૂફીની છ રૂઢિયુસ્ત પરંપરાઓમાંની એક છે?

- a. વેદાંત
- b. સાંખ્ય
- c. વૈશેષિકા
- d. ન્યાય

39. ઉપવેદ , ગાંધર્વવેદ , જે સંગીત અને નૃત્ય જેવી લલિત કળાના સ્વરૂપો સાથે સંબંધિત છે તે કયા વેદ સાથે સંકળાયેલા છે ?

- a. ઋગ્વેદ
- b. યજુર્વેદ
- c. સામ વેદ
- d. અથર્વવેદ

40. નીચેનામાંથી કયો ઉપવેદ નાણા, અર્થશાસ્ત્ર, રાજકીય નિવેદન, જહાજ અને જાહેર વહીવટના પાસાઓ સાથે વ્યવહાર કરે છે?

- a. ધનુરવેદ
- b. ગાંધર્વવેદ
- c. અર્થશાસ્ત્ર
- d. આયુર્વેદ

41. ઋગ્વેદના 1028 સ્તોત્રોને શું કહેવામાં આવે છે?

- a. સુક્તો
- b. મંડળો
- c. વખાણ
- d. વેદ

42. ઋગ્વેદના 10 પુસ્તકોના સંગ્રહને શું કહે છે?
- ધનુરવેદ
  - ગાંધાર વાવેડા
  - અર્થશાસ્ત્ર
  - મંડળો**
43. સામવેદના નીચેનામાંથી કયા બે ભાગો અથવા વર્ગો છે ?
- ગણ અને અરિંકા**
  - શ્રુતિ અને સ્મૃતિ
  - કૃષ્ણ અને શુક્લ
  - ગીત અને વાર્તા
44. નીચેનામાંથી કોને ભારતીય શાસ્ત્રીય સંગીત અને નૃત્યનું મૂળ ગણવામાં આવે છે?
- ઋગ્વેદ
  - યજુર્વેદ
  - સામ વેદ**
  - અથર્વવેદ
45. કેટલા મહાપુરાણો છે?
- 12
  - 06
  - 18**
  - 64
46. યજુર્વેદ હેઠળના બે વિભાગોના નામ જણાવો?
- ગણ અને અરિંકા
  - શ્રુતિ અને સ્મૃતિ
  - કૃષ્ણ અને શુક્લ**
  - ગીત અને વાર્તા
47. નીચેનામાંથી કયો વેદ 'જ્ઞાનની ઉપાસના' શબ્દ માટે વપરાય છે?
- ઋગ્વેદ
  - યજુર્વેદ**
  - સામ વેદ
  - અથર્વવેદ
48. નીચેનામાંથી કયું દંતકથાઓ, વ્રતનું વર્ણન કરે છે અને ધર્મ અને રાજનીતિ વિશેની માહિતી જેવા વિશાળ સંખ્યામાં વિષયોની ચર્ચા કરે છે?
- ઉપપુરાણો
  - વામનપુરાણ
  - સ્કંદપુરાણ
  - મહાપુરાણો**

49. રામાયણ મહાકાવ્ય કોણે લખ્યું?

- a. મહર્ષિ વાલ્મીકિ
- b. મહર્ષિ વ્યાસ
- c. મહર્ષિ પરાસરા
- d. મહર્ષિ પતંજલિ

50. આદિકાવ્ય તરીકે ઓળખાતા ઇતિહાસનું નામ જણાવો ?

- a. રામાયણ
- b. મહાભારત
- c. દેવીભાગવત
- d. વૈદિકા

51. નીચેનામાંથી કયો પંચમવેદ પણ કહેવાય છે ?

- a. રામાયણ
- b. મહાભારત
- c. દેવીભાગવત
- d. વૈદિકા

52. નીચેનામાંથી કયા ઇતિહાસમાં કુરુઓ અને પાંડવો સહિત ઘણા નાયકોનો સમાવેશ થાય છે

- a. રામાયણ
- b. મહાભારત
- c. દેવીભાગવત
- d. વૈદિકા

53. ઇતિહાસમાંથી કયા અવતાર પુરુષની કથા છે અને ત્રેતાયુગમાં આવી છે ?

- a. રામાયણ
- b. મહાભારત
- c. દેવીભાગવત
- d. વૈદિકા

54. રાજકીય અથવા વૈચારિક ધ્યેયો હાંસલ કરવા માટે ડિકન્સ બિન-કોમ્પેટન્ટ હિસાનો ઉપયોગ તેના વ્યાપક અર્થમાં નીચેના શબ્દોમાંથી કયો છે ?

- a. શાંતિનો સમય
- b. આતંકવાદ
- c. શૂન્યવાદ
- d. તાઓવાદ

55. સત્યમેવ જયતે "Truth Only Triumph" કઈ લિપિમાં લખાયેલું છે?

- a. દેવનાગરી લિપિ
- b. થાઈ સ્ક્રિપ્ટ
- c. બ્રાહ્મી લિપિ
- d. ઉપરોક્તમાંથી કોઈ નહીં

56. કેટલા મહાજન પદો (છઠ્ઠી સદી દરમિયાન રચાયેલા મોટા પ્રાદેશિક રાજ્યો) આવેલા છે?

- a. 8

- b. 5
- c. 10
- d. 12

57. નીચેનામાંથી કયો ઇતિહાસ હિંદુ ધર્મનો જ્ઞાનકોશ પણ કહેવાય છે ?

- a. રામાયણ
- b. મહાભારત**
- c. દેવીભાગવત
- d. મહાવિભાસા

58. નીચેનામાંથી કયા કોડીકૃત કાયદાના પુસ્તકો અન્યથા ધર્મશાસ્ત્ર તરીકે ઓળખાય છે ?

- a. સ્મૃતિ**
- b. શ્રુતિ
- c. દેવીભાગવત
- d. વૈદિકા

59. નીચેનામાંથી કોણે ન્યાય સૂત્ર લખ્યું હોવાનું કહેવાય છે?

- a. કપિલા
- b. મહર્ષિ વ્યાસ
- c. ગૌતમ**
- d. મહર્ષિ પતંજલિ

60. સ્મૃતિમાં સમજાવાયેલ બાબત બીજી સ્મૃતિમાં ન મળી શકે, શું આચારમાં શંકાઓ જન્માવે છે, આવી શંકાઓને દૂર કરવા માટે નીચેનામાંથી કઈ કૃતિઓનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે?

- a. ધર્મશાસ્ત્ર નિબંધન**
- b. મહાભારત
- c. દેવીભાગવત
- d. વૈદિકા

61. નીચેનામાંથી કયું વિશ્લેષણ દ્વારા વેદના ભેદભાવ અને નિર્ણય લેવાના ગુણોને પ્રકાશિત કરે છે?

- a. ઉત્તરા મીમાંસા
- b. પૂર્વા મીમાંસા**
- c. ધર્મશાસ્ત્ર નિબંધન
- d. જ્ઞાન કાંડા

62. વૈદિક કાળમાં લગ્નના આઠ પ્રકાર છે . કયા લગ્નમાં પિતા પોતાની પુત્રીને પુજારીને દક્ષિણા સ્વરૂપે દાન કરે છે ?

- a. બ્રહ્મ વિવાહ
- b. ગાંધર્વ વિવાહ
- c. ડેવિસ વિવાહ
- d. અર્શા વિવાહ**

63. નીચેનામાંથી કોણે સાંખ્ય સૂત્ર લખ્યું હોવાનું કહેવાય છે?

- a. કપિલા**

- b. મહર્ષિ વ્યાસ
- c. ગૌતમ
- d. મહર્ષિ પતંજલિ

64. વૈદિક કાળમાં લગ્નના આઠ પ્રકાર છે . તેમાંથી કયું લગ્ન એ જ વર્ણ સાથે વૈદિક વિધિથી થાય છે?

- a. બ્રહ્મ વિવાહ
- b. ગાંધર્વવિવાહ
- c. ડેવિસ વિવાહ
- d. આર્ષવિવાહ

65. વૈદિક કાળમાં લગ્નના આઠ પ્રકાર છે . તેમાંથી કયું લગ્ન ગાય અને બળદની ટોકન કન્યા સાથે લગ્ન છે?

- a. બ્રહ્મ વિવાહ
- b. ગાંધર્વવિવાહ
- c. ડેવિસ વિવાહ
- d. આર્ષવિવાહ

66. બેમાંથી કઈ ફિલસૂફી એ ખ્યાલને શેર કરે છે કે બ્રહ્માંડ બે વાસ્તવિકતાઓથી બનેલું છે: પુરુષ (ચેતના) અને પ્રકૃતિ (દ્રવ્ય)?

- a. સાંખ્ય-યોગ શાળાઓ
- b. મીમાંસા - યોગ શાળાઓ
- c. સાંખ્ય-ન્યાય શાળાઓ
- d. વસાસિકા-મીમાંસા શાળાઓ

67. મહાયાન બૌદ્ધ ધર્મમાં, બોધિસત્વ અવલોકિતેશ્વર નીચેનામાંથી કયા નામથી પણ ઓળખાતા હતા?

- a. વજ્રપાણી
- b. મંજુશ્રી
- c. પદ્મપાણી
- d. મૈત્રેય

68. ગાયત્રી મંત્ર, ઋગ્વેદના મહત્વના મંત્રોમાંનો એક, કયા સદ્ગુણોને સમર્પિત છે?

- a. સાવિત્રી
- b. અદિતિ
- c. સરસ્વતી
- d. લક્ષ્મી

69. કયું પુરાણ તેના બ્રહ્માંડ વિજ્ઞાનના સિદ્ધાંતો, દેવતાઓ, ઋષિઓ અને પ્રસિદ્ધ રાજાઓની વંશાવળીની જાળવણી અને સુત અથવા ચારણની ફરજોની ચર્ચા કરે છે?

- a. વાયુ પુરાણ
- b. વિષ્ણુ પુરાણ
- c. સ્કંદ પુરાણ
- d. ગરુડ પુરાણ

70. નીચેનામાંથી કોને બૌદ્ધ ધર્મનો જ્ઞાનકોશ પણ કહેવામાં આવે છે?

- a. રામાયણ

- b. બુદ્ધચરિત
- c. દેવીભાગવત
- d. મહાવિભાસા

71. નીચેનામાંથી કયું હડપ્પામાં જોવા મળે છે?

- a. અનાજનો ભંડાર
- b. કામના માળ
- c. સિંગલ રૂમ બેરેક
- d. ઉપરોક્ત તમામ

72. ગૌતમનો કયો પ્રસંગ બુદ્ધનું જીવન ભારતીય કલામાં ચક્ર અને હરણ દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યું છે?

- a. મહાન પ્રસ્થાન
- b. પ્રથમ ઉપદેશ
- c. બોધ
- d. નિર્વાણ

73. પ્રાચીન અને પ્રખ્યાત નાલંદા વિશ્વવિદ્યાલયની સ્થાપના કોના માર્ગદર્શન હેઠળ થઈ હતી?

- a. કુમારગુપ્ત
- b. ચંદ્રગુપ્ત
- c. સ્કંદગુપ્ત
- d. સમુદ્રગુપ્ત

74. નીચેનામાંથી કયું સ્થાન ચોલ શાસન દરમિયાન વણાટ ઉદ્યોગના એક મહત્વપૂર્ણ કેન્દ્ર તરીકે ઉભરી આવ્યું હતું?

- a. કાંચીપુરમ
- b. ઉજ્જૈન
- c. મદુરાઈ
- d. કુદમુક્કુ

75. મન અને શરીર બંનેને અસર કરતા તણાવને ઘટાડવામાં મદદ કરી શકે તેવી કેટલીક દૈનિક પ્રવૃત્તિઓ કઈ છે?

- a. દિનચર્યા રાખો
- b. પુષ્કળ ઊંઘ લો
- c. સ્વસ્થ ખાઓ અને નિયમિત કસરત કરો
- d. ઉપરોક્ત તમામ

76. ગ્લોબલ વોર્મિંગ માટે નીચેનામાંથી કયા માનવસર્જિત કારણો છે?

- a. વનનાબૂદી
- b. ક્લોરોફ્લોરોકાર્બન
- c. ઔદ્યોગિક વિકાસ
- d. ઉપરોક્ત તમામ

77. નીચેનામાંથી કયું ઓઝોન સ્તરના અવક્ષય તરફ દોરી જાય છે જે અલ્ટ્રાવાયોલેટ કિરણો માટે માર્ગ બનાવે છે, જેનાથી પૃથ્વીનું તાપમાન વધે છે?

- a. હરિતદ્રવ્ય
- b. ક્લોરોફોર્મ
- c. ક્લોરોફોર્મોકાર્બન
- d. કાર્બન ડાયોક્સાઇડ

78. ગ્લોબલ વોર્મિંગના કુદરતી કારણો નીચેનામાંથી કયા છે?

- a. જ્વાળામુખી
- b. ગલન પરમાફોસ્ફેટ
- c. ફોસ્ફેટ બ્લેઝ
- d. ઉપરોક્ત તમામ

79. ગ્લોબલ વોર્મિંગની કેટલીક મુખ્ય અસરો શું છે?

- a. આબોહવા પરિવર્તન
- b. ઇકોસિસ્ટમના સંતુલનને જોખમમાં મૂકે છે
- c. રોગોનો ફેલાવો
- d. ઉપરોક્ત તમામ

80. ભારતમાં સૌપ્રથમ બ્રિટિશ પ્રેસિડન્સીની સ્થાપના ક્યાં થઈ હતી?

- a. સુરત
- b. મદ્રાસ
- c. બંગાળ
- d. બોમ્બે

81. 19મી સદીના અંતમાં ભારતીય મૂડી યાદીના હાથમાં નીચેનામાંથી કયો એકમાત્ર મોટો ઉદ્યોગ હતો?

- a. સુતરાઉ કાપડ
- b. જ્યુટ
- c. આયર્ન અને સ્ટીલ
- d. ચારકોલ

82. વસાહતી ભારતમાં આર્થિક રાષ્ટ્રવાદના ઉદભવમાં મહત્વની ભૂમિકા ધરાવતી ડ્રેઇન થિયરી વિશે નીચેનામાંથી કયું વિધાન સાચું છે?

- a. ડ્રેન થિયરી, નૌરોજીએ જાહેર કર્યું હતું કે, ભારતની ગરીબીનો મૂળ માર્ગ અને ભારતમાં બ્રિટિશ શાસનની મૂળભૂત દુષ્ટતા હતી.
- b. મે 1867માં દાદાભાઈ નરોજીએ એવો વિચાર રજૂ કર્યો કે બ્રિટન ભારતને તાલીમ આપી રહ્યું છે અને 'રક્તસ્રાવ' કરી રહ્યું છે.
- c. ટેકનીક જ્ઞાન, ડ્રેન થિયરીના મુખ્ય પાદરી દાદાભાઈ નરોજી હતા
- d. ઉપરોક્ત તમામ

83. બ્રિટિશ શાસનની સકારાત્મક અસર અંગે નીચેનામાંથી કયું સાચું છે?

- a. બંદરોનો વિકાસ
- b. પરિવહન સુવિધાઓનો વિકાસ
- c. પોસ્ટ અને ટેલિગ્રાફ સેવાનો વિકાસ
- d. ઉપરોક્ત તમામ

84. કૌટિલ્યના અર્થ અનુસાર શાસ્ત્ર , આંતરિક અસંમતિનો સામનો કરવા માટે શાસકે કઈ પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ?

- a. જાહેર ફાંસીની સજા
- b. વાટાઘાટો અને ટુકડો
- c. કડક અમલ**
- d. અસંમતિની અવગણના કરવી

85. કૌટિલ્યના અર્થ અનુસાર શાસ્ત્ર , રાજ્યમાં શાસકની પ્રાથમિક ભૂમિકા શું છે?

- a. ધાર્મિક મૂલ્યોનું જતન કરવું
- b. નાગરિકોનું કલ્યાણ સુનિશ્ચિત કરવા**
- c. વધુ મારફતે પ્રદેશ વિસ્તારવા માટે
- d. માત્ર વેપાર અને અર્થશાસ્ત્ર પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવું

86. ધર્મેન્દ્રનો ખ્યાલ શાસ્ત્ર પ્રાથમિક ઉલ્લેખ કરે છે

- a. ધાર્મિક ફરજો
- b. નૈતિક શાસન**
- c. આર્થિક સિદ્ધાંતો
- d. લશ્કરી યુક્તિઓ

87. અર્થ શબ્દ શાસ્ત્ર પોતે આમાં અનુવાદ કરે છે:

- a. નીતિશાસ્ત્રનું વિજ્ઞાન
- b. સંપત્તિનું વિજ્ઞાન**
- c. યુદ્ધનું વિજ્ઞાન
- d. શાસન વિજ્ઞાન

88. બધા જીવોના પરસ્પર જોડાણને માન્યતા આપતી સાર્વત્રિક ભાઈચારો અને કરુણાને પ્રોત્સાહન આપતી ફિલસૂફીનું નામ જણાવો?

- a. વસુધૈવ કુટુંબકમ**
- b. સમસ્ત: સુકીનો ભવંતો
- c. સર્વેશમ સ્વસ્તિર ભવતુ
- d. સર્વેશમ શાંતિ ભવન્તુ

89. કૌટિલ્યની વ્યૂહરચનામાં , રાજ્યોની સૈન્યમાં દાસ (ભાડૂતી) શું ભૂમિકા ભજવે છે?

- a. તેઓ રાજદ્વારી તરીકે ઉપયોગમાં લેવાય છે
- b. તેઓ વફાદાર લશ્કરી એકમો તરીકે સેવા આપે છે
- c. તેઓ જાસૂસીમાં સામેલ છે**
- d. તેઓ આંતરિક વહીવટ સંભાળે છે

90. પ્રતિસ્પર્ધા રાજ્યો સાથે વ્યવહાર કરવા માટે કૌટિલ્ય દ્વારા નીચેનામાંથી કઈ વ્યૂહરચનાની ભલામણ કરવામાં આવી છે ?

- a. સંપૂર્ણ અલગતા
- b. વ્યૂહાત્મક જોડાણો અને સંઘિઓની રચના**
- c. તાત્કાલિક લશ્કરી મુકાબલો
- d. નિષ્ક્રિય અવલોકન

91. પ્રાચીન ભારતીય સંસ્કૃતિ અનુસાર, કેટલા કલા સ્વરૂપો છે?

- a. 64
- b. 18
- c. 12
- d. 6

92. વૈદિક વિધિ , વસુધૈવ કુટુમ્બકમ કયા ઉપનિષદમાં દેખાય છે?

- a. મહા ઉપનિષદ
- b. આત્માબોધ ઉપનિષદ
- c. અવ્યક્ત ઉપનિષદ
- d. ગરુડ ઉપનિષદ

93. ભારતવર્ષના લોકો હંમેશા આવકારદાયક હોવાનું કહેવાય છે. એવી કઈ ભાવના છે જે તેમને આટલા સૌહાર્દપૂર્ણ બનાવે છે?

- a. વસુધૈવ કુટુમ્બકમ
- b. સમસ્ત: સુકીનો ભવંતો
- c. સર્વેશમ સ્વસ્તિર ભવતુ
- d. સર્વેશમ શાંતિ ભવન્તુ

94. વૈદિક સમયમાં ગાયનની નીચેની 3 નોંધોમાંથી કઈને સામરિક તરીકે ઓળખવામાં આવતી હતી?

- a. સા, રે અને મા
- b. ગા, રે અને સા
- c. મા, પા અને ની
- d. ની, ધા અને મા

95. નીચેનામાંથી કોણે અર્થશાસ્ત્ર લખ્યું ?

- a. કૌટિલ્ય (યાણક્ય)
- b. વાત્સ્યાયન
- c. પતંજલિ
- d. યાજ્ઞવલ્ક્ય

96. 9મી સદીમાં શુંગેરીમાં બનેલા શારદામા દેવી મંદિરમાં કયા દેવતાની પૂજા થાય છે ?

- a. દેવી સરસ્વતી
- b. દેવી દુર્ગા
- c. દેવી લક્ષ્મી
- d. દેવી પાર્વતી

97. નીચેનામાંથી કોણે નાટ્ય લખ્યું શાસ્ત્ર ?

- a. ભરત મ્યુનિ
- b. વાત્સ્યાયન
- c. પતંજલિ
- d. યાજ્ઞવલ્ક્ય

98. કયો પ્રાચીન ભારતીય લખાણ રાજ્યકાફટ, આર્થિક નીતિ અને લશ્કરી વ્યૂહરચના પર તેના વિગતવાર ગ્રંથ માટે જાણીતું છે?

- a. મનુસ્મૃતિ
- b. અર્થશાસ્ત્ર**
- c. રામાયણ
- d. મહાભારત

99. અર્થશાસ્ત્રમાં, કૌટિલ્ય સંપત્તિ નિર્માણ માટે સૌથી અસરકારક પદ્ધતિ તરીકે શું સૂચવે છે ?

- a. ખાણકામ
- b. વેપાર અને વાણિજ્ય
- c. ખેતી**
- d. વિજય

100. વૈદિક કાળ દરમિયાન કઈ આર્થિક પ્રવૃત્તિને અર્થતંત્રની કરોડરજીતુ માનવામાં આવતી હતી?

- a. ખેતી**
- b. વેપાર
- c. ખાણકામ
- d. હસ્તકલા

101. પ્રાચીન ભારતીય ગ્રંથોમાં " રાજધર્મ " ની વિભાવના શું દર્શાવે છે ?

- a. શાસકની ફરજો અને જવાબદારીઓ**
- b. કરવેરાની સિસ્ટમ
- c. કાયદાકીય વ્યવસ્થા
- d. કૃષિ નીતિઓ

102. નીચેનામાંથી ભારતીય ગણિતશાસ્ત્રી કોને ગોળાકાર ત્રિકોણમિતિ શોધવાનો શ્રેય આપવામાં આવે છે, જે ગોળાકાર ભૂમિતિની એક શાખા છે જેનો ઉપયોગ ખગોળશાસ્ત્ર, ભૂસ્તરશાસ્ત્ર અને નેવિગેશન ગણતરીમાં થાય છે?

- a. ભાસ્કર II**
- b. આર્યભટ્ટ
- c. બ્રહ્મગુપ્ત
- d. ચરકા

103. ચરક " નું પ્રાથમિક ધ્યાન શું છે સંહિતા " પ્રાચીન ભારતીય જ્ઞાન પ્રણાલીમાં?

- a. દવા**
- b. ગણિત
- c. ખગોળશાસ્ત્ર
- d. એન્જિનિયરિંગ

104. કયો પ્રાચીન લખાણ આર્કિટેક્ચર અને નગર આયોજન પરના પ્રાચીન ભારતીય જ્ઞાન સાથે સંબંધિત છે?

- a. શિલ્પા શાસ્ત્ર**
- b. મનુસ્મૃતિ
- c. વાત્સ્યાયનની કામસૂત્ર

d. આયુર્વેદ

105. નીચેનામાંથી કોને ભારતીય ધાતુશાસ્ત્રના પિતા તરીકે ઓળખવામાં આવે છે?

- a. નાગાર્જુન
- b. ભાસ્કર II
- c. આર્યભટ્ટ
- d. બ્રહ્મગુપ્ત

106. પ્રાચીન ભારતની વર્ણ પ્રણાલીમાં, કયો વર્ગ મુખ્યત્વે યુદ્ધ અને સંરક્ષણ માટે જવાબદાર હતો?

- a. બ્રાહ્મણો
- b. ક્ષત્રિયો
- c. વૈશ્ય
- d. શુદ્રો

107. પ્રાચીન ભારતીય સમુદાયોના સંદર્ભ મુજબ, 'ગ્રામ' શબ્દ શું સૂચવે છે?

- a. એક શહેર
- b. એક કુટુંબ
- c. એક ગામ
- d. ધાર્મિક સંસ્થા

એકમ-1: ભારતીય સાહિત્યનો પરિચય

1. કયા બે ઉપનિષદો સામ વેદ સાથે સંકળાયેલા છે?

- a) કથા ઉપનિષદ અને તૈત્તિરીય ઉપનિષદ
- b) કેના ઉપનિષદ અને યાંદોગ્ય ઉપનિષદ
- c) કેનોપનિષદ અને યાંદોગ્ય ઉપનિષદ
- ડી) ઈસાવાસ્ય ઉપનિષદ અને બૃહદારણ્યક ઉપનિષદ

- જવાબ :c) કેનોપનિષદ અને યાંદોગ્ય ઉપનિષદ

2. કયો વેદ ધાર્મિક વિધિઓ દરમિયાન તેના સ્તોત્રો અને મંત્રો માટે જાણીતો છે?

- a) ઋગ્વેદ
- b) સામ વેદ
- c) યજુર્વેદ
- ડી) અથર્વવેદ

- જવાબ :a) ઋગ્વેદ

3. સામવેદમાં ' સામ ' શબ્દનો ઉલ્લેખ છે:

- a) જ્ઞાન
- બી) ગીત
- c) બલિદાન
- ડી) સ્તોત્ર

- જવાબ :b) ગીત

4. અથર્વવેદના કેટલા ભાગો છે?

- a) 2
- બી) 4
- c) 10
- ડી) 5

- જવાબ :b) 4

5. માનસિક અને શારીરિક સુખાકારી માટે ભારતીય પરંપરામાં કઈ દાર્શનિક પ્રણાલી સૌથી વધુ ઉપયોગી માનવામાં આવે છે?

- એ) ન્યાય
- બી) મીમાંસા
- c) યોગ
- ડી) વૈશેષિકા

- જવાબ :c) યોગ

6. અનિયંત્રિત ઔદ્યોગિકીકરણ અને શહેરીકરણને કારણે મુખ્ય સમસ્યાઓમાંથી એક શું છે?

- a) વધુ પડતી વસ્તી
- b) વનનાબૂદી
- c) પ્રદૂષણ
- ડી) ગ્લોબલ વોર્મિંગ

- જવાબ :c) પ્રદૂષણ

7. કયો પ્રાચીન ભારતીય ગ્રંથ ગણિતમાં તેના નોંધપાત્ર યોગદાન માટે જાણીતો છે?

- એ) વેદ
- બી) પુરાણ
- c) ઉપનિષદ
- ડી) આર્યભટ્ટિયા

- જવાબ :d) આર્યભટ્ટિયા

8. વૈશેષિક ફિલસૂફીમાં વિશ્લેષણનો મુખ્ય વિષય કયો છે ?

- એ) માનસિક શાંતિ
- b) વાસ્તવિકતા અને અધ્યાત્મશાસ્ત્ર

- c) નૈતિક આચરણ
- ડી) સામાજિક વ્યવસ્થા

- જવાબ : b) વાસ્તવિકતા અને અધ્યાત્મશાસ્ત્ર

9. કયો વેદ સૌથી તાજેતરનો માનવામાં આવે છે અને તેની વિશિષ્ટ વિશેષતાઓ છે?

- a) ઋગ્વેદ
- b) સામ વેદ
- c) યજુર્વેદ
- ડી) અથર્વવેદ

- જવાબ : d) અથર્વવેદ

10. યજુર્વેદ સાથે કેટલા ઉપનિષદો સંકળાયેલા છે ?

- a) 4
- બી) 2
- c) 6
- ડી) 3

- જવાબ : b) 2

11. દસ્તાવેજમાં ઉલ્લેખિત આબોહવા પરિવર્તનનું નોંધપાત્ર પરિણામ શું છે?

- a) કૃષિ ઉત્પાદનમાં વધારો
- b) વસ્તીમાં ઘટાડો
- c) ગંભીર આરોગ્ય કટોકટી
- ડી) ઔદ્યોગિક ઉત્પાદનમાં ઘટાડો

- જવાબ : c) ગંભીર આરોગ્ય કટોકટી

12. દસ્તાવેજ મુજબ, યોગનું પ્રાથમિક લક્ષ્ય શું છે?

- a) સંપત્તિ મેળવવી
- b) માનસિક અને શારીરિક સંવાદિતા પ્રાપ્ત કરવી
- c) રાજકીય સત્તા પ્રાપ્ત કરવી
- ડી) જ્ઞાન એકઠું કરવું

- જવાબ : b) માનસિક અને શારીરિક સંવાદિતા પ્રાપ્ત કરવી

13. 1700 એડીની આસપાસ ભારતે વિશ્વની અર્થવ્યવસ્થામાં કેટલા ટકા યોગદાન આપ્યું હતું?

- a) 3%
- બી) 27%
- c) 50%
- ડી) 10%

- જવાબ : b) 27%

14. કયા વેદને 'જાદુઈ સૂત્રોના વેદ' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે?

- a) ઋગ્વેદ
- b) સામ વેદ
- c) યજુર્વેદ
- ડી) અથર્વવેદ

- જવાબ : d) અથર્વવેદ

15. દસ્તાવેજ મુજબ વિદેશી આક્રમણકારોના પ્રાથમિક લક્ષ્યો શું હતા?

- એ) ભારતીય મંદિરો
- b) ભારતીય શાળાઓ
- c) ભારતીય મહેલો
- ડી) ભારતીય ખેતરો

- જવાબ : a) ભારતીય મંદિરો

16. સામવેદમાં તેના ઉત્તરાયિક ભાગમાં કેટલા અધ્યાય છે ?

- a) 6
- બી) 10
- c) 21

- ડી) 4

- જવાબ :c) 21

17. અથર્વવેદમાં ' અથર્વ ' નો અર્થ શું છે ?

- a) ગીત

- b) જ્ઞાન

- c) સ્તોત્ર

- ડી) જાદુઈ સૂત્ર

- જવાબ :d) જાદુઈ સૂત્ર

18. સંગીતના મંત્રોચ્ચાર સાથે કયો વેદ સંકળાયેલો છે?

- a) ઋગ્વેદ

- b) સામ વેદ

- c) યજુર્વેદ

- ડી) અથર્વવેદ

- જવાબ :b) સામ વેદ

19. કઈ ફિલોસોફિકલ સિસ્ટમ સંખ્યાઓ અને વાસ્તવિકતાના સિદ્ધાંત સાથે વ્યવહાર કરે છે?

- એ) ન્યાય

- બી) મીમાંસા

- c) સાંખ્ય

- ડી) વૈશેષિકા

- જવાબ :c) સાંખ્ય

20. કઈ ભારતીય ફિલોસોફિકલ સિસ્ટમ તાર્કિક તર્ક અને જ્ઞાનશાસ્ત્ર પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે?

- એ) ન્યાય

- બી) મીમાંસા

- c) યોગ

- ડી) વૈશેષિકા

- જવાબ :a) ન્યાય

21. સામવેદના પૂર્વાચિક ભાગમાં કેટલા કાંડ છે ?

- a) 4

- બી) 6

- c) 8

- ડી) 10

- જવાબ :a) 4

22. ભારતમાં યુરોપિયનોના આગમન માટે કયો સમયગાળો જાણીતો છે?

- a) 13મી સદી

- બી) 16મી સદી

- c) 18મી સદી

- ડી) 20મી સદી

- જવાબ :b) 16મી સદી

23. મીમાંસા ફિલસૂફીનું કેન્દ્ર શું છે ?

- એ) ધાર્મિક વિધિઓ અને બલિદાન

- બી) તાર્કિક તર્ક

- c) ધ્યાન અને યોગ

- ડી) મેટાફિઝિક્સ

- જવાબ :a) ધાર્મિક વિધિઓ અને બલિદાન

24. કયો વેદ ધાર્મિક વિધિઓમાં વપરાતા ગદ્ય મંત્રો માટે જાણીતો છે?

- a) ઋગ્વેદ

- b) સામ વેદ

- c) યજુર્વેદ

- ડી) અથર્વવેદ

- જવાબ : c) યજુર્વેદ

25 નાલંદા યુનિવર્સિટીને કઈ નોંધપાત્ર ઘટનાથી નુકસાન થયું ?

- a) મુઘલ શાસકો દ્વારા આક્રમણ
- b) ઘરતીકંપ
- c) પૂર
- ડી) આગ

- જવાબ : a) મુઘલ શાસકો દ્વારા આક્રમણ

26. કયું ફિલસૂફી વિવેચનાત્મક વિશ્લેષણ અને ચર્ચા પર ભાર આપવા માટે જાણીતું છે?

- એ) ન્યાય
- બી) મીમાંસા
- c) યોગ
- ડી) સાંખ્ય

- જવાબ : a) ન્યાય

27. યોગ પદ્ધતિના સ્થાપક કોને ગણવામાં આવે છે?

- a) પતંજલિ
- બી) ગૌતમ
- c) કપિલા
- ડી) કાનડા

- જવાબ : a) પતંજલિ

28. સામ વેદના મુખ્ય બે વિભાગો કયા છે ?

- a) રીગ અને યજુર
- b) પૂર્વાયિક અને ઉત્તરાયિક
- c) અથર્વ અને સમા
- ડી) પૂર્વા અને ઉત્તરા

- જવાબ : b) પૂર્વાયિક અને ઉત્તરાયિક

29. વૈશેષિક પ્રણાલીનું મુખ્ય કેન્દ્ર શું છે ?

- એ) ધાર્મિક વિધિઓ
- b) તાર્કિક ચર્ચા
- c) વાસ્તવિકતા અને અસ્તિત્વની શ્રેણીઓ
- ડી) ધ્યાન

- જવાબ : c) વાસ્તવિકતા અને અસ્તિત્વની શ્રેણીઓ

30. ઋગ્વેદમાં કેટલા સ્તોત્રો છે?

- એ) 1028
- બી) 1549
- c) 1875
- ડી) 650

- જવાબ : a) 1028

31. દસ્તાવેજમાં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રદૂષણને કારણે મુખ્ય આરોગ્ય સંકટમાંથી એક શું છે?

- a) આયુષ્યમાં વધારો
- b) મૃત્યુદરમાં ઘટાડો
- c) શ્વસન સંબંધી રોગો
- ડી) ઉન્નત માનસિક સ્વાસ્થ્ય

- જવાબ : c) શ્વસન સંબંધી રોગો

32. કઈ ફિલોસોફિકલ સિસ્ટમ કારણ અને અસરના સિદ્ધાંત પર ભાર મૂકે છે?

- એ) ન્યાય
- બી) મીમાંસા
- c) સાંખ્ય
- ડી) વૈશેષિકા

- જવાબ : c) સાંખ્ય

33. કેના ઉપનિષદની ભૂમિકા શું છે ?

- એ) બ્રહ્મની વિભાવના સમજાવે છે
- બી) આત્માના સ્વભાવની ચર્ચા કરે છે
- c) યજુર્વેદની વિધિઓનું વર્ણન કરે છે
- ડી) સામ વેદ માટે સ્તોત્રો પ્રદાન કરે છે

- જવાબ :a) બ્રાહ્મણની વિભાવના સમજાવે છે

34. કયા વેદના સ્તોત્રોનું પઠન ચોક્કસ ધૂનમાં કરવામાં આવે છે?

- a) ઋગ્વેદ
- b) સામ વેદ
- c) યજુર્વેદ
- ડી) અથર્વવેદ

- જવાબ :b) સામ વેદ

35. દસ્તાવેજ મુજબ 1700 એડીની આસપાસ ભારત દ્વારા ભારતના અર્થતંત્રમાં કેટલા ટકા યોગદાન આપવામાં આવ્યું હતું?

- a) 27%
- બી) 15%
- c) 10%
- ડી) 50%

- જવાબ :a) 27%

36. કઈ દાર્શનિક પ્રણાલી વાસ્તવિકતા અને વર્ગીકરણ માટે તેના વિશ્લેષણાત્મક અભિગમ માટે જાણીતી છે?

- એ) ન્યાય
- બી) મીમાંસા
- c) વૈશેષિકા
- ડી) સાંખ્ય

- જવાબ :c) વૈશેષિકા

37. કયું ઉપનિષદ પરમ જ્ઞાન સમજાવવા સાથે સંકળાયેલું છે?

- a) કેના ઉપનિષદ
- b) યાંદોગ્ય ઉપનિષદ
- c) તૈત્તિરીય ઉપનિષદ
- ડી) બૃહદારણ્યક ઉપનિષદ

- જવાબ :a) કેના ઉપનિષદ

38. ભારતમાં વિદેશી આક્રમણકારોનું મુખ્ય લક્ષ્ય શું હતું?

- a) મંદિરો
- b) શાળાઓ
- c) મહેલો
- ડી) ખેતરો

- જવાબ :a) મંદિરો

39. યજુર્વેદના કેટલા ભાગો છે?

- a) 2
- બી) 4
- c) 6
- ડી) 8

- જવાબ : a) 2

40. દસ્તાવેજમાં જણાવ્યા મુજબ વનનાબૂદીનું શું નોંધપાત્ર પરિણામ આવે છે?

- a) જૈવવિવિધતામાં વધારો
- b) વાયુ પ્રદૂષણમાં ઘટાડો
- c) જમીનનું ધોવાણ
- ડી) વધારે વરસાદ

- જવાબ :c) જમીનનું ધોવાણ

41 સાંખ્ય પ્રણાલીના સ્થાપક કોને ગણવામાં આવે છે ?

- a) પતંજલિ
- બી) ગૌતમ
- c) કપિલા
- ડી) કાનડા

- જવાબ :c) કપિલા

એકમ 2: ભારતીય જ્ઞાન પરંપરામાં સામાજિક પ્રણાલીઓ અને કલા

1. સર્ગીય " શબ્દનો અર્થ શું છે ?

- એ) વ્યક્તિગત સંસ્કૃતિ
- b) સર્વગ્રાહી સંસ્કૃતિ
- c) આધ્યાત્મિક સંસ્કૃતિ
- ડી) વૈજ્ઞાનિક સંસ્કૃતિ

- જવાબ :b) સર્વગ્રાહી સંસ્કૃતિ

2. કયા ભારતીય કવિએ ઉલ્લેખ કર્યો છે કે ભારત વિશે કંઈક અનોખું તેના વિનાશને અટકાવે છે?

- એ) ટાગોર
- બી) ઈકબાલ
- c) મિર્ઝા ગાલિબ
- ડી) કબીર

- જવાબ :b) ઈકબાલ

3. પેસેજ અનુસાર અમેરિકનોએ કઈ નવીનતા રજૂ કરી?

- a) ડ્રાઇવ-ઇન થિયેટરો
- b) ફાસ્ટ ફૂડ રેસ્ટોરાં
- c) ડ્રાઇવ-ઇન એટીએમ
- ડી) મોબાઇલ બેંકિંગ

- જવાબ: c) ડ્રાઇવ-ઇન એટીએમ

4. રાયગઢના માર્ગદર્શક કોણ હતા જેમણે ચતુષ્કોણીય રચનાઓ સમજાવી હતી?

- a) સ્થાનિક ગ્રામીણ
- બી) એક વ્યાવસાયિક ઇતિહાસકાર
- c) પ્રવાસ માર્ગદર્શિકા
- ડી) પુરાતત્વવિદ્

- જવાબ: c) ટુર ગાઈડ

5. રાયગઢ ખાતેના ચતુષ્કોણીય બાંધકામો કયા હેતુ માટે હતા?

- a) ખોરાકનો સંગ્રહ
- b) સૈનિકો માટે આવાસ
- c) ઘોડેસવારો માટે શોપિંગ વિસ્તારો
- ડી) મીટિંગ હોલ

- જવાબ: c) ઘોડેસવારો માટે શોપિંગ વિસ્તારો

એકમ 2: પ્રાચીન ભારતીય સંગીત અને કળા

6. ભારતીય પરંપરામાં સંગીત સાથે સંકળાયેલા દેવતા કોણ છે?

- એ) સરસ્વતી
- બી) લક્ષ્મી
- c) પાર્વતી
- ડી) દુર્ગા

- જવાબ: a) સરસ્વતી

7. સરસ્વતીને વારંવાર કયા સાધન વડે દર્શાવવામાં આવે છે ?

- a) સિતાર
- બી) વીણા
- c) વાંસળી
- ડી) ડ્રમ

- જવાબ: બી) વીણા

8. કયું લખાણ ભારતમાં સૌથી પ્રાચીન ઉલ્લેખિત સંગીત માનવામાં આવે છે?

- એ) ઋગ્વેદ
- b) સામવેદ
- c) અથર્વવેદ
- ડી) યજુર્વેદ

- જવાબ: a) ઋગ્વેદ

9. સામવેદમાં "સામ" શબ્દનો શું સંબંધ છે?

- એ) ધાર્મિક વિધિઓ
- b) ગીતો
- c) મંત્રોચ્ચાર
- ડી) પ્રાર્થના

- જવાબ: b) ગીતો

10. સંગીતની નોંધોનું ભૌમિતિક મોડેલ કોણે તૈયાર કર્યું?

- a) આર્યભટ્ટ
- બી) પાયથાગોરસ
- c) ભાસ્કરાચાર્ય
- ડી) ગેલિલિયો

- જવાબ: b) પાયથાગોરસ

11. નાટ્ય ' અનુસાર શાસ્ત્ર ', કયું વાદ્ય ધૂન સાથે સંકળાયેલું છે?

- a) ચિત્રા
- b) વિપંચી
- c) મૃદંગમ
- ડી) વાંસળી

- જવાબ: b) વિપંચી

12. ભરત મુનિ કયા સમયગાળાના માનવામાં આવે છે?

- a) 5000 બીસીઈ
- બી) 1000 બીસીઈ
- c) 500 BCE
- ડી) 100 સીઈ

- જવાબ: c) 500 BCE

13. ભારતીય સંગીતમાં " સમક " શબ્દ શું દર્શાવે છે ?

- a) સાત નોંધોનો સ્કેલ
- b) લયનો એક પ્રકાર
- c) ચોક્કસ રાગ
- ડી) એક સંગીત સાધન

- જવાબ: a) સાત નોંધોનો સ્કેલ

14. સંગીતના વિગતવાર વર્ણન સાથે કયો વેદ સંકળાયેલો છે?

- એ) ઋગ્વેદ
- b) યજુર્વેદ
- c) સામવેદ
- ડી) અથર્વવેદ

- જવાબ: c) સામવેદ

15. ભારતીય શાસ્ત્રીય સંગીતનો ઔપચારિક અભ્યાસ કઈ સદીમાં શરૂ થયો ?* *

- એ) છઠ્ઠી સદી સી.ઈ
- બ) 10મી સદી સી.ઈ
- સી) 12મી સદી સી.ઈ
- ડી) 15મી સદી સી.ઈ

- જવાબ: a) 6ઠ્ઠી સદી ઈ.સ

16. નાટ્યશાસ્ત્ર " ગ્રંથનો પ્રાથમિક વિષય કયો છે ?

- એ) ફિલોસોફી
- બી) સંગીત અને નૃત્ય
- સી) ધ્વા
- ડી) ખગોળશાસ્ત્ર

- જવાબ: b) સંગીત અને નૃત્ય

17. નાટ્ય " ના પ્રાથમિક લેખક કોને ગણવામાં આવે છે શાસ્ત્ર " ?

- એ) વાત્સ્યાયન
- બ) પતંજલિ
- સી) ભરત મુનિ
- ડી) વ્યાસ

- જવાબ: c) ભરત મુનિ

18. વીણા " કયા પ્રકારનું સંગીત વાદ્ય છે ?

- a) પવન
- b) પર્ક્યુસન
- c) શબ્દમાળા
- ડી) પિત્તળ

- જવાબ: c) શબ્દમાળા

19. ચિત્રા " વીણામાં સામાન્ય રીતે કેટલા તાર હોય છે?

- a) ત્રણ
- બી) પાંચ
- સી) સાત
- ડી) નવ

- જવાબ: c) સાત

20. ભારતીય પરંપરામાં કળા અને સંગીતના આશ્રયદાતા તરીકે કયા દેવતાને ઓળખવામાં આવે છે?

- એ) સરસ્વતી
- બ) બ્રહ્મા
- સી) વિષ્ણુ
- ડી) શિવ

- જવાબ: a) સરસ્વતી

21. કયું પ્રાચીન ભારતીય લખાણ નૃત્ય અને નાટકનું વિગતવાર વર્ણન આપે છે?

- a) અર્થશાસ્ત્ર
- બ) મનુસ્મૃતિ
- સી) નાટ્યશાસ્ત્ર
- ડી) મહાભારત

- જવાબ: c) નાટ્યશાસ્ત્ર

22. ભારતીય પરંપરામાં " ગાંધર્વવેદ " ની ભૂમિકા શું છે ?

- એ) સાહિત્ય
- બી) ધ્વા
- સી) સંગીત અને કળા
- ડી) યુદ્ધ

- જવાબ: c) સંગીત અને કળા

23. હિન્દુ પૌરાણિક કથાઓમાં સંગીત અને નૃત્યના પરંપરાગત શિક્ષક કોણ છે?

- a) નારદ
- બી) ઇન્દ્ર
- c) અગ્નિ
- ડી) વરુણ

- જવાબ: a) નારદ

24. શાસ્ત્રીય ભારતીય નૃત્ય સ્વરૂપોના વિકાસ માટે કયો સમયગાળો જાણીતો છે?

- a) વૈદિક કાળ
- b) મૌર્યકાળ
- c) ગુપ્તકાળ
- ડી) મુઘલ કાળ

- જવાબ: c) ગુપ્તકાળ

25. તમિલનાડુમાંથી ઉદ્ભવતું પરંપરાગત ભારતીય નૃત્ય-નાટક કયું છે?

- a) કથકલી
- b) ભરતનાટ્યમ
- c) કુચીપુડી
- ડી) ઓડિસી

- જવાબ: b) ભરતનાટ્યમ

26. કર્ણાટક સંગીતમાં કયું સંગીત સાધન આવશ્યક છે ?

- a) સિતાર
- b) તબલા
- c) મૃદંગમ
- ડી) શહનાઈ

- જવાબ: c) મૃદંગમ

27. સંગીત " ના લેખક કોણ છે રત્નાકર " ?

- a) ભરત મુનિ
- b) શારંગદેવ
- c) તાનસેન
- ડી) ત્યાગરાજા

- જવાબ: b) શારંગદેવ

28. કર્ણાટક સંગીતનો વિકાસ થયો હતો ?

- એ) સંગમ સમયગાળો
- b) પલ્લવ કાળ
- c) વિજયનગર સમયગાળો
- ડી) મરાઠા કાળ

- જવાબ: c) વિજયનગર સમયગાળો

29. ભારતીય શાસ્ત્રીય સંગીતમાં "ધ્રુપદ" શું છે?

- a) રાગનો એક પ્રકાર
- b) એક અવાજ શૈલી
- c) એક સાધન
- ડી) એક નૃત્ય સ્વરૂપ

- જવાબ: b) એક સ્વર શૈલી

30. શાસ્ત્રીય નૃત્ય કથકલી માટે કયું રાજ્ય પ્રખ્યાત છે ?

- a) તમિલનાડુ
- b) કર્ણાટક
- c) કેરળ
- ડી) આંધ્ર પ્રદેશ

- જવાબ: c) કેરળ

31. ભારતીય શાસ્ત્રીય સંગીતમાં " રાગ " શું સૂચવે છે?

- a) એક લય પેટર્ન

- b) એક મધુર માળખું
- c) સંગીતનું સાધન
- ડી) એક નૃત્ય યજ્ઞવળ

- **જવાબ: b) એક મધુર માળખું**

32. કયા ભારતીય સંતે ધ્રુપદ શૈલીનું સંગીત રચ્યું હતું?

- એ) કબીર
- b) તુલસીદાસ
- c) મીરા બાઇ
- ડી) સ્વામી હરિદાસ

- **જવાબ: ડી) સ્વામી હરિદાસ**

33. કર્ણાટક સંગીત રચનાઓ કઈ ભાષામાં લખાઈ છે ?

- એ) સંસ્કૃત
- બી) તમિલ
- c) તેલુગુ
- ડી) કન્નડ

- **જવાબ: c) તેલુગુ**

34. કર્ણાટક સંગીતના પિતા તરીકે કોને ઓળખવામાં આવે છે ?

- એ) ત્યાગરાજા
- બી) મુથુસ્વામી દીક્ષિતર
- c) શ્યામા શાસ્ત્રી
- ડી) પુરંદરા દાસા

- **જવાબ: ડી) પુરંદરા દાસા**

35. અભિનયની તકનીકનો વ્યાપકપણે ઉપયોગ કરે છે?

- a) કથક
- b) ભરતનાટ્યમ
- c) ઓડિસી
- ડી) કથકલી

- **જવાબ: b) ભરતનાટ્યમ**

36. સંગીત " નો મુખ્ય વિષય શું છે રત્નાકર " ?

- એ) નૃત્ય અને નાટક
- b) સાહિત્ય
- c) સંગીત સિદ્ધાંત
- ડી) જ્યોતિષ

- **જવાબ: c) સંગીત સિદ્ધાંત**

37. કયું નૃત્ય તેના વિસ્તૃત કોસ્ચ્યુમ અને મેકઅપ માટે જાણીતું છે?

- a) કુચીપુડી
- b) કથકલી
- c) મોહિનીઅટ્ટમ
- ડી) મણિપુરી

- **જવાબ: b) કથકલી**

38. હિન્દુસ્તાની શાસ્ત્રીય સંગીતમાં મુખ્યત્વે કયું સાધન વપરાય છે?

- a) મૃદંગમ
- b) તબલા
- c) વીણા
- ડી) વાંસળી

- **જવાબ: b) તબલા**

39. કયો રાગ પરંપરાગત રીતે સવારે ગવાય છે?

- a) રાગ ભૈરવ
- b) રાગ યમન

- c) રાગ દરબારી કાનડા
- ડી) રાગ મારવા

- જવાબ: a) રાગ ભૈરવ

40. ભારતીય પૌરાણિક કથાઓમાં નૃત્યના દેવતા કોણ છે?

- એ) શિવ
- બી) વિષ્ણુ
- c) બ્રહ્મા
- ડી) સરસ્વતી

- જવાબ: a) શિવ

41. ભારતીય શાસ્ત્રીય સંગીતમાં લયબદ્ધ પેટર્ન માટે શું શબ્દ છે?

- a) રાગ
- બી) તાલ
- c) શ્રુતિ
- ડી) આલાપ

- જવાબ: b) તાલ

42. લોકનૃત્ય ભાંગડા સાથે કયો પ્રદેશ સંકળાયેલો છે ?

- a) પંજાબ
- b) ગુજરાત
- c) રાજસ્થાન
- ડી) મહારાષ્ટ્ર

- જવાબ: a) પંજાબ

43. પ્રખ્યાત કર્ણાટક સંગીત કૃતિ " જગદાનંદકારકા " કોણે રચી હતી?

- એ) મુથુસ્વામી દીક્ષિતર
- b) ત્યાગરાજા
- c) શ્યામા શાસ્ત્રી
- ડી) અન્નમાયાર્ય

- જવાબ: b) ત્યાગરાજા

44. ભારતીય શાસ્ત્રીય નૃત્યના સંદર્ભમાં " અભિનય " શું છે?

- એ) સાધન વગાડવું
- b) ચહેરાના હાવભાવ અને હાવભાવ
- c) ગાવાનું
- ડી) કોસ્ચ્યુમ ડિઝાઇન

- જવાબ: b) ચહેરાના હાવભાવ અને હાવભાવ

45. કર્ણાટક બંને સંગીતમાં કયું વાદ્ય વપરાય છે ?

- a) સિતાર
- b) મૃદંગમ
- c) તબલા
- ડી) વીણા

- જવાબ: ડી) વીણા

46. ઓડિશામાં શાસ્ત્રીય નૃત્યના કયા પ્રકારનો ઉદ્ભવ થયો છે ?

- a) ભરતનાટ્યમ
- b) કથક
- c) ઓડિસી
- ડી) કુચીપુડી

- જવાબ: c) ઓડિસી

47. કથકના નૃત્ય સ્વરૂપ સાથે કયું સાધન વારંવાર સંકળાયેલું છે ?

- a) સિતાર
- b) તબલા
- c) વીણા

- ડી) શહનાઈ

- જવાબ: b) તબલા

48. ગીતા કોણે લખી ગોવિંદા ", જે ઘણીવાર ઓડિસી નૃત્યમાં કરવામાં આવે છે?

- એ) કાલિદાસ

- b) જયદેવ

- c) તુલસીદાસ

- ડી) મીરાબાઈ

- જવાબ: b) જયદેવ

49. હિન્દુસ્તાની શાસ્ત્રીય સંગીતનું પ્રાથમિક ધ્યાન શું છે?

- એ) નૃત્યની હિલચાલ

- b) વોકલ ઇમ્પ્રુવાઇઝેશન

- c) ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટલ તકનીકો

- ડી) થિયેટ્રિકલ અભિવ્યક્તિ

- જવાબ: b) વોકલ ઇમ્પ્રુવાઇઝેશન

50. કયું રાજ્ય શાસ્ત્રીય નૃત્ય સ્વરૂપ મણિપુરી માટે જાણીતું છે?

- એ) આસામ

- b) મણિપુર

- c) ત્રિપુરા

- ડી) નાગાલેન્ડ

- જવાબ: b) મણિપુર

ક્રમ નં.	પ્રશ્ન	વિકલ્પ A	વિકલ્પ B	વિકલ્પ સી	વિકલ્પ ડી	સાચો જવાબ
1	અન્ય વેદોની સરખામણીમાં અથર્વવેદનું મુખ્ય લક્ષણ શું છે?	તે ઋગ્વેદ કરતાં પણ વધુ પ્રાચીન છે.	તેમાં આધુનિક અને અનન્ય સુવિધાઓ શામેલ છે.	તે મુખ્યત્વે સ્તોત્રોથી બનેલું છે.	તે ફક્ત સંગીત પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે.	તેમાં આધુનિક અને અનન્ય સુવિધાઓ શામેલ છે.
2	દસ્તાવેજ પ્રમાણે સામવેદમાં કુલ કેટલા પ્રકરણો છે?	10	25	21	15	21
3	નીચેનામાંથી કયું ભારતીય પરંપરાગત જ્ઞાન પ્રણાલીમાં સમાવિષ્ટ નથી?	જ્યોતિષશાસ્ત્ર	સંગીત	ગણિત	પશ્ચિમી ફિલસૂફી	પશ્ચિમી ફિલસૂફી
4	નીચેનામાંથી કયો વૈશ્વિક મુદ્દો દસ્તાવેજમાં ઉલ્લેખિત છે?	તકનીકી પ્રગતિ	આર્થિક સમૃદ્ધિ	માનસિક તણાવ	પ્રાચીન ઇતિહાસ	માનસિક તણાવ
5	મીમાંસા ફિલસૂફી મુખ્યત્વે શેના પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે?	બુદ્ધની ઉપદેશો	તાર્કિક તર્ક અને ચર્ચા	ધ્યાન તકનીકો	વિગતવાર પૂછપરછ અને વિશ્લેષણ	વિગતવાર પૂછપરછ અને વિશ્લેષણ
6	કયું ઉપનિષદ સામવેદ સાથે સંકળાયેલું છે?	તૈત્તિરીય ઉપનિષદ	કેના ઉપનિષદ	માંડુક્ય ઉપનિષદ	બૃહદારણ્યક ઉપનિષદ	કેના ઉપનિષદ
7	દસ્તાવેજ મુજબ વૈદિક મંત્રોચ્ચારનો હેતુ શું છે?	મનોરંજન	ધાર્મિક વિધિઓ અને બલિદાન	આધુનિક શિક્ષણ	રાજકીય પ્રવચન	ધાર્મિક વિધિઓ અને બલિદાન
8	સૌથી મહત્વપૂર્ણ વેદ કયો છે?	ઋગ્વેદ	સામ વેદ	યજુર્વેદ	અથર્વવેદ	ઋગ્વેદ
9	નીચેનામાંથી કયો ગ્રંથ વૈદિક સાહિત્યનો ભાગ છે?	પુરાણ	ઉપનિષદ	સૂત્રો	ઉપરોક્ત તમામ	ઉપરોક્ત તમામ
10	કયું વૈદિક ઉપનિષદ નથી?	ઈશા	એતરેય	ચાંદોગ્ય	મહાભારત	મહાભારત
11	યજુર્વેદનો મુખ્ય વિષય શું છે?	સ્તોત્રો અને સ્તુતિ	ધાર્મિક સૂત્રો	સંગીતની રચનાઓ	ફિલોસોફિકલ પ્રવચનો	ધાર્મિક સૂત્રો
12	કુલ કેટલા વેદ છે?	2	3	4	5	4
13	કયું પુરાણ પાંચમા વેદ તરીકે ઓળખાય છે?	ભાગવત પુરાણ	શિવ પુરાણ	વિષ્ણુ પુરાણ	માર્કંડેય પુરાણ	ભાગવત પુરાણ
14	વાસ્તવિકતાની પ્રકૃતિની તપાસ માટે કયું દર્શન જાણીતું છે?	યોગ	સાંખ્ય	વેદાંત	ન્યાય	વેદાંત
15	વેદાંત ફિલસૂફીનો મુખ્ય હેતુ શું છે?	સ્વને સમજવું	ધાર્મિક વિધિઓ કરવી	બુદ્ધિનો વિકાસ કરવો	ધન પ્રાપ્તિ થાય	સ્વને સમજવું
16	વૈદિક સંદર્ભમાં 'સંહિતા' શબ્દ શું દર્શાવે છે?	ધાર્મિક વિધિઓનો સંગ્રહ	સ્તોત્રોનું સંકલન	ફિલસૂફીનું પુસ્તક	વર્ષાનાત્મક વાર્તા	સ્તોત્રોનું સંકલન

17	નીચેનામાંથી કયું ઉપનિષદનું લક્ષણ નથી?	ફિલોસોફિકલ ચર્ચાઓ	આધ્યાત્મિક જ્ઞાન	ધાર્મિક વિધિઓ માટે સ્તોત્રો	રહસ્યવાદી આંતરદૃષ્ટિ	ધાર્મિક વિધિઓ માટે સ્તોત્રો
18	કેટલા પ્રાથમિક ઉપનિષદો છે?	50	108	20	200	108
19	હિંદુ ફિલસૂફીનો પાયો કયો ગ્રંથ માનવામાં આવે છે?	વેદ	ઉપનિષદ	રામાયણ	ભગવદ ગીતા	ઉપનિષદ
20	નીચેનામાંથી કઈ મુખ્ય ભારતીય ફિલોસોફિકલ સ્કૂલ નથી?	સાંખ્ય	બૌદ્ધ ધર્મ	જૈન ધર્મ	કન્ક્યુશિયનિઝમ	કન્ક્યુશિયનિઝમ
21	વૈદિક સાહિત્યમાં બ્રાહ્મણોનું શું મહત્વ છે?	તેઓ ધાર્મિક વિધિઓ માટે માર્ગદર્શિકા છે	તેઓ સ્તોત્રો ધરાવે છે	તેઓ ફિલોસોફિકલ ગ્રંથો છે	તેઓ મહાકાવ્ય કથાઓ છે	તેઓ ધાર્મિક વિધિઓ માટે માર્ગદર્શિકા છે
22	કયો વેદ મુખ્યત્વે ગદ્ય ગ્રંથ છે?	ઋગ્વેદ	સામ વેદ	યજુર્વેદ	અથર્વવેદ	યજુર્વેદ
23	વૈદિક ગ્રંથોના સંદર્ભમાં 'આરણ્યક' શબ્દનો અર્થ શું છે?	વન ગ્રંથો	ધાર્મિક માર્ગદર્શિકાઓ	વખાણના સ્તોત્રો	ફિલોસોફિકલ પ્રવચનો	વન ગ્રંથો
24	ન્યાય ફિલસૂફીનું કેન્દ્ર શું છે?	તાર્કિક તર્ક	ધ્યાન	વિધિ	રહસ્યવાદ	તાર્કિક તર્ક
25	કયા વેદમાં ગાયત્રી મંત્ર છે?	ઋગ્વેદ	સામ વેદ	યજુર્વેદ	અથર્વવેદ	ઋગ્વેદ
26	ભગવાન શિવ સાથે કયું પુરાણ સંકળાયેલું છે?	વિષ્ણુ પુરાણ	ભાગવત પુરાણ	શિવ પુરાણ	બ્રહ્મ પુરાણ	શિવ પુરાણ
27	સાંખ્ય તત્ત્વજ્ઞાનનો મુખ્ય ઉપદેશ શું છે?	દ્વૈતવાદ	મોનિઝમ	ધાર્મિક વિધિ	નાસ્તિકતા	દ્વૈતવાદ
28	યોગ ફિલસૂફીનો હેતુ શું છે?	ધાર્મિક પૂર્ણતા	શારીરિક તંદુરસ્તી	પરમાત્મા સાથે જોડાણ	બૌદ્ધિક વિકાસ	પરમાત્મા સાથે જોડાણ
29	કયું ઉપનિષદ આત્માની વિભાવનાની ચર્ચા કરે છે?	કથા ઉપનિષદ	મુંડક ઉપનિષદ	ઈશા ઉપનિષદ	ઉપરોક્ત તમામ	ઉપરોક્ત તમામ
30	વૈશિષ્ઠિક ફિલસૂફીનું કેન્દ્ર શું છે?	કોસ્મિક ઓર્ડર	અણુ સિદ્ધાંત	ધ્યાન	ધાર્મિક વિધિ	અણુ સિદ્ધાંત
31	કયો ગ્રંથ 'પાંચમો વેદ' તરીકે ઓળખાય છે?	ભગવદ ગીતા	મહાભારત	રામાયણ	પુરાણ	મહાભારત
32	નીચેનામાંથી કયું પ્રાચીન ભારતીય મહાકાવ્ય માનવામાં આવે છે?	વેદ	પુરાણ	મહાભારત	ઉપનિષદ	મહાભારત
33	અર્થશાસ્ત્રનું પ્રાથમિક ધ્યાન શું છે?	તત્ત્વજ્ઞાન	અર્થશાસ્ત્ર અને રાજકારણ	વિધિ	સાહિત્ય	અર્થશાસ્ત્ર અને રાજકારણ
34	કયો ભારતીય લખાણ મુખ્યત્વે કાયદા અને સામાજિક આચરણ વિશે છે?	રામાયણ	મનુસ્મૃતિ	મહાભારત	ઉપનિષદ	મનુસ્મૃતિ
35	કયો વેદ દૈનિક ધાર્મિક વિધિઓમાં વપરાતા મંત્રો માટે જાણીતો છે?	ઋગ્વેદ	સામ વેદ	યજુર્વેદ	અથર્વવેદ	યજુર્વેદ

36	સામવેદનો મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય શું છે?	સંગીત અને નૃત્ય	ધાર્મિક બલિદાન	ફિલોસોફિકલ ઉપદેશો	ઐતિહાસિક રેકોર્ડ્સ	ધાર્મિક બલિદાન
37	કયું ફિલસૂફી મુક્તિના માર્ગ તરીકે જ્ઞાન અને શાણપણ પર ભાર મૂકે છે?	ન્યાય	યોગ	જ્ઞાન યોગ	કર્મયોગ	જ્ઞાન યોગ
38	કયો વેદ દેવતાઓને સમર્પિત તેના સ્તોત્રો અને મંત્રો માટે જાણીતો છે?	ઋગ્વેદ	સામ વેદ	યજુર્વેદ	અથર્વવેદ	ઋગ્વેદ
39	નીચેનામાંથી કયું પરંપરાગત વૈદિક વિજ્ઞાનનો ભાગ નથી?	આયુર્વેદ	જ્યોતિષશાસ્ત્ર	રસાયણ	ક્વોન્ટમ ભૌતિકશાસ્ત્ર	ક્વોન્ટમ ભૌતિકશાસ્ત્ર
40	કયું ભારતીય મહાકાવ્ય કૃષ્ણ અને અર્જુન વચ્ચેનો સંવાદ છે?	રામાયણ	મહાભારત	ભગવદ ગીતા	ઉપનિષદ	ભગવદ ગીતા
41	કયું ઉપનિષદ બ્રહ્મના ખ્યાલની શોધ કરે છે?	ચાંદોગ્ય ઉપનિષદ	બૃહદારણ્યક ઉપનિષદ	તૈત્તિરીય ઉપનિષદ	ઉપરોક્ત તમામ	ઉપરોક્ત તમામ
42	'વેદાંત' શબ્દનો અર્થ શું થાય છે?	વેદનો અંત	વેદોનું જ્ઞાન	વેદોની શરૂઆત	વેદના ગીતો	વેદનો અંત
43	લેખક કયા વર્ષમાં પ્રથમ વખત અમેરિકા ગયા હતા?	1990	1992	1994	1996	1994
44	કયો પ્રાચીન ભારતીય ગ્રંથ સંપૂર્ણપણે સંગીતને સમર્પિત છે?	ઋગ્વેદ	યજુર્વેદ	સામવેદ	અથર્વવેદ	સામવેદ
45	'નાટ્યશાસ્ત્ર' કાણે લખ્યું છે?	કાલિદાસ	ભરત મુનિ	શુદ્રક	ભાસા	ભરત મુનિ
46	કયા સમયગાળામાં ગાયનની પરંપરાનો નોંધપાત્ર વિકાસ થયો?	મૌર્યકાળ	ગુપ્તકાળ	મુઘલ કાળ	બ્રિટિશ સમયગાળો	ગુપ્તકાળ
47	તમિલનાડુમાં કયા નૃત્યની ઉત્પત્તિ થઈ?	કથક	ભરતનાટ્યમ	ઓડિસી	કથકલી	ભરતનાટ્યમ
48	મણિપુરી નૃત્યનું મુખ્ય લક્ષણ શું છે?	જટિલ ફૂટવર્ક	આકર્ષક હલનચલન	વિસ્તૃત કોસ્યુમ	શિલ્પમય પોઝ	આકર્ષક હલનચલન
49	ભારતીય શાસ્ત્રીય સંગીતની કઈ શૈલી દક્ષિણ ભારતની છે?	હિન્દુસ્તાની	કર્ણાટક	લોક	આધુનિક	કર્ણાટક
50	કયું મંદિર તેના સૂર્ય દેવતા અને જટિલ કોતરણી માટે જાણીતું છે?	બૃહદીશ્વર મંદિર	કોણાર્કમાં સૂર્ય મંદિર	ખજુરાહો મંદિરો	અજંતા અને ઈલોરા ગુફાઓ	કોણાર્કમાં સૂર્ય મંદિર
51	વૈદિક કાળમાં સાંપ્રદાયિક ગાયનનો સંદર્ભ કયો શબ્દ છે?	ભરતનાટ્યમ	સમા	નાટ્ય	વીણા	સમા
52	કયા લખાણમાં સામના સારનો ઉલ્લેખ 'વણ' તરીકે કરવામાં આવ્યો છે?	ઋગ્વેદ	ચાંદોગ્ય ઉપનિષદ	અથર્વવેદ	યજુર્વેદ	ચાંદોગ્ય ઉપનિષદ
53	વૈદિક કાળના સંગીતકારો કોને કહેવાતા?	ગાંધર્વ	ભરતસ	સૂત્રધારાસ	કિન્નરોઓ	ગાંધર્વ
54	પ્રાદેશિક ભાષાઓમાં કયા પ્રકારનું થિયેટર વિકસિત થયું?	સંસ્કૃત રંગભૂમિ	આધુનિક થિયેટર	લોક રંગભૂમિ	ક્લાસિકલ થિયેટર	લોક રંગભૂમિ

55	ઓડિસી નૃત્યની પ્રાથમિક વિશેષતા શું છે?	સ્થિર ઉપલા ધડ	શિલ્પમય પોઝ	ઝડપી લય	વિસ્તૃત કોસ્ચ્યુમ	શિલ્પમય પોઝ
56	વસાહતી સમયગાળા દરમિયાન કયા પ્રકારનું થિયેટર ઉભર્યું?	સંસ્કૃત રંગભૂમિ	લોક રંગભૂમિ	આધુનિક થિયેટર	ક્લાસિકલ થિયેટર	આધુનિક થિયેટર
57	કયું ભારતીય શાસ્ત્રીય નૃત્ય સ્વરૂપ તેના અભિવ્યક્ત હાવભાવ અને સ્પિન માટે જાણીતું છે?	ભરતનાટ્યમ	કથક	ઓડિસી	કુચીપુડી	કથક
58	મણિપુરી નૃત્યની ઉત્પત્તિ ક્યાંથી થઈ છે?	તમિલનાડુ	કેરળ	મણિપુર	ઓડિશા	મણિપુર
59	સામવેદમાં કયા પ્રકારનું સંગીત વિગતવાર છે?	ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટલ	કોરલ	પવિત્ર	લોક	પવિત્ર
60	કયો ગુપ્ત રાજા કુશળ વીણા વાદક હતો?	ચંદ્રગુપ્ત મોર્ય	સમુદ્રગુપ્ત	અશોક	હર્ષવર્ધન	સમુદ્રગુપ્ત
61	કયું નૃત્ય સ્વરૂપ તેના વિસ્તૃત પોશાક અને અભિવ્યક્ત હલનચલન માટે જાણીતું છે?	કથક	મણિપુરી	મોહિનીઅટ્ટમ	કથકલી	કથકલી
62	પદ્માભિંગ આટ્સ પરના પ્રાચીન ભારતીય ગ્રંથનું નામ શું છે?	નાટ્યશાસ્ત્ર	મહાભારત	રામાયણ	અર્થશાસ્ત્ર	નાટ્યશાસ્ત્ર
63	૭મી સદીમાં બનેલું કયું મંદિર શારદાને સમર્પિત છે?	સૂર્ય મંદિર	કાશ્મીરમાં શારદા મંદિર	બૃહદીશ્વર મંદિર	ખજુરાહો મંદિરો	કાશ્મીરમાં શારદા મંદિર
64	ભારતીય શાસ્ત્રીય સંગીતમાં કયો શબ્દ સાત નોંધોનું વર્ણન કરે છે?	સપ્ત સ્વરસ	ગાંધર્વ	સમા	વિપંચી	સપ્ત સ્વરસ
65	ભરત મુનિએ 'નાટ્ય શાસ્ત્ર'માં કયા વાદ્યોનો ઉલ્લેખ કર્યો છે?	કિન્નરી અને તુમ્બુરુ	વીણા અને વાંસળી	ચિત્રા અને વિપંચી	મૃદંગમ અને તબલા	ચિત્રા અને વિપંચી
66	કયું શાસ્ત્રીય નૃત્ય સ્વરૂપ તેની ઝડપી લય અને પ્રવાહી હલનચલન દ્વારા વર્ગીકૃત થયેલ છે?	ભરતનાટ્યમ	ઓડિસી	કથક	કુચીપુડી	કુચીપુડી
67	કયું શાસ્ત્રીય નૃત્ય આંધ્ર પ્રદેશમાં ઉદ્ભવ્યું છે?	ભરતનાટ્યમ	કથક	કુચીપુડી	ઓડિસી	કુચીપુડી
68	મોહિનીઅટ્ટમ નૃત્યની મુખ્ય લાક્ષણિકતા શું છે?	વિસ્તૃત કોસ્ચ્યુમ	શિલ્પમય પોઝ	આકર્ષક હલનચલન	ઝડપી લય	આકર્ષક હલનચલન
69	સરસ્વતીનું કયું પ્રાચીન મંદિર 11મી સદીનું છે?	બૃહદીશ્વર મંદિર	શારદા મંદિર	ગડગ મંદિર	સૂર્ય મંદિર	ગડગ મંદિર
70	વૈદિક કાળથી કયો શબ્દ સંગીતનો પર્યાય બની ગયો?	સમા	સપ્ત સ્વરસ	વિપંચી	ચિત્રા	સમા
71	દેવી સરસ્વતીની સૌથી જૂની મૂર્તિ ક્યાં મળી હતી?	કાશ્મીર	તમિલનાડુ	બંગાળ	ગડગ	ગડગ

72	કયો પ્રાચીન લખાણ સંગીત અને સંગીતકારોનું વિગતવાર વર્ણન આપે છે?	ऋગ્વેદ	સામવેદ	અથર્વવેદ	યજુર્વેદ	સામવેદ
73	'નાટ્યશાસ્ત્ર' શબ્દ શું દર્શાવે છે?	ડાન્સ	ડ્રામા	સંગીત	પફોમિંગ આર્ટ્સ	પફોમિંગ આર્ટ્સ
74	કયા પ્રકારની દ્રશ્ય કલામાં ગુફાઓની દિવાલો પર ચિત્રકામનો સમાવેશ થાય છે?	ભીંતચિત્રો	લઘુચિત્ર	શિલ્પો	આર્કિટેક્ચર	ભીંતચિત્રો
75	દક્ષિણ ભારતમાં પ્રખ્યાત મંદિર સ્થાપત્ય શૈલીનું નામ શું છે?	નાગારા	દ્રવિડિયન	વેસરા	રોક-કટ	દ્રવિડિયન
76	કથક નૃત્ય માટે કયો પ્રદેશ પ્રખ્યાત છે?	ઉત્તર ભારત	દક્ષિણ ભારત	પૂર્વ ભારત	પશ્ચિમ ભારત	ઉત્તર ભારત
77	'યાંદોગ્ય ઉપનિષદ' અને સામ વચ્ચે શું સંબંધ છે?	સંગીત	ડાન્સ	થિયેટર	શિલ્પ	સંગીત
78	કઈ કળામાં સંગીત, નૃત્ય અને અભિનયનો સમન્વય છે?	ચિત્રકામ	શિલ્પ	થિયેટર	આર્કિટેક્ચર	થિયેટર
79	રાયગઢમાં જોવા મળતા સ્થિર ચતુષ્કોણનો હેતુ શું હતો?	બજારના સ્ટોલ	કેવેલરી સ્ટેબલ	ધાર્મિક વિધિઓ	સંગ્રહ ઘરો	કેવેલરી સ્ટેબલ
80	500 વર્ષ પહેલાં ડ્રાઇવ-ઇન સ્ટેબલ બનાવવા માટે કોણ જાણીતું છે?	અમેરિકનો	બ્રિટિશ	ભારતીયો	ઇજિપ્તવાસીઓ	ભારતીયો
81	કયા શાસ્ત્રીય નૃત્ય સ્વરૂપમાં અભિવ્યક્ત હાવભાવ દ્વારા વાર્તા કહેવાનો સમાવેશ થાય છે?	ભરતનાટ્યમ	કથક	ઓડિસી	કુચીપુડી	કથક
82	ઉત્તર ભારતમાં કઈ મંદિરની સ્થાપત્ય શૈલી પ્રસિદ્ધ છે?	દ્રવિડિયન	નાગારા	વેસરા	રોક-કટ	નાગારા
83	ભારતમાં લઘુચિત્ર ચિત્રનો વિકાસ કયા સમયગાળામાં થયો હતો?	ગુપ્તકાળ	મુઘલ કાળ	મૌર્યકાળ	બ્રિટિશ સમયગાળો	મુઘલ કાળ
84	કથકલી કયા પ્રકારના નૃત્ય માટે જાણીતી છે?	અભિવ્યક્ત હલનચલન	આકર્ષક હલનચલન	ઝડપી લય	સ્થિર ઉપલા ધડ	અભિવ્યક્ત હલનચલન
85	હિન્દુસ્તાની શાસ્ત્રીય સંગીત સાથે કયું વાદ્ય સામાન્ય રીતે સંકળાયેલું છે?	વાંસળી	મૃદંગમ	તબલા	વીણા	તબલા
86	કયું ભારતીય શાસ્ત્રીય નૃત્ય મુખ્યત્વે કેરળમાં મહિલાઓ દ્વારા કરવામાં આવે છે?	ભરતનાટ્યમ	કથક	મોહિનીઅટ્ટમ	ઓડિસી	મોહિનીઅટ્ટમ
87	'નાટ્યશાસ્ત્ર'ના રચયિતા કોણ છે?	ભાસા	શુદ્રક	ભરત મુનિ	કાલિદાસ	ભરત મુનિ
88	વૈદિક ધાર્મિક વિધિઓમાં સંગીતનો મુખ્ય ભૂમિકા શું હતો?	મનોરંજન	વાર્તા કહેવાની	ધાર્મિક વિધિઓ	સામાજિક મેળાવડા	ધાર્મિક વિધિઓ
89	કયો સમય ભારતીય સંસ્કૃતિનો સુવર્ણકાળ ગણાય છે?	મૌર્યકાળ	ગુપ્તકાળ	મુઘલ કાળ	બ્રિટિશ સમયગાળો	ગુપ્તકાળ

90	કયું શાસ્ત્રીય નૃત્ય પ્રકાર હલનચલન અને અનન્ય પોશાકની કૃપા પર ભાર મૂકે છે?	ભરતનાટ્યમ	કથક	ઓડિસી	મણિપુરી	મણિપુરી
91	અજંતા અને ઈલોરાની ગુફાઓ કઈ કળાનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે?	ચિત્રકામ	શિલ્પ	આર્કિટેક્ચર	સંગીત	ચિત્રકામ
92	ઓડિશામાં કયા શાસ્ત્રીય નૃત્યનો ઉદ્ભવ થયો છે?	ભરતનાટ્યમ	કથક	ઓડિસી	કુચીપુડી	ઓડિસી
93	કયો ગુપ્ત રાજા કળા અને સંસ્કૃતિમાં તેમના યોગદાન માટે જાણીતા છે?	અશોક	ચંદ્રગુપ્ત મૌર્ય	સમુદ્રગુપ્ત	હર્ષવર્ધન	સમુદ્રગુપ્ત
94	ભરતનાટ્યમ નૃત્યની મુખ્ય લક્ષણિકતા શું છે?	વિસ્તૃત કોસ્ચ્યુમ	સ્થિર ઉપલા ઘડ	આકર્ષક હલનચલન	ઝડપી લય	સ્થિર ઉપલા ઘડ
95	કયો પ્રાચીન લખાણ થિયેટર, નૃત્ય અને સંગીત સહિતની પર્ફોર્મિંગ આર્ટ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે?	અર્થશાસ્ત્ર	રામાયણ	નાટ્યશાસ્ત્ર	મહાભારત	નાટ્યશાસ્ત્ર
96	કયા શાસ્ત્રીય નૃત્ય સ્વરૂપમાં પ્રાથમિક લક્ષણ તરીકે શિલ્પાત્મક પોઝનો ઉપયોગ થાય છે?	ઓડિસી	કથક	ભરતનાટ્યમ	કુચીપુડી	ઓડિસી
97	અજંતા ગુફાઓ કયા પ્રાચીન ભારતીય કાળમાં દોરવામાં આવી હતી?	મૌર્યકાળ	ગુપ્તકાળ	મુઘલ કાળ	બ્રિટિશ સમયગાળો	ગુપ્તકાળ
98	કથક નૃત્યની પ્રાથમિક વિશેષતા શું છે?	આકર્ષક હલનચલન	સ્થિર ઉપલા ઘડ	જટિલ ફૂટવર્ક	વિસ્તૃત કોસ્ચ્યુમ	જટિલ ફૂટવર્ક
99	સમુદ્રગુપ્ત દ્વારા કયું વાદ્ય વગાડવામાં આવ્યું હતું?	વાંસળી	મૃદંગમ	વીણા	તબલા	વીણા
100	ઓડિસી નૃત્યનું મુખ્ય લક્ષણ શું છે?	આકર્ષક હલનચલન	શિલ્પમય પોઝ	ઝડપી લય	વિસ્તૃત કોસ્ચ્યુમ	શિલ્પમય પોઝ
101	કયું લખાણ ભારતીય શાસ્ત્રીય સંગીતની સાત નોંધોનું વર્ણન કરે છે?	ઋગ્વેદ	સામવેદ	અથર્વવેદ	યજુર્વેદ	સામવેદ
102	ભારતીય સંસ્કૃતિમાં નૃત્ય અને સંગીતનો પરંપરાગત જોડાણ શું છે?	થિયેટર	શિલ્પ	ધાર્મિક વિધિઓ	સામાજિક મેળાવડા	ધાર્મિક વિધિઓ
103	કયું શાસ્ત્રીય નૃત્ય પ્રવાહી હલનચલન સાથે ઝડપી લયને જોડે છે?	કથક	ઓડિસી	ભરતનાટ્યમ	કુચીપુડી	કુચીપુડી
104	વૈદિક કાળમાં સાંપ્રદાયિક ગાયન માટે શું શબ્દ છે?	સમા	નાટ્ય	ભરતનાટ્યમ	વીણા	સમા
105	ગુપ્ત કાળમાં કળાના ઉછેર માટે જાણીતા રાજા કોણ હતા?	ચંદ્રગુપ્ત મૌર્ય	અશોક	હર્ષવર્ધન	સમુદ્રગુપ્ત	સમુદ્રગુપ્ત

106	કયું શાસ્ત્રીય નૃત્ય સ્વરૂપ અભિવ્યક્ત હાવભાવ અને વાર્તા કહેવા દ્વારા વર્ગીકૃત થયેલ છે?	કથક	મણિપુરી	ભરતનાટ્યમ	ઓડિસી	કથક
107	કયું શાસ્ત્રીય નૃત્ય તેના વિસ્તૃત પોશાક અને મેક-અપ માટે જાણીતું છે?	ભરતનાટ્યમ	કથક	મોહિનીઅટ્ટમ	કથકલી	કથકલી
108	પ્રાચીન ભારતીય સંગીતમાં વીણાનું શું મહત્વ છે?	ધાર્મિક વિધિઓ માટેનું સાધન	મનોરંજન માટેનું સાધન	યુદ્ધ માટેનું સાધન	ધ્યાન માટે સાધન	ધાર્મિક વિધિઓ માટેનું સાધન
109	વૈદિક કાળના કયા ગ્રંથમાં સંગીતનું વિગતવાર વર્ણન છે?	ઋગ્વેદ	યજુર્વેદ	સામવેદ	અથર્વવેદ	સામવેદ
110	'વસંતોત્સવ' કેવા પ્રકારની સાંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિ સાથે સંકળાયેલ છે?	લણણી	યુદ્ધની તૈયારી	ધાર્મિક વિધિઓ	વસંત ઉત્સવ	વસંત ઉત્સવ
111	'નાટ્યશાસ્ત્ર'માં કયા પ્રકારના કલા સ્વરૂપોની ચર્ચા કરવામાં આવી છે?	નૃત્ય અને સંગીત	ચિત્રકામ	શિલ્પ	કવિતા	નૃત્ય અને સંગીત
112	પ્રાચીન ભારતીય સંગીતમાં મુખ્ય ભૂમિકા ધરાવતા દસ્તાવેજમાં કયા વાદ્યનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે?	મૃદંગમ	તબલા	વાંસળી	વીણા	વીણા
113	વૈદિક ગ્રંથોમાં સંગીતના સંદર્ભોની હાજરી શું સૂચવે છે?	અદ્યતન સંગીત જ્ઞાન	સંગીતના જ્ઞાનનો અભાવ	નવા સાધનોનો વિકાસ	સંગીત સંસ્કૃતિમાં ઘટાડો	અદ્યતન સંગીત જ્ઞાન
114	પ્રાચીન ભારતમાં સંગીત અને નૃત્ય બંનેમાં તેના યોગદાન માટે કયો ગ્રંથ જાણીતો છે?	રામાયણ	મહાભારત	નાટ્યશાસ્ત્ર	અર્થશાસ્ત્ર	નાટ્યશાસ્ત્ર
115	ભારતીય સંસ્કૃતિમાં અજંતા અને ઈલોરાની ગુફાઓનું શું મહત્વ છે?	સાહિત્યિક કાર્યો	આર્કિટેક્ચરલ અજાયબીઓ	સંગીતનો વારસો	કૃષિ તકનીકો	આર્કિટેક્ચરલ અજાયબીઓ
116	વૈદિક કાળમાં વીણાનો મુખ્ય ઉપયોગ શું હતો?	યુદ્ધ	ધ્યાન	વિધિ	મનોરંજન	વિધિ
117	કયો પ્રાચીન ભારતીય ગ્રંથ કૃષિ વિશે વિસ્તૃત ચર્ચા કરે છે?	ઋગ્વેદ	સામવેદ	યજુર્વેદ	અથર્વવેદ	ઋગ્વેદ
118	પ્રાચીન ભારતીય ધાતુશાસ્ત્રમાં વપરાતી પ્રાથમિક ધાતુ કઈ હતી?	લોખંડ	સોનું	કાંસ્ય	કોપર	લોખંડ
119	કયો સમયગાળો ભારતીય ખગોળશાસ્ત્રમાં નોંધપાત્ર પ્રગતિ માટે જાણીતો છે?	વૈદિક સમયગાળો	ગુપ્તકાળ	મૌર્યકાળ	મુઘલ કાળ	ગુપ્તકાળ
120	પ્રાચીન ભારતીય ખગોળશાસ્ત્રમાં 'સપ્તર્ષિ મંડળ'નું શું મહત્વ છે?	સાત તારાઓનું નક્ષત્ર	ગ્રહોની વ્યવસ્થા	સૌરમંડળ	ચંદ્ર ચક્ર	સાત તારાઓનું નક્ષત્ર

121	પ્રાચીન ભારતીય કાપડ ઉદ્યોગમાં સામાન્ય રીતે કયા પ્રકારની લૂમનો ઉપયોગ થતો હતો?	ખાડો લૂમ	ફેમ લૂમ	હેન્ડલૂમ	પાવર લૂમ	હેન્ડલૂમ
122	વૈદિક ગ્રંથોમાં કયા કૃષિ સાધનનો ઉલ્લેખ નોંધપાત્ર છે?	હળ	સિકલ	હો	કોદાળી	હળ
123	કયો પ્રાચીન ભારતીય લખાણ વિવિધ ધાતુઓ અને તેમના ગુણધર્મો વિશે વિગતો આપે છે?	અર્થશાસ્ત્ર	નાટ્યશાસ્ત્ર	મનુસ્મૃતિ	ચરક સંહિતા	અર્થશાસ્ત્ર
124	ભારતીય કાપડ ઉદ્યોગના સંદર્ભમાં 'ખાદી' શેના માટે જાણીતું છે?	મશીનથી બનેલું ફેબ્રિક	હાથથી કાંતેલું અને હાથથી વણેલું કાપડ	રેશમી કાપડ	કૃત્રિમ ફેબ્રિક	હાથથી કાંતેલું અને હાથથી વણેલું કાપડ
125	'સૂર્ય સિદ્ધાંત' શેના પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે?	તબીબી વ્યવહાર	લશ્કરી યુક્તિઓ	ખગોળશાસ્ત્ર	સંગીત	ખગોળશાસ્ત્ર
126	દસ્તાવેજમાં ઉલ્લેખિત ભારતીય કૃષિ પ્રથાની મુખ્ય વિશેષતા શું છે?	અદ્યતન સિંચાઈ પ્રણાલીઓ	રાસાયણિક ખાતરોનો ઉપયોગ	ટકાઉ ખેતી તકનીકી	ઉચ્ચ ઉપજ આપતી પાકની જાતો	ટકાઉ ખેતી તકનીકી
127	ભારતીય કૃષિમાં વપરાતું પ્રાચીન સાધન દસ્તાવેજમાં દર્શાવેલ છે?	ટ્રેક્ટર	હળ	સીડર	કમ્બાઈન હાર્વેસ્ટર	હળ
128	પ્રાચીન ભારતીય કુસિબલ સ્ટીલ ટેકનોલોજી સાથે કઈ ધાતુ સંકળાયેલી છે?	કોપર	લોખંડ	કાંસ્ય	સ્ટીલ	સ્ટીલ
129	પ્રાચીન ભારતીય કાપડ ઉદ્યોગનું મુખ્ય ઉત્પાદન શું હતું?	સુતરાઉ વસ્ત્રો	રેશમી વસ્ત્રો	ઊનના વસ્ત્રો	કૃત્રિમ કાપડ	સુતરાઉ વસ્ત્રો
130	પ્રાચીન ભારતીય સાહિત્યમાં 'સૂર્ય સિદ્ધાંત'નું મુખ્ય કેન્દ્ર શું છે?	ધાતુશાસ્ત્ર	દવા	ખગોળશાસ્ત્ર	ખેતી	ખગોળશાસ્ત્ર
131	દસ્તાવેજમાં 'ખેતરોની ખેડાણ' તરીકે કઈ કૃષિ પ્રથાનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે?	ખરીફ પાક	રવિ પાક	પાક પરિભ્રમણ	મિશ્ર પાક	ખરીફ પાક
132	પ્રાચીન ભારતમાં ખગોળશાસ્ત્રના જ્ઞાનનો સામાન્ય ઉપયોગ શું હતો?	નેવિગેશન	દવા	આર્કિટેક્ચર	વેપાર	નેવિગેશન
133	દસ્તાવેજમાં ભારતીય ધાતુશાસ્ત્રની કઈ નોંધપાત્ર વિશેષતા પ્રકાશિત કરવામાં આવી છે?	સોનાનો ઉપયોગ	લોખંડનો ઉપયોગ	અદ્યતન સ્મેલ્ટિંગ તકનીકી	કાંસ્ય કાસ્ટિંગ	અદ્યતન સ્મેલ્ટિંગ તકનીકી
134	કયો પ્રાચીન ભારતીય ગ્રંથ કૃષિ વિશે વ્યાપક જ્ઞાન પ્રદાન કરે છે?	અર્થશાસ્ત્ર	મનુસ્મૃતિ	ચરક સંહિતા	ઋગ્વેદ	ઋગ્વેદ
135	અર્થશાસ્ત્રના રચયિતા કોણ છે?	કૌટિલ્ય	કાલિદાસ	યાણક્ય	કૌટિલ્ય અને યાણક્ય બંને	કૌટિલ્ય અને યાણક્ય બંને

136	અર્થશાસ્ત્ર કયા સમયગાળામાં લખાયું હતું?	વૈદિક સમયગાળો	મૌર્યકાળ	ગુપ્તકાળ	મુઘલ કાળ	મૌર્યકાળ
137	અર્થશાસ્ત્ર મુખ્યત્વે કયા ક્ષેત્ર સાથે સંબંધિત છે?	દવા	ખગોળશાસ્ત્ર	સ્ટેટક્રાફ્ટ અને લશ્કરી વ્યૂહરચના	સંગીત	સ્ટેટક્રાફ્ટ અને લશ્કરી વ્યૂહરચના
138	નીચેનામાંથી કયો કૌટિલ્યના સમાગ સિદ્ધાંતનો ઘટક નથી?	સ્વામી (રાજા)	અમાત્ય (મંત્રી)	જનપદ (પ્રદેશ)	પર્વત (પર્વત)	પર્વત (પર્વત)
139	કૌટિલ્યનો મડલ સિદ્ધાંત શું સંબંધિત છે?	કરવેરા	મુત્સદ્દાગૌરો	ખેતી	સંગીત	મુત્સદ્દાગૌરો
140	કૌટિલ્ય દ્વારા કયો લખાણ રાજ્યકલા પર વ્યાપક માર્ગદર્શિકા તરીકે ગણવામાં આવે છે?	વેદ	અર્થશાસ્ત્ર	મનુસ્મૃતિ	રામાયણ	અર્થશાસ્ત્ર
141	અર્થશાસ્ત્રમાં કઈ આર્થિક પ્રથાની વિસ્તૃત ચર્ચા કરવામાં આવી છે?	વેપારના નિયમો	ધાર્મિક બલિદાન	સંગીત પરંપરાઓ	જ્યોતિષશાસ્ત્ર	વેપારના નિયમો
142	કૌટિલ્યના મતે, રાજ્યની સમૃદ્ધિ માટે નીચેનામાંથી કયું મહત્ત્વનું છે?	મોટી સેના	કડક કાયદા	કાર્યક્ષમ વહીવટી તંત્ર	ધાર્મિક વિધિઓ	કાર્યક્ષમ વહીવટી તંત્ર
143	અર્થશાસ્ત્ર આર્થિક પ્રવૃત્તિઓમાં રાજાની ભૂમિકા વિશે શું કહે છે?	નિષ્ક્રિય નિરીક્ષક	સક્રિય સહભાગી	માત્ર સૈન્ય પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવું જોઈએ	માત્ર ન્યાય પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવું જોઈએ	સક્રિય સહભાગી
144	કૌટિલ્ય આર્થિક બાબતોનું સંચાલન કરવા માટે કયા પ્રકારની કચેરીઓની સ્થાપનાનું સૂચન કરે છે?	ધાર્મિક મંદિરો	ઓડિટર કચેરીઓ	ટ્રેડ યુનિયનો	કલાત્મક મહાજન	ઓડિટર કચેરીઓ

1. ભારતીય સાહિત્યમાં "અષ્ટશા વિદ્યા" (જ્ઞાનના અઢાર ક્ષેત્રો) ની વિભાવનાનું વર્ણન કરો. આમાંથી કોઈપણ ત્રણ ક્ષેત્રોને વિગતવાર સમજાવો.

"અષ્ટશા વિદ્યા" અથવા જ્ઞાનના અઢાર ક્ષેત્રોનો ખ્યાલ પરંપરાગત ભારતીય શિક્ષણ અને સાહિત્યનું એક મહત્વપૂર્ણ પાસું છે. આ ક્ષેત્રોમાં વિષયોની વિશાળ શ્રેણીનો સમાવેશ થાય છે, જે પ્રાચીન ભારતીય સંસ્કૃતિમાં શીખવાના સર્વગ્રાહી અભિગમને પ્રતિબિંબિત કરે છે. અષ્ટશા વિદ્યાનો ઉલ્લેખ પુરાણો અને મહાભારત સહિત વિવિધ હિંદુ ગ્રંથોમાં જોવા મળે છે.

જ્ઞાનના અઢાર ક્ષેત્રો છે:

1. ચાર વેદ (ઋગ્વેદ, યજુર્વેદ, સામવેદ, અથર્વવેદ)
2. છ વેદાંગ (શિક્ષા, કલ્પ, વ્યાકરણ, નિરુક્ત, યંદસ, જ્યોતિષ)
3. પુરાણ
4. મીમાંસા
5. ન્યાય
6. ધર્મ શાસ્ત્રો
7. આયુર્વેદ
8. ધનુર્વેદ
9. ગાંધર્વવેદ

હવે, ચાલો આમાંના ત્રણ ક્ષેત્રોનું વિગતવાર અન્વેષણ કરીએ:

1. વેદ: વેદોને હિંદુ ધર્મમાં સૌથી પ્રાચીન અને સૌથી પવિત્ર ગ્રંથ માનવામાં આવે છે. તેઓ સ્તોત્રો, ધાર્મિક વિધિઓ અને દાર્શનિક ચર્ચાઓનો સંગ્રહ છે. ચાર વેદ (ઋગ્વેદ, યજુર્વેદ, સામવેદ અને અથર્વવેદ) હિંદુ જ્ઞાનનો પાયો બનાવે છે અને તે દેવી મૂળના હોવાનું માનવામાં આવે છે. દરેક વેદમાં સંહિતાઓ (મંત્રો અને આશીર્વાદો), બ્રાહ્મણો (કર્મકાંડ માટે ભાષ્યો અને સૂચનાઓ), આરણ્યક (વનવાસીઓ અને સંન્યાસીઓ માટેના ગ્રંથો), અને ઉપનિષદો (દાર્શનિક ગ્રંથો)નો સમાવેશ થાય છે.

2. વ્યાકરણ (વ્યાકરણ): આ છ વેદાંગોમાંનું એક છે અને વૈદિક ગ્રંથોને સમજવા અને તેનું અર્થઘટન કરવા માટે નિર્ણાયક માનવામાં આવે છે. વ્યાકરણ સંસ્કૃત વ્યાકરણ અને ભાષાશાસ્ત્રના નિયમો સાથે વ્યવહાર કરે છે. આ ક્ષેત્રમાં સૌથી પ્રસિદ્ધ ઋષિ પાણિનીની અષ્ટાધ્યાયી છે, જે લગભગ 500 બીસીઈની આસપાસ લખાયેલ સંસ્કૃત વ્યાકરણ પરનો એક વ્યાપક લખાણ છે. આ ગ્રંથે માત્ર સંસ્કૃતના વિકાસને જ પ્રભાવિત કર્યો નથી પરંતુ વિશ્વભરમાં ભાષાશાસ્ત્રના ક્ષેત્રમાં પણ નોંધપાત્ર યોગદાન આપ્યું છે.

3. આયુર્વેદ: આ પરંપરાગત ભારતીય દવા પદ્ધતિ છે, જેનો શાબ્દિક અર્થ થાય છે "જીવનનું વિજ્ઞાન." આયુર્વેદ આરોગ્ય અને સુખાકારી માટે સર્વગ્રાહી અભિગમ અપનાવે છે, શરીર, મન અને ભાવના વચ્ચેના સંતુલન પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે. તેમાં નિદાન, સારવાર, રોગોની રોકથામ અને સારા સ્વાસ્થ્યને પ્રોત્સાહન જેવા વિવિધ પાસાઓનો સમાવેશ થાય છે. આયુર્વેદના મુખ્ય શાસ્ત્રીય ગ્રંથો ચરક સંહિતા, સુશ્રુત સંહિતા અને અષ્ટાંગ હૃદય છે, જે આંતરિક દવા, શસ્ત્રક્રિયા, બાળરોગ, વિષવિજ્ઞાન અને આધ્યાત્મિક ઉપચાર જેવા વિષયોને આવરી લે છે.

જ્ઞાનના આ ક્ષેત્રો પરંપરાગત ભારતીય શિક્ષણની વ્યાપક અને એકબીજા સાથે જોડાયેલી પ્રકૃતિ દર્શાવે છે. તેઓ જીવનના વિવિધ પાસાઓને આવરી લે છે, આધ્યાત્મિક અને દાર્શનિક સમજથી લઈને વ્યવહારિક વિજ્ઞાન અને કળા સુધી, જે પ્રાચીન ભારતીય સંસ્કૃતિના સર્વગ્રાહી વિશ્વ દૃષ્ટિકોણને પ્રતિબિંબિત કરે છે.

2. ભારતીય સંસ્કૃતિ અને જ્ઞાનની જાળવણીમાં મૌખિક પરંપરાના મહત્વની ચર્ચા કરો. તમારા જવાબને સમર્થન આપવા માટે ઓછામાં ઓછા ત્રણ ઉદાહરણો આપો.

ભારતીય સંસ્કૃતિ અને જ્ઞાનને પેઢીઓ સુધી સાચવવા અને પ્રસારિત કરવામાં મૌખિક પરંપરા નિર્ણાયક રહી છે. ભારતના સમૃદ્ધ સાંસ્કૃતિક વારસાની સાતત્યતા જાળવવા માટે બોલચાલના શબ્દો, વાર્તાઓ, ગીતો અને ધાર્મિક વિધિઓ દ્વારા માહિતીને પસાર કરવાની આ પદ્ધતિ મહત્વપૂર્ણ છે, ખાસ કરીને જ્યારે લેખિત રેકોર્ડ્સ દુર્લભ હતા અથવા વસ્તીના મોટા ભાગ માટે અપ્રાપ્ય હતા.

ભારતીય સંસ્કૃતિમાં મૌખિક પરંપરાનું મહત્વ નીચેના મુદ્દાઓ દ્વારા સમજી શકાય છે.

1. પ્રાચીન જ્ઞાનની જાળવણી : મૌખિક પરંપરાએ પ્રાચીન ગ્રંથો, તત્ત્વજ્ઞાન અને પ્રથાઓને જાળવવામાં મદદ કરી છે જે અન્યથા નષ્ટ થઈ શકે છે. આ ખાસ કરીને પવિત્ર ગ્રંથો અને વિશિષ્ટ જ્ઞાન માટે સાચું છે.

2. સુલભતા: એવા સમાજમાં જ્યાં સાક્ષરતા વ્યાપક ન હતી, મૌખિક પરંપરાએ સમાજના તમામ વર્ગો માટે જ્ઞાનને સુલભ બનાવ્યું, તેમની વાંચન અથવા લખવાની ક્ષમતાને ધ્યાનમાં લીધા વગર.

3. લવચીકતા અને અનુકૂલનક્ષમતા: મૌખિક પરંપરાઓ સમયાંતરે નવા તત્ત્વો અને અર્થઘટનને સમાવિષ્ટ કરવાની મંજૂરી આપે છે, જે તેમને બદલાતા સામાજિક સંદર્ભો માટે ગતિશીલ અને સુસંગત બનાવે છે.

4. સમુદાય બંધન: વાર્તાઓ અને જ્ઞાનને મૌખિક રીતે વહેંચવાનું કાર્ય સમુદાય સંબંધોને મજબૂત બનાવે છે અને વહેંચાયેલ સાંસ્કૃતિક ઓળખની ભાવનાને પ્રોત્સાહન આપે છે.

5. પ્રાદેશિક અને સ્થાનિક સંસ્કૃતિઓનું જતન: ભારતની પ્રાદેશિક અને સ્થાનિક સંસ્કૃતિઓની વિવિધતા જાળવવામાં મૌખિક પરંપરાઓ મહત્વની છે, જેમાં બોલીઓ, લોકકથાઓ અને રિવાજોનો સમાવેશ થાય છે.

ભારતીય સંસ્કૃતિ અને જ્ઞાનની જાળવણીમાં મૌખિક પરંપરાના મહત્વને સમજાવતા ત્રણ વિશિષ્ટ ઉદાહરણો અહીં આપ્યા છે:

1. વેદ: વેદ, જેને હિંદુ ધર્મના સૌથી જૂના અને સૌથી પવિત્ર ગ્રંથો ગણવામાં આવે છે, તે મૂળ રીતે લખવામાં આવે તે પહેલાં સદીઓથી મૌખિક રીતે પ્રસારિત કરવામાં આવ્યા હતા. "શ્રુતિ" (જે સાંભળવામાં આવે છે) તરીકે ઓળખાતી યાદ અને પઠનની જટિલ પ્રણાલીએ સુનિશ્ચિત કર્યું કે આ ગ્રંથો નોંધપાત્ર ચોકસાઈ સાથે સાચવવામાં આવ્યા છે. આ મૌખિક પરંપરામાં ચોક્કસ ઉચ્ચારણ, લય અને સ્વરૂપનો સમાવેશ થાય છે, જે વૈદિક સ્તોત્રોની અખંડિતતા જાળવવા માટે નિર્ણાયક છે. આજે પણ, એવા વિદ્વાનો છે કે જેઓ આ મૌખિક પરંપરાની સ્થાયી શક્તિનું પ્રદર્શન કરીને, સ્મૃતિમાંથી સમગ્ર વેદોનું પાઠ કરી શકે છે.

2. શાસ્ત્રીય ભારતીય સંગીત અને નૃત્ય: ભારતીય શાસ્ત્રીય સંગીત અને નૃત્યમાં ગુરુ-શિષ્ય પરમ્પરા (શિષ્ય-શિષ્ય પરંપરા) મૌખિક પરંપરાનું મુખ્ય ઉદાહરણ છે. જટિલ રાગો, તાલ અને નૃત્ય સ્વરૂપો પેઢીઓ દ્વારા મુખ્યત્વે મૌખિક સૂચના અને વ્યવહારિક પ્રદર્શન દ્વારા પસાર કરવામાં આવ્યા છે. આ પ્રણાલી માત્ર કલા સ્વરૂપોના ટેકનિકલ પાસાઓને જ નહીં પરંતુ તેમના આધ્યાત્મિક અને દાર્શનિક પરિમાણોને પણ સાચવે છે. આ પરંપરાની મૌખિક પ્રકૃતિ સૂક્ષ્મ ઘોંઘાટ અને સુધારણાઓને પ્રસારિત કરવાની મંજૂરી આપે છે, જેને લેખિત સ્વરૂપમાં કેપ્ચર કરવું મુશ્કેલ હોઈ શકે છે.

3. લોકવાર્તાઓ અને મહાકાવ્યો: વાર્તા કહેવાની મૌખિક પરંપરાએ રામાયણ અને મહાભારત જેવા ભારતીય મહાકાવ્યો તેમજ અસંખ્ય લોકવાર્તાઓને સાચવવા અને લોકપ્રિય બનાવવામાં મહત્વની ભૂમિકા ભજવી છે. "કથાકારો" અથવા "કથા-વાચક" તરીકે ઓળખાતા વ્યવસાયિક વાર્તાકારોએ આ વાર્તાઓને વિવિધ પ્રદેશો અને ભાષાઓમાં પ્રસારિત કરવામાં નિર્ણાયક ભૂમિકા ભજવી છે. આ મૌખિક પરંપરાએ માત્ર મુખ્ય વર્ણનોને

જાળવવામાં મદદ કરી નથી પરંતુ પ્રાદેશિક વિવિધતાઓ અને અર્થઘટનને પણ વિકસવાની મંજૂરી આપી છે, જે ભારતીય સાંસ્કૃતિક વિવિધતાની સમૃદ્ધ ટેપેસ્ટ્રીમાં ફાળો આપે છે.

નિષ્કર્ષમાં, મૌખિક પરંપરા ભારતીય સંસ્કૃતિ અને જ્ઞાનની જાળવણી અને પ્રસારણમાં પાયાનો પથ્થર રહી છે અને રહી છે. તેણે પ્રાચીન શાણપણના અસ્તિત્વને સુનિશ્ચિત કર્યું છે, કલાત્મક પરંપરાઓની સાતત્યતાને સુનિશ્ચિત કરી છે અને ભારતના વૈવિધ્યસભર સાંસ્કૃતિક વારસાની જીવંતતા જાળવી રાખી છે. વેદોના ઉદાહરણો, શાસ્ત્રીય કળા અને વાર્તા કહેવાની પરંપરાઓ ભારતીય સમાજમાં મૌખિક પરંપરાઓની વ્યાપક અસર અને કાયમી સુસંગતતા દર્શાવે છે.

3. વૈદિક સાહિત્યને સમજવામાં વેદાંગોની ભૂમિકા સમજાવો. કોઈપણ ત્રણ વેદાંગ અને તેમના મહત્વનું વર્ણન કરો.

વેદાંગ, જેનો શાબ્દિક અર્થ થાય છે "વેદના અંગો", એ છ સહાયક વિદ્યાશાખાઓ છે જે વૈદિક સાહિત્યને સમજવા અને અર્થઘટન કરવા માટે જરૂરી છે. આ આનુષંગિક ગ્રંથો વેદોના સાચા ઉચ્ચારણ, વ્યાકરણ અને અર્થને જાળવવામાં, ધાર્મિક વિધિઓ અને દાર્શનિક પ્રવચનમાં તેમના યોગ્ય પઠન અને ઉપયોગની ખાતરી કરવામાં નિર્ણાયક ભૂમિકા ભજવે છે.

વેદાંગની ભૂમિકા:

1. **જાળવણી:** તેઓ વૈદિક ગ્રંથોની ચોકસાઈ અને અખંડિતતા જાળવવામાં મદદ કરે છે.
2. **અર્થઘટન:** તેઓ વૈદિક સાહિત્યની સાચી સમજણ અને વ્યાખ્યા માટે સાધનો પૂરા પાડે છે.
3. **એપ્લિકેશન:** તેઓ વૈદિક ધાર્મિક વિધિઓ અને વિધિઓના યોગ્ય પ્રદર્શન માટે માર્ગદર્શન આપે છે.
4. **ભાષાકીય અભ્યાસ :** તેઓ સંસ્કૃત ભાષા અને સાહિત્યના અદ્યતન અભ્યાસ માટેનો આધાર બનાવે છે.
5. **સાંસ્કૃતિક સાતત્ય:** તેઓ પેઢીઓ સુધી વૈદિક જ્ઞાનના પ્રસારણની ખાતરી કરે છે.

ત્રણ વેદાંગ અને તેમનું મહત્વ:

1. શિક્ષા (ધ્વન્યાત્મકતા):

શિક્ષા ધ્વન્યાત્મકતા, ઉચ્ચારણશાસ્ત્ર અને વૈદિક સ્તોત્રોના સાચા ઉચ્ચારણ સાથે વ્યવહાર કરે છે. તેને વેદનું "નાક" માનવામાં આવે છે.

મહત્વ:

- વૈદિક મંત્રોના ચોક્કસ ઉચ્ચારણની ખાતરી કરે છે, જે ધાર્મિક વિધિઓમાં તેમની અસરકારકતા માટે નિર્ણાયક છે.
- વૈદિક ભાષાના મૂળ અવાજને સાચવે છે.
- સંસ્કૃત ધ્વનિશાસ્ત્ર અને તેના ઉત્ક્રાંતિને સમજવા માટેનો પાયો પૂરો પાડે છે.
- વૈદિક પાઠમાં ઉચ્ચારણ, સ્વર અને લયના અભ્યાસનો સમાવેશ થાય છે.

2. વ્યાકરણ (વ્યાકરણ):

વ્યાકરણ સંસ્કૃત વ્યાકરણ અને ભાષાકીય વિશ્લેષણ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે. તેને ઘણીવાર વેદનું "મોં" કહેવામાં આવે છે.

મહત્વ:

- વૈદિક ગ્રંથોના યોગ્ય અર્થઘટન માટે આવશ્યક.
- શબ્દ રચના, વાક્યની રચના અને સિમેન્ટિક વિશ્લેષણ માટે નિયમો પૂરા પાડે છે.

- સંસ્કૃત સાહિત્ય અને ફિલસૂફીમાં પછીના તમામ વિકાસ માટે આધારભૂત.
- પાણિનીની અષ્ટાધ્યાયી, સંસ્કૃત વ્યાકરણ પરની મુખ્ય કૃતિ, આ વેદાંગની છે.
- સંસ્કૃત ભાષા અને તેના સાહિત્યની જાળવણીમાં ફાળો આપે છે.

3. જ્યોતિષા (ખગોળશાસ્ત્ર અને જ્યોતિષશાસ્ત્ર):

જ્યોતિષા ખગોળશાસ્ત્ર અને જ્યોતિષ સાથે વ્યવહાર કરે છે, જેને ઘણીવાર વેદની "આંખો" તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

મહત્વ:

- વૈદિક ધાર્મિક વિધિઓ અને વિધિઓ કરવા માટે શુભ સમય નક્કી કરે છે.
- વૈદિક કેલેન્ડર બનાવવા અને જાળવવામાં મદદ કરે છે.
- પ્રાચીન ભારતમાં ગાણિતિક અને ખગોળશાસ્ત્રીય જ્ઞાનના વિકાસમાં ફાળો આપે છે.
- કૃષિ, તહેવારો અને દૈનિક જીવન સહિત ભારતીય સંસ્કૃતિના વિવિધ પાસાઓને પ્રભાવિત કરે છે.
- કોસ્મિક ચક્ર અને માનવીય બાબતો પર તેમના પ્રભાવને સમજવા માટે એક સિસ્ટમ પ્રદાન કરે છે.

આ વેદાંગો, અન્ય ત્રણ (કલ્પ - ધાર્મિક વિધિઓ, નિરુક્ત - વ્યુત્પત્તિશાસ્ત્ર, અને ચંદ - વ્યવસ્થિત) સાથે, વૈદિક જ્ઞાનને સાચવવા, સમજવા અને લાગુ કરવા માટે એક વ્યાપક પ્રણાલી બનાવે છે. તેઓ જ્ઞાનના આયોજન અને પ્રસારણમાં પ્રાચીન ભારતીય વિદ્વાનોના વ્યવસ્થિત અભિગમનું નિદર્શન કરે છે.

વેદાંગો માત્ર વૈદિક અભ્યાસમાં મદદ કરવાના તેમના પ્રાથમિક હેતુને પૂરા કરે છે પરંતુ ભારતમાં ભાષાશાસ્ત્ર, ગણિત અને ખગોળશાસ્ત્ર સહિત જ્ઞાનની વિવિધ શાખાઓના વિકાસમાં પણ નોંધપાત્ર યોગદાન આપ્યું છે. તેમનો પ્રભાવ ધાર્મિક સંદર્ભોની બહાર વિસ્તરે છે, જે પ્રાચીન અને મધ્યયુગીન ભારતના બૌદ્ધિક અને સાંસ્કૃતિક લેન્ડસ્કેપને આકાર આપે છે.

નિષ્કર્ષમાં, વેદાંગો પ્રાચીન વૈદિક ગ્રંથો અને તેમના વ્યવહારિક ઉપયોગ અને અર્થઘટન વચ્ચેના અંતરને દૂર કરવામાં મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા ભજવે છે. તેઓ વૈદિક જ્ઞાનની સંપૂર્ણતામાં જાળવણી સુનિશ્ચિત કરે છે, જેમાં માત્ર સામગ્રી જ નહીં પણ વેદના સ્વરૂપ અને સંદર્ભનો પણ સમાવેશ થાય છે.

4. વિદેશી આક્રમણો દરમિયાન ભારતીય જ્ઞાન પરંપરાના પતન માટેના કારણોનું વિશ્લેષણ કરો. આ આક્રમણોએ ભારતના શૈક્ષણિક અને સાંસ્કૃતિક વારસા પર કેવી અસર કરી?

વિદેશી આક્રમણો દરમિયાન ભારતીય જ્ઞાન પરંપરાના પતન અને ભારતના શૈક્ષણિક અને સાંસ્કૃતિક વારસા પર તેમની અસરના કારણો:

ઘટાડા માટેના કારણો:

1. **શિક્ષણ કેન્દ્રોનો વિનાશ:** વિદેશી આક્રમણકારોએ, ખાસ કરીને ઇસ્લામિક આક્રમણ દરમિયાન, નાવંદા અને તક્ષશિલા જેવા શિક્ષણના મુખ્ય કેન્દ્રોનો નાશ કર્યો.
2. **આશ્રયદાતામાં વિક્ષેપ:** વિદ્વાનો અને શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ માટે શાહી અને સમુદાયના આશ્રયની પરંપરાગત પ્રણાલીઓ ખોરવાઈ ગઈ હતી.
3. **વહીવટની ભાષામાં પરિવર્તન:** વહીવટી ભાષાઓ તરીકે ફારસી અને બાદમાં અંગ્રેજીનો પરિચય સંસ્કૃત અને અન્ય ભારતીય ભાષાઓને હાંસિયામાં ધકેલી દીધો.
4. **સાંસ્કૃતિક દમન:** કેટલાક આક્રમણકારોએ સ્થાનિક પરંપરાઓને સક્રિયપણે દબાવી દીધી અને તેમની સાંસ્કૃતિક પ્રથાઓ લાદી.

5. **બ્રેઇન ડ્રેઇન:** વિદ્વાનો અને વિદ્વાન વ્યક્તિઓ ઘણીવાર સુરક્ષિત પ્રદેશોમાં ભાગી જાય છે, જેનાથી જ્ઞાનનો ફેલાવો થાય છે.

6. **આર્થિક અસ્થિરતા:** સતત યુદ્ધ અને બદલાતા રાજકીય લેન્ડસ્કેપને કારણે આર્થિક અસ્થિરતા, શિક્ષણ અને સાંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિઓ માટેના સમર્થનમાં ઘટાડો થયો.

ભારતના શૈક્ષણિક અને સાંસ્કૃતિક વારસા પર અસર:

1. **પ્રાચીન ગ્રંથોની ખોટ:** ઘણી મૂલ્યવાન હસ્તપ્રતો અને ગ્રંથો આક્રમણ દરમિયાન નાશ પામ્યા અથવા ખોવાઈ ગયા.

2. **પરંપરાગત શિક્ષણ પ્રણાલીનો પતન:** ગુરુ-શિષ્ય પરમ્પરા અને અન્ય સ્વદેશી શિક્ષણ પ્રણાલી નબળી પડી છે.

3. **શૈક્ષણિક ફોકસમાં ફેરબદલ:** પરંપરાગત વિષયોમાંથી નવા શાસકોની તરફેણમાં ક્રમશઃ પરિવર્તન આવ્યું.

4. **જ્ઞાનનું પ્રાદેશિકકરણ:** જેમ જેમ કેન્દ્રીય સંસ્થાઓ ઘટતી ગઈ તેમ, જ્ઞાન વધુ સ્થાનિક અને ખંડિત બન્યું.

5. **મૌખિક પરંપરા પર ભાર:** લેખિત રેકોર્ડના નાશ સાથે, જ્ઞાનના મૌખિક પ્રસારણ પર નિર્ભરતા વધી.

6. **વૈજ્ઞાનિક અને તકનીકી ધારની ખોટ:** ગણિત, ખગોળશાસ્ત્ર અને ધાતુશાસ્ત્ર જેવા ક્ષેત્રોમાં ભારતની પ્રગતિમાં વિક્ષેપ પડ્યો.

આ પરિબલોએ સામૂહિક રીતે ભારતના શૈક્ષણિક લેન્ડસ્કેપ અને સાંસ્કૃતિક વારસાના નોંધપાત્ર પરિવર્તનમાં ફાળો આપ્યો, જે સદીઓથી વિકસેલી શાસ્ત્રીય ભારતીય જ્ઞાન પરંપરાઓમાંથી વિદ્યાય દર્શાવે છે.

5. **બ્રિટિશ શાસન દરમિયાન ભારતમાં બિનઉદ્યોગીકરણની પ્રક્રિયાની તપાસ કરો. ભારતીય ઉદ્યોગો અને વેપારને નિયંત્રિત કરવા માટે અંગ્રેજો દ્વારા કઈ મુખ્ય વ્યૂહરચનાઓનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો?**

બ્રિટિશ શાસન દરમિયાન ભારતમાં બિનઉદ્યોગીકરણની પ્રક્રિયા -

1. પરંપરાગત ઉદ્યોગોનો વિનાશ:

- બ્રિટિશ નીતિઓને કારણે ભારતના હસ્તકલા ઉદ્યોગો, ખાસ કરીને કાપડના પતન તરફ દોરી ગઈ.

- કારીગરોએ આજીવિકા ગુમાવી દીધી કારણ કે મશીનથી બનેલી બ્રિટિશ વસ્તુઓ બજારમાં છલકાઈ ગઈ.

2. કાચા માલનું શોષણ:

- બ્રિટિશ ઉદ્યોગો માટે કાચા માલના સખાયર તરીકે ભારત ઘટ્યું.

- કપાસ, શણ અને અન્ય સંસાધનોની ઓછી કિંમતે નિકાસ કરવામાં આવી હતી.

3. વેપાર નીતિઓ:

- ભારત પર એકતરફી મુક્ત વેપાર લાદવામાં આવ્યો, બ્રિટિશ માલસામાનને અપ્રતિબંધિત પ્રવેશની મંજૂરી આપી.

- બ્રિટનમાં પ્રવેશતા ભારતીય માલ પર ઉંચી ટેરિફ, સ્પર્ધાને દબાવી દે છે.

4. તકનીકી દમન:

- ભારતીય ઉદ્યોગોમાં તકનીકી પ્રગતિને નિરાશ.

- આધુનિક મશીનરી અને ઔદ્યોગિક જ્ઞાનની મર્યાદિત પહોંચ.

5. ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર વિકાસ:

- રેલ્વે અને બંદરો મુખ્યત્વે કાચા માલની નિકાસ અને તૈયાર માલની આયાતને સરળ બનાવવા માટે બનાવવામાં આવ્યા છે.

- સ્વદેશી ઔદ્યોગિક માળખાગત વિકાસની અવગણના.

આ વ્યૂહરચનાઓએ અસરકારક રીતે ભારતને ઉત્પાદકમાંથી બ્રિટિશ માલના બજારમાં પરિવર્તિત કર્યું, જેના કારણે વસાહતી સમયગાળા દરમિયાન વ્યાપકપણે બિનઔદ્યોગિકીકરણ થયું.

6. પંચ મહાભૂત મંદિરોની વિભાવના સમજાવો. આમાંના ત્રણ મંદિરો ભૌગોલિક રીતે કેવી રીતે સંરેખિત છે અને આ ગોઠવણીનું શું મહત્વ છે?

પંચ મહાભૂત મંદિરો એ ભારતના પાંચ પ્રાચીન હિન્દુ મંદિરો છે જે પ્રકૃતિના પાંચ તત્વોને સમર્પિત છે, જેને પંચ મહાભૂત તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે-પૃથ્વી (પૃથ્વી), પાણી (આપસ), અગ્નિ (અગ્નિ), વાયુ (વાયુ) અને અવકાશ (આકાશ). આ મંદિરો નોંધપાત્ર છે, કારણ કે તેઓ બ્રહ્માંડની રચના કરતા બ્રહ્માંડ તત્વોનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે અને લિંગના રૂપમાં દેવતા શિવ સાથે જોડાયેલા છે. આમાંના દરેક મંદિરો આમાંના એક તત્વના મૂર્ત સ્વરૂપ તરીકે શિવના અભિવ્યક્તિને સમાવિષ્ટ કરે છે તેવું માનવામાં આવે છે.

પાંચ મંદિરો છે:

1. એકમ્બરેશ્વર મંદિર (પૃથ્વી) – કાંચીપુરમ, તમિલનાડુ
2. જંબુકેશ્વર મંદિર (પાણી) – તિરુવનાઈકાવલ, તમિલનાડુ
3. અરુણાયલેશ્વર મંદિર (ફાયર) – તિરુવન્નામલાઈ, તમિલનાડુ
4. શ્રી કાલહસ્તીશ્વર મંદિર (હવા) - શ્રીકાલહસ્તી, આંધ્ર પ્રદેશ
5. ચિદમ્બરમ નટરાજ મંદિર (અવકાશ) - ચિદમ્બરમ, તમિલનાડુ

ભૌગોલિક સંરેખણ:

આમાંના ત્રણ મંદિરો - અરુણાયલેશ્વર (અગ્નિ), જંબુકેશ્વર (પાણી), અને ચિદમ્બરમ નટરાજ (અવકાશ) - ભૌગોલિક રીતે નક્શા પર એક સીધી રેખામાં ગોઠવાયેલા છે. આ ગોઠવણીને ઘણીવાર નોંધપાત્ર રહસ્યવાદી અને સ્થાપત્ય વિશેષતા તરીકે ટાંકવામાં આવે છે, જે મંદિરના નિર્માતાઓ દ્વારા ભૂગોળ અને ખગોળશાસ્ત્રના અદ્યતન જ્ઞાનને દર્શાવે છે. તે ભૌતિક તત્વો અને આધ્યાત્મિક માર્ગ વચ્ચેના જોડાણનું પ્રતીક છે, શરીર (પૃથ્વી), મન (પાણી) અને આત્મા (અગ્નિ) ને કોસ્મોસ (અવકાશ) સાથે સંરેખિત કરે છે.

મહત્વ:

આ મંદિરોનું સંરેખણ એ માત્ર પ્રાચીન સ્થાપત્યનો અજાયબી જ નથી પરંતુ આધ્યાત્મિક મહત્વ પણ ધરાવે છે. એવું માનવામાં આવે છે કે આ સંરેખણ પૃથ્વીના ક્ષેત્રમાંથી પરમાત્મા સુધીના પ્રવાસનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે, ભક્તોને આધ્યાત્મિક જ્ઞાન તરફના તત્વો દ્વારા માર્ગદર્શન આપે છે. આ પવિત્ર ભૂગોળ હિંદુ બ્રહ્માંડ વિજ્ઞાનમાં પ્રકૃતિ, માનવતા અને પરમાત્માના આંતરસંબંધને મજબૂત બનાવે છે.

7. ભારતીય નાટ્ય કળામાં ભરત મુનિના યોગદાનની ચર્ચા કરો. તેમના નાટ્યશાસ્ત્રે ભારતમાં રંગભૂમિના વિકાસ પર કેવી અસર કરી?

ભરત મુનિ, એક પ્રાચીન ભારતીય ઋષિ, તેમના સ્મારક કાર્ય, નાટ્યશાસ્ત્રને કારણે ભારતીય નાટ્ય કળાના પિતા માનવામાં આવે છે. આ પ્રાચીન ગ્રંથ, જે 200 BCE અને 200 CE વચ્ચે રચાયો હોવાનું માનવામાં આવે છે, તે પર્ફોર્મિંગ આર્ટ, થિયેટર, નૃત્ય અને સંગીતને આવરી લેતું સૌથી પહેલું અને સૌથી વ્યાપક લખાણ છે. નાટ્યશાસ્ત્રમાં 36 પ્રકરણો અને 6,000 થી વધુ શ્લોકો છે, જે તેને પ્રાચીન ભારતમાં નાટ્યકારો, કલાકારો, નર્તકો અને સંગીતકારો માટે મુખ્ય માર્ગદર્શક બનાવે છે.

ભારતીય નાટ્ય કળામાં યોગદાન:

1. થિયેટર અને ડ્રામા: ભરત મુનિએ ભારતીય નાટકનો પાયો નાખ્યો, જેમાં નાટકોની રચનાથી લઈને કલાકારોની ભૂમિકાઓ સુધીની દરેક બાબતોની વિગતો આપવામાં આવી હતી. તેમણે નાટકોને વિવિધ પ્રકારોમાં વર્ગીકૃત કર્યા અને નાટકના વિવિધ ઘટકો જેમ કે પ્લોટ, પાત્રો, સંવાદ અને લાગણીની રૂપરેખા આપી. તેમના કાર્યમાં સ્ટેજ ડિઝાઇન, કોસ્ચ્યુમ અને મેકઅપ અંગેની માર્ગદર્શિકા પણ સામેલ હતી.

2. રસ સિદ્ધાંત: ભરત મુનિના સૌથી પ્રભાવશાળી યોગદાનમાંનો એક રસ સિદ્ધાંત છે, જે સમજાવે છે કે કેવી રીતે પ્રેક્ષકોમાં લાગણીઓ (રસ) ઉત્પન્ન થાય છે. તેમના મતે, નાટકનો સાર પ્રેમ (શ્રૃંગાર), વીરતા (વીરા) અને કરુણા (કરુણા) જેવા રસ ઉત્પન્ન કરવાની તેની ક્ષમતામાં રહેલો છે. આ સિદ્ધાંત ભારતીય સૌંદર્ય શાસ્ત્રનો પાયાનો પથ્થર બની ગયો, જેણે માત્ર નાટક જ નહીં પણ નૃત્ય, સંગીત અને દ્રશ્ય કળાને પણ પ્રભાવિત કર્યાં.

3. અભિનય તકનીકો: ભરત મુનિએ લાગણીઓ અને વર્ણનોને અસરકારક રીતે અભિવ્યક્ત કરવા માટે ચહેરાના હાવભાવ, હાવભાવ (મુદ્રા) અને શરીરની હલનચલન સહિત વિગતવાર અભિનય તકનીકો આપી. તેમનું કાર્ય પ્રદર્શનમાં શારીરિક અને ભાવનાત્મક અભિવ્યક્તિ બંનેના મહત્વ પર ભાર મૂકે છે.

4. નૃત્ય અને સંગીત: નાટ્યશાસ્ત્ર શાસ્ત્રીય ભારતીય નૃત્ય સ્વરૂપોને પણ આવરી લે છે, જે મુદ્રાઓ, હાથના હાવભાવ અને હલનચલન વિશે જટિલ વિગતો પ્રદાન કરે છે. ભરત મુનિએ નૃત્ય અને સંગીતને વાર્તા કથન સાથે જોડ્યા, જે દર્શાવે છે કે તેઓ કેવી રીતે નાટકીય પ્રદર્શનને વધારી શકે છે.

ભારતીય રંગભૂમિ પર પ્રભાવ:

નાટ્યશાસ્ત્રે ભારતમાં રંગભૂમિના વિકાસ પર ઊંડો પ્રભાવ પાડ્યો હતો. તેણે કથકલી, કુચીપુડી અને ભરતનાટ્યમ જેવા શાસ્ત્રીય ભારતીય નૃત્ય-નાટકોની રચના માટે માર્ગદર્શન આપતું વ્યાપક માળખું પૂરું પાડ્યું. ભરત મુનિ દ્વારા નિર્ધારિત સિદ્ધાંતો શાસ્ત્રીય થિયેટર પરંપરાનો પાયો બન્યા, જેમાં વર્ણનાત્મક રચનાઓ, પ્રદર્શન શૈલીઓ અને કલાત્મક અભિવ્યક્તિઓને આકાર આપવામાં આવ્યો.

રાસા સિદ્ધાંત પ્રભાવિત કરે છે કે કેવી રીતે પ્રેક્ષકોમાં ચોક્કસ ભાવનાત્મક પ્રતિભાવો જગાડવા માટે પ્રદર્શનની રચના કરવામાં આવી હતી, જે નાટ્યકારો અને દિગ્દર્શકો માટે માર્ગદર્શક સિદ્ધાંત બની હતી. આજે પણ, નાટ્યશાસ્ત્રનો અભ્યાસ યાવુ છે અને ભારતીય પર્ફોર્મિંગ આર્ટ્સના સમૃદ્ધ સાંસ્કૃતિક વારસાને સાચવીને, નાટ્ય, નૃત્ય અને સંગીતના ક્ષેત્રોમાં નિર્ણાયક ગ્રંથ તરીકે આદરણીય છે.

8. ભારત અને પશ્ચિમી વિશ્વમાં સંગીતના વિકાસની તુલના કરો અને તેનાથી વિપરિત કરો. ભારતીય સંગીતની પ્રાચીનતા પશ્ચિમી સંગીત સાથે કેવી રીતે સરખાવવામાં આવે છે?

ભારતમાં સંગીતનો વિકાસ વિ. પશ્ચિમી વિશ્વ

1. ઐતિહાસિક મૂળ:

ભારતીય સંગીત: ભારતીય સંગીત પ્રાચીન મૂળ ધરાવે છે, જે વૈદિક સમયગાળા (લગભગ 1500 બીસીઈ) થી છે. તે હિન્દુસ્તાની અને કર્ણાટક સંગીતની શાસ્ત્રીય પરંપરાઓ સહિત વિવિધ તબક્કાઓ દ્વારા વિકસિત થયું.

પાશ્ચાત્ય સંગીત: પશ્ચિમી સંગીતનો ઇતિહાસ ઘણીવાર પ્રાચીન ગ્રીસ અને રોમમાં જોવા મળે છે, પરંતુ તે મધ્યયુગીન સમયગાળા દરમિયાન (5મી થી 15મી સદી) દરમિયાન ગ્રેગોરિયન ગીતોના આગમન સાથે અને બાદમાં પુનરુજ્જીવન અને બેરોક સમયગાળા દરમિયાન નોંધપાત્ર રીતે વિકસિત થયો હતો.

2. સંગીતની રચના:

ભારતીય સંગીત: ભારતીય શાસ્ત્રીય સંગીત રાગ (મધુરી ફ્રેમવર્ક) અને તાલ (લયબદ્ધ ચક્ર) પર આધારિત છે. તે ઇમ્પ્રૂવાઇઝેશન અને કલાકારની ભાવનાત્મક અભિવ્યક્તિ પર ભાર મૂકે છે.

પશ્ચિમી સંગીત: પશ્ચિમી શાસ્ત્રીય સંગીત સંવાદિતા, કાઉન્ટરપોઇન્ટ અને ઓર્કેસ્ટ્રેશનની આસપાસ રચાયેલ છે. તે લેખિત રચનાઓ અને બહુવિધ સંગીતની રેખાઓના આંતરપ્રક્રિયા પર ખૂબ આધાર રાખે છે.

3. સાધનો:

ભારતીય સંગીત: પરંપરાગત વાદ્યોમાં સિતાર, તબલા અને વીણાનો સમાવેશ થાય છે. આ વાદ્યો રાગો અને તાલના પ્રદર્શન માટે અભિન્ન છે.

પાશ્ચાત્ય સંગીત: પશ્ચિમી સંગીતમાં પિયાનો, વાયોલિન અને વાંસળી સહિતના સાધનોની વિશાળ શ્રેણી છે. ઓર્કેસ્ટ્રા અને સિમ્ફોનીનો વિકાસ એ પશ્ચિમી શાસ્ત્રીય સંગીતની ઓળખ છે.

4. સાંસ્કૃતિક સંદર્ભ:

ભારતીય સંગીત: ભારતમાં સંગીત આધ્યાત્મિકતા અને ધાર્મિક પ્રથાઓ સાથે ઊંડે ગૂંથાયેલું છે. તે ઘણીવાર મંદિરોમાં અને ધાર્મિક સમારંભો દરમિયાન કરવામાં આવે છે.

પાશ્ચાત્ય સંગીત: પશ્ચિમી સંગીતમાં ધાર્મિક (ચર્ચ સંગીત)થી લઈને બિનસાંપ્રદાયિક (ઓપેરા, સિમ્ફોની) સુધીનો વૈવિધ્યસભર સાંસ્કૃતિક સંદર્ભ છે. તે સામાજિક અને રાજકીય અભિવ્યક્તિનું માધ્યમ પણ રહ્યું છે.

પ્રાચીનકાળની સરખામણી

ભારતીય સંગીત:

ભારતીય સંગીત એ વિશ્વની સૌથી જૂની સંગીત પરંપરાઓમાંની એક છે, જેનાં મૂળ 3,000 વર્ષથી વધુ જૂનાં છે. વેદ, પ્રાચીન હિંદુ ગ્રંથોમાં સંગીત અને સંગીતનાં સાધનોનો ઉલ્લેખ છે.

પશ્ચિમી સંગીત:

પશ્ચિમી સંગીત, પ્રાચીન હોવા છતાં, ભારતીય સંગીત જેટલી લાંબી સતત પરંપરા ધરાવતું નથી. તેનો દસ્તાવેજી ઇતિહાસ લગભગ 2,500 વર્ષ પહેલાં પ્રાચીન ગ્રીક સંગીતથી શરૂ થાય છે, પરંતુ મધ્યયુગીન સમયગાળા દરમિયાન તેમાં નોંધપાત્ર વિકાસ જોવા મળ્યો હતો.

નિષ્કર્ષમાં, જ્યારે ભારતીય અને પશ્ચિમી સંગીત બંને સમૃદ્ધ અને વૈવિધ્યસભર ઇતિહાસ ધરાવે છે, ત્યારે ભારતીય સંગીતની પ્રાચીનતા વધુ ઊંડે જડેલી છે, જેમાં સહસ્રાબ્દી વર્ષોથી ફેલાયેલી સતત પરંપરાઓ છે. બીજી બાજુ, પશ્ચિમી સંગીતમાં ઝડપી ઉત્ક્રાંતિ અને વૈવિધ્યતા જોવા મળી છે, ખાસ કરીને મધ્યકાલીન સમયગાળાથી.

9. ભારતીય નાટ્ય સાહિત્યમાં ભાસનું યોગદાન સમજાવો. તેમની કૃતિઓની પુનઃશોધ કેવી રીતે થઈ અને ભારતીય રંગભૂમિના ઇતિહાસમાં તેમનું શું મહત્વ છે?

ભાસા એ ભારતીય નાટ્ય સાહિત્યમાં સૌથી પ્રખ્યાત અને પ્રાચીન નાટ્યલેખકો પૈકીનું એક છે. જો કે તેનો ચોક્કસ સમયગાળો ચર્ચામાં છે, તે 3જી સદી સીઇની આસપાસ રહેતા હોવાનું માનવામાં આવે છે. ભારતીય નાટકમાં ભાસાનું યોગદાન તેમની નવીન વાર્તા કહેવા, પાત્ર વિકાસ અને મહાભારત અને રામાયણ જેવા મહાકાવ્યોના લોકપ્રિય વિષયોના ઉપયોગને કારણે નોંધપાત્ર છે.

ભારતીય નાટ્ય સાહિત્યમાં યોગદાન:

1. નવીન પ્લોટ સ્ટ્રક્ચર્સ: ભાસા પરંપરાગત વાર્તાઓને સંશોધિત કરવામાં તેની મૌલિકતા માટે જાણીતું છે, જે મોટાભાગે મહાકાવ્યોના વૈકલ્પિક અંત અથવા અન્વેષિત એપિસોડ્સ રજૂ કરે છે. ઉદાહરણ તરીકે, ઉરુભંગામાં, તેમણે દુર્યોધનના આંતરિક સંઘર્ષ અને દુઃખદ ભાવિનું ચિત્રણ કર્યું છે, જે વિરોધીનું વધુ માનવીય સંસ્કરણ દર્શાવે છે.

2. વાસ્તવવાદી અને ભાવનાત્મક ઊંડાણ: ભાસાના પાત્રોને ઘણીવાર વાસ્તવિકતા અને ભાવનાત્મક જટિલતાના ઊંડા અર્થ સાથે ચિત્રિત કરવામાં આવે છે. તે માનવીય લાગણીઓ, મૂંઝવણો અને નૈતિક તકરારનો અભ્યાસ કરે છે, તેના કાર્યોને સંબંધિત અને કાલાતીત બનાવે છે.

3. લોકપ્રિય થીમ્સ: ભાસના નાટકો, જેમ કે સ્વપ્નવાસવદત્તમ અને પ્રતિજ્ઞાયુગંધરાયણ, રોમાંસ, સાહસ અને વીરતાનું મિશ્રણ કરે છે. નૈતિક અને દાર્શનિક સંદેશાઓ આપતી વખતે મનોરંજન કરવાની તેમની ક્ષમતાએ તેમના નાટકોને વિવિધ સામાજિક સ્તરોમાં લોકપ્રિય બનાવ્યા.

પુનઃશોધ:

કેરળમાં જાણીતા વિદ્વાન મહામહોપાધ્યાય ગણપતિ શાસ્ત્રી દ્વારા 20મી સદીની શરૂઆતમાં પુનઃશોધ ન કરવામાં આવે ત્યાં સુધી ભાસની રચનાઓ સદીઓથી ખોવાઈ ગઈ હોવાનું માનવામાં આવતું હતું. શાસ્ત્રીએ પ્રાચીન હસ્તપ્રતોમાંથી ભાસને આભારી 13 નાટકો શોધી કાઢ્યા, આ ભુલાઈ ગયેલા નાટ્યકારને ભારતીય સાહિત્યિક ઇતિહાસના સ્પોટલાઈટમાં પાછા લાવ્યા.

ભારતીય રંગભૂમિમાં મહત્વ:

ભાસની પુનઃ શોધાયેલી કૃતિઓએ સંસ્કૃત નાટકના ઇતિહાસમાં એક ખૂટતી કડી પૂરી પાડી છે, જે અગાઉના વૈદિક મંત્રો અને કાવિદાસના પછીના કાર્યો વચ્ચેના અંતરને ભરી દે છે. તેમના નાટકોએ અનુગામી નાટ્યકારોને પ્રભાવિત કર્યા અને શાસ્ત્રીય ભારતીય નાટ્ય પરંપરાને આકાર આપવામાં મદદ કરી. માનવીય લાગણીઓ, વાસ્તવિક ચિત્રણ અને પૌરાણિક વાર્તાઓના સર્જનાત્મક રૂપાંતરણો પર ભાસનું ધ્યાન આધુનિક ભારતીય રંગભૂમિ અને સાહિત્યને સતત પ્રેરણા આપે છે.

10. લખાણમાં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રાચીન ભારત અને ગ્રીસ વચ્ચે સાંસ્કૃતિક વિનિમયના પુરાવાઓનું વર્ણન કરો. આ થિયેટર અને ભાષાના વિકાસ સાથે કેવી રીતે સંબંધિત છે?

પ્રાચીન ભારત અને ગ્રીસ વચ્ચે સાંસ્કૃતિક વિનિમય મુખ્યત્વે 326 બીસીઇમાં એલેક્ઝાન્ડર ધ ગ્રેટના ભારત પર આક્રમણ દરમિયાન અને તે પછી થયો હતો, જે બે સંસ્કૃતિઓ વચ્ચે ક્રિયાપ્રતિક્રિયા તરફ દોરી જાય છે. આ વિનિમયને વેપાર, રાજકીય જોડાણો અને પ્રદેશમાં હેલેનિસ્ટિક સંસ્કૃતિના પ્રસાર દ્વારા સુવિધા આપવામાં આવી હતી.

સાંસ્કૃતિક વિનિમય માટે પુરાવા:

1. આર્ટ અને આર્કિટેક્ચર: ગાંધાર સ્કૂલ ઓફ આર્ટ, જે હાલના પાકિસ્તાન અને અફઘાનિસ્તાનમાં વિકસેલી છે, તે ગ્રીકો-ઇન્ડિયન કલ્ચરલ ફ્યુઝનનું નોંધપાત્ર ઉદાહરણ છે. તે ગ્રીક કલાત્મક તકનીકોને ભારતીય થીમ સાથે જોડે છે, ખાસ કરીને બૌદ્ધ શિલ્પોમાં.

2. ફિલોસોફી અને ધર્મ: ગ્રીક ફિલોસોફિકલ વિચારોએ ભારતીય વિચારને પ્રભાવિત કર્યો, ખાસ કરીને ખગોળશાસ્ત્ર, દવા અને નીતિશાસ્ત્રના ક્ષેત્રોમાં. તેનાથી વિપરિત, ભારતીય ધાર્મિક વિચારો, જેમ કે બૌદ્ધ ધર્મ, ખાસ કરીને અશોક જેવા મિશનરીઓના પ્રયત્નો દ્વારા ગ્રીક વિશ્વમાં ફેલાયો.

3. સિક્કા અને શિલાલેખો: ઇન્ડો-ગ્રીક રજવાડાના સિક્કા, જેમાં ગ્રીક અને ભારતીય બંને પ્રતીકો અને ભાષાઓ દર્શાવવામાં આવી છે, જે સાંસ્કૃતિક તત્વોના સંમિશ્રણને પ્રકાશિત કરે છે. ગ્રીક અને બ્રાહ્મી લિપિમાંના શિલાલેખો ગ્રીક અને ભારતીય પ્રભાવોના એકીકરણને વધુ સૂચવે છે.

રંગભૂમિ અને ભાષા પર પ્રભાવ:

1. થિયેટર: ગ્રીક નાટકીય પરંપરાઓ, જેમાં પ્રોસેનિયમ સ્ટેજનો ઉપયોગ અને ઔપચારિક સંવાદોનો સમાવેશ થાય છે, ભારતીય રંગભૂમિને પ્રભાવિત કરી શકે છે. જ્યારે ભારતીય નાટક, જેમ કે નાટ્યશાસ્ત્રમાં જોવા મળે છે, તેના અનન્ય ઘટકોને જાળવી રાખ્યું છે, વિચારોના આદાનપ્રદાનથી તેના વિકાસને સમૃદ્ધ બનાવ્યું છે, ખાસ કરીને પ્રદર્શન તકનીકો અને વર્ણનાત્મક માળખાના સંદર્ભમાં.

2. ભાષા: ગ્રીક અને સંસ્કૃત કેટલાક ભાષાકીય વિનિમય શેર કરે છે, ખાસ કરીને વિજ્ઞાન, ગણિત અને ખગોળશાસ્ત્રના શબ્દભંડોળમાં. સંસ્કૃત ગ્રંથોમાં ગ્રીક શબ્દોની હાજરી અને તેનાથી વિપરીત સમગ્ર સંસ્કૃતિઓમાં જ્ઞાન અને વિચારોનો પ્રવાહ સૂચવે છે.

પ્રાચીન ભારત અને ગ્રીસ વચ્ચેના આ સાંસ્કૃતિક વિનિમયથી બંને સંસ્કૃતિઓમાં થિયેટર, કલા અને ભાષાના સમૃદ્ધ, વધુ વૈવિધ્યસભર વિકાસમાં ફાળો મળ્યો.

11. ચરક અનુસાર પ્રાણીઓના પ્રાચીન ભારતીય વર્ગીકરણનું વર્ણન કરો. આ વર્ગીકરણ પદ્ધતિ પ્રાચીન ભારતમાં પ્રાણીશાસ્ત્રના જ્ઞાનની ઊંડાઈ કેવી રીતે દર્શાવે છે?

પ્રાચીન ભારતમાં, ચરક, એક અગ્રણી ચિકિત્સક અને ચરક સંહિતા (પ્રાચીન આયુર્વેદિક લખાણ) ના લેખક, પ્રાણીઓનું તેમના રહેઠાણ, વર્તન અને શારીરિક લાક્ષણિકતાઓના આધારે વિગતવાર વર્ગીકરણ પ્રદાન કરે છે. આ વર્ગીકરણ પ્રણાલી પ્રાચીન ભારતમાં પ્રાણીશાસ્ત્રીય જ્ઞાનના ઊંડાણને પ્રતિબિંબિત કરે છે, જે પ્રાણી જીવવિજ્ઞાન અને ઇકોલોજીની ઊંડી સમજ દર્શાવે છે.

ચરકનું પ્રાણીઓનું વર્ગીકરણ:

1. જંગલા (પાર્થિવ પ્રાણીઓ): જમીન પર રહેતા પ્રાણીઓ, તેમના નિવાસસ્થાનના આધારે વધુ વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે, જેમ કે જંગલમાં રહેતા પ્રાણીઓ (વનસ્પતિયા) અને સૂકા, શુષ્ક પ્રદેશોમાં રહેતા પ્રાણીઓ (મારુષાયા).

2. અનુપા (જળચર અને વેટલેન્ડ એનિમલ્સ): માછલી, ઉભયજીવીઓ અને ભેજવાળા વાતાવરણમાં ખીલેલા પ્રાણીઓ સહિત જળાશયો અને ભૂમિમાં વસતા પ્રાણીઓ.

3. સ્થાવર (અચલ અથવા સેસાઇલ જીવો): આ શ્રેણીમાં છોડ અને અન્ય સ્થાવર સજીવોનો સમાવેશ થાય છે, જે તેમને અનન્ય લાક્ષણિકતાઓ ધરાવતા જીવંત પ્રાણીઓ તરીકે ઓળખે છે.

4. જંગમા (મોબાઇલ ક્રિયર્સ): આ જૂથમાં જંતુઓ અને પક્ષીઓથી લઈને સસ્તન પ્રાણીઓ સુધીના તમામ પ્રાણીઓનો સમાવેશ થાય છે, અને તેમના આહાર (શાકાહારીઓ, માંસાહારી, સર્વભક્ષી) અને વર્તનને આધારે વધુ વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે.

પ્રાણીશાસ્ત્રીય જ્ઞાનનું પ્રદર્શન:

1. ઇકોલોજીકલ અવેરનેસ: ચરકની વર્ગીકરણ પ્રણાલી પ્રાણીઓના ઇકોલોજીકલ માળખા પર આધારિત છે, જે વિવિધ રહેઠાણોની અત્યાધુનિક સમજણ અને પ્રાણીઓના તેમના વાતાવરણમાં અનુકૂલન દર્શાવે છે.

2. વર્તણૂકલક્ષી આંતરદૃષ્ટિ: વર્ગીકરણ પ્રાણીઓની વર્તણૂકને પણ ધ્યાનમાં લે છે, જેમ કે આહાર અને હલનચલન, પ્રાચીન ભારતીય વિદ્વાનોની નિરીક્ષણ કુશળતા અને જ્ઞાનને પ્રકાશિત કરે છે.

3. સર્વગ્રાહી અભિગમ: ચરક દ્વારા તેમની વર્ગીકરણ પ્રણાલીમાં વનસ્પતિ અને પ્રાણીઓ બંનેનો સમાવેશ જીવન સ્વરૂપોનો અભ્યાસ કરવા, પ્રાણીશાસ્ત્રને વનસ્પતિશાસ્ત્ર અને દવા સાથે એકીકૃત કરવા માટે વ્યાપક અભિગમ દર્શાવે છે.

આ વર્ગીકરણ પ્રણાલી પ્રાચીન ભારતમાં પ્રાણીશાસ્ત્રીય જ્ઞાનના ઊંડાણને પ્રતિબિંબિત કરે છે, જે પ્રાણીઓને માત્ર તેમની પર્યાવરણીય ભૂમિકાઓ માટે જ નહીં પરંતુ આયુર્વેદના સંદર્ભમાં માનવ સ્વાસ્થ્ય અને દવા સાથે તેમની સુસંગતતા માટે પણ સમજવાના મહત્વ પર ભાર મૂકે છે.

12. ભારતના ધાતુશાસ્ત્રના ઇતિહાસમાં 'ઝવેર' ઝીંક ખાણનું મહત્વ સમજાવો. આ શોધ ઝીંક ઉત્પાદનના વિકાસ વિશેની પરંપરાગત કથાને કેવી રીતે પડકારે છે?

ઝવેર ઝિંક ખાણ, રાજસ્થાન, ભારતમાં સ્થિત છે, તે ભારતના ધાતુશાસ્ત્રના ઇતિહાસમાં નોંધપાત્ર મહત્વ ધરાવે છે કારણ કે તે વિશ્વમાં ઝિંક ઉત્પાદન માટે સૌથી જૂની જાણીતી સાઇટ્સમાંની એક છે. પુરાવા સૂચવે છે કે ઇતિહાસકારો દ્વારા અગાઉ માનતા હતા તેના કરતાં 6ઠ્ઠી સદી બીસીઈની શરૂઆતમાં જ ઝવેર ખાતે ઝીંક કાઢવામાં આવી હતી અને તેની પ્રક્રિયા કરવામાં આવી હતી.

ઝવેર ઝીંક ખાણનું મહત્વ:

1. **પ્રારંભિક ઝીંક ઉત્પાદન:** ઝવેર તેની અદ્યતન નિસ્યંદન તકનીકી માટે જાણીતું છે, જે તે સમયે ઓરમાંથી ઝીંક કાઢવા માટે ઉપયોગમાં લેવાય છે જ્યારે પ્રમાણમાં નીચા તાપમાને તેની ઊંચી અસ્થિરતાને કારણે ઝીંકનું સ્મેલ્ટિંગ અત્યંત પડકારજનક માનવામાં આવતું હતું.

2. **તકનીકી નવીનતા:** ઝવેર ખાતે વિકસિત ખાણકામ અને ધાતુશાસ્ત્રની પ્રક્રિયાઓમાં વર્ટિકલ રીટોર્સનો ઉપયોગ સામેલ હતો, જે એક નોંધપાત્ર તકનીકી નવીનતા છે જેણે ઝીંક મેટલના નિયંત્રિત નિષ્કર્ષણ માટે મંજૂરી આપી હતી. અત્યાધુનિક તકનીકોનો આ પ્રારંભિક ઉપયોગ પ્રાચીન ભારતમાં ધાતુશાસ્ત્રના અદ્યતન જ્ઞાનને દર્શાવે છે.

3. **મોટા પાયે ઉત્પાદન:** ઝવેર એ માત્ર પ્રારંભિક ઝીંક નિષ્કર્ષણનું સ્થળ ન હતું પણ મોટા પાયે ઉત્પાદનમાંનું પણ એક હતું, જેમાં સંગઠિત ખાણકામ અને સ્મેલ્ટિંગ કામગીરીના પુરાવા હતા જે સિક્કા, ઔષધીય ઉપયોગો અને એલોયિંગ સહિત વિવિધ ઉપયોગો માટે ઝીંક પૂરા પાડતા હતા. પિત્તળ બનાવવા માટે તાંબુ.

પરંપરાગત કથાને પડકાર:

ઝવેર ખાતે પ્રાચીન ઝીંક ઉત્પાદનની શોધ એ પરંપરાગત કથાને પડકારે છે કે યુરોપમાં પાછળથી ઝીંક ધાતુશાસ્ત્રનો વિકાસ થયો હતો. તે ઝીંક નિષ્કર્ષણમાં અગ્રણી તરીકે ભારત તરફ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે અને તકનીકી પ્રગતિના યુરોસેન્ટ્રિક દૃષ્ટિકોણને પડકારે છે. આ શોધ પ્રાચીન ભારતીય ધાતુશાસ્ત્રના વૈશ્વિક મહત્વ અને ધાતુ ઉત્પાદન તકનીકોના વિકાસમાં તેના યોગદાનને પણ પ્રકાશિત કરે છે જે પાછળથી વિશ્વમાં અન્યત્ર અપનાવવામાં આવી હતી.

ઝવેર ખાણ ભારતના સમૃદ્ધ ધાતુશાસ્ત્રીય વારસાનું ઉદાહરણ આપે છે અને ઝીંક ઉત્પાદનના પ્રારંભિક ઇતિહાસમાં તેની ભૂમિકાને રેખાંકિત કરે છે.

13. અર્થશાસ્ત્રમાં દર્શાવેલ કૌટિલ્યના 'જાહેર વહીવટના સિદ્ધાંત'ની ચર્ચા કરો. આ સિદ્ધાંતો જાહેર વહીવટની આધુનિક વિભાવનાઓ સાથે કેવી રીતે તુલના કરે છે?

કૌટિલ્ય, જેને યાણક્ય તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે, તે એક પ્રાચીન ભારતીય ફિલસૂફ અને અર્થશાસ્ત્રના લેખક હતા, જે રાજ્યકળા, અર્થશાસ્ત્ર અને લશ્કરી વ્યૂહરચના પર ગ્રંથ છે, જે 3જી સદી બીસીઈની આસપાસ લખાયેલ છે. અર્થશાસ્ત્રમાં દર્શાવેલ જાહેર વહીવટના તેમના સિદ્ધાંતો શાસન અને રાજ્યની બાબતોના કાર્યક્ષમ સંચાલન માટે વિગતવાર માળખું પૂરું પાડે છે. આ સિદ્ધાંતો રાજ્યના વહીવટમાં શાસક, અમલદારશાહી, કાયદો અને નીતિશાસ્ત્રની ભૂમિકા પર ભાર મૂકે છે.

કૌટિલ્યના જાહેર વહીવટના સિદ્ધાંતો:

1. કેન્દ્રીય સત્તા: કૌટિલ્યએ સર્વોચ્ચ સત્તા તરીકે રાજા સાથે મજબૂત, કેન્દ્રીય રાજ્યની હિમાયત કરી. શાસક પાસે કાયદો અને વ્યવસ્થા, આર્થિક સમૃદ્ધિ અને ન્યાય સુનિશ્ચિત કરીને લોકોના શ્રેષ્ઠ હિતમાં કાર્ય કરવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવતી હતી. તેમણે ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે શાસક જ્ઞાની, શિસ્તબદ્ધ અને નૈતિક હોવા જોઈએ, શાસન માટે ઉચ્ચ ધોરણો સ્થાપિત કરે છે.

2. કાર્યક્ષમ અમલદારશાહી: અર્થશાસ્ત્ર સુવ્યવસ્થિત અને કાર્યક્ષમ અમલદારશાહીના મહત્વ પર ભાર મૂકે છે. કૌટિલ્યએ યોગ્યતા, પ્રામાણિકતા અને યોગ્યતાના આધારે અધિકારીઓની નિમણૂક માટે વિગતવાર માર્ગદર્શિકાની રૂપરેખા આપી. તેમણે ભ્રષ્ટાચાર અને બિનકાર્યક્ષમતાને રોકવા માટે અધિકારીઓની નિયમિત દેખરેખ અને મૂલ્યાંકન પર પણ ભાર મૂક્યો હતો.

3. કાયદાનું શાસન: કૌટિલ્ય કાયદાની સર્વોચ્ચતામાં માનતા હતા, જ્યાં રાજા પણ જમીનના કાયદાથી બંધાયેલા હતા. અર્થશાસ્ત્ર એક વિગતવાર કાનૂની માળખું પૂરું પાડે છે, જેમાં નાગરિક, ફોજદારી અને આર્થિક કાયદાઓનો સમાવેશ થાય છે, જે વહીવટમાં ન્યાય અને ન્યાયીપણાની ખાતરી કરે છે.

4. કલ્યાણ રાજ્ય: કૌટિલ્યના જાહેર વહીવટમાં યોગક્ષેમ (લોકોનું કલ્યાણ)નો સિદ્ધાંત કેન્દ્રીય છે. તેમનું માનવું હતું કે રાજ્યએ સુરક્ષા, ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર, આર્થિક તકો અને સામાજિક કલ્યાણના પગલાં પ્રદાન કરીને તેના નાગરિકોની સુખાકારીની ખાતરી કરવી જોઈએ.

5. નૈતિક શાસન: કૌટિલ્યએ વહીવટમાં નૈતિકતા અને નૈતિક આચરણના મહત્વ પર ભાર મૂક્યો હતો. તેમણે દલીલ કરી હતી કે શાસક સદાચારી હોવો જોઈએ, ધર્મને જાળવી રાખવો જોઈએ અને વ્યક્તિગત લાભ કરતાં લોકોના કલ્યાણને પ્રાથમિકતા આપવી જોઈએ.

આધુનિક જાહેર વહીવટ સાથે સરખામણી:

1. કેન્દ્રીકરણ વિ. વિકેન્દ્રીકરણ: જ્યારે કૌટિલ્યએ કેન્દ્રીય સત્તા પર ભાર મૂક્યો હતો, ત્યારે આધુનિક જાહેર વહીવટ ઘણીવાર વિકેન્દ્રીકરણ તરફ ઝુકે છે, સત્તાના વિવિધ સ્તરે સરકારમાં વિતરણ કરવામાં આવે છે. જો કે, બંને સિસ્ટમો મજબૂત નેતૃત્વના મહત્વને ઓળખે છે.

2. અમલદારશાહી કાર્યક્ષમતા: કૌટિલ્યનું મેરિટ-આધારિત નિમણૂકો અને નિયમિત દેખરેખ પર ફોકસ અમલદારશાહી કાર્યક્ષમતાના આધુનિક સિદ્ધાંતો સાથે સંરેખિત છે, જે પારદર્શિતા, જવાબદારી અને કામગીરીના મૂલ્યાંકન પર ભાર મૂકે છે.

3. કાયદાનું શાસન: કાયદાના શાસન પર અર્થશાસ્ત્રનો ભાર એ એક ખ્યાલ છે જે આધુનિક જાહેર વહીવટ સાથે પડઘો પાડે છે, જ્યાં કાયદો સત્તામાં રહેલા લોકો સહિત તમામ નાગરિકોને ન્યાય અને સમાનતા સુનિશ્ચિત કરે છે.

4. કલ્યાણ રાજ્ય: કૌટિલ્યનો કલ્યાણ રાજ્યનો વિચાર જાહેર વહીવટની આધુનિક વિભાવનાઓને પ્રતિબિંબિત કરે છે જે નાગરિકો માટે જીવનની ગુણવત્તા સુધારવા માટે સામાજિક કલ્યાણ, જાહેર સેવાઓ અને આર્થિક વિકાસને પ્રાથમિકતા આપે છે.

5. નૈતિક શાસન: કૌટિલ્યના સિદ્ધાંતોમાં નૈતિકતા પર ભાર એ આધુનિક જાહેર વહીવટીતંત્રના શાસનમાં પ્રામાણિકતા, પારદર્શિતા અને નૈતિક વર્તણૂક પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવા સમાન છે, જે જાહેર સેવામાં નૈતિક આચરણની કાલાતીત સુસંગતતાને પ્રકાશિત કરે છે.

નિષ્કર્ષ:

અર્થશાસ્ત્રમાં કૌટિલ્યના જાહેર વહીવટના સિદ્ધાંતો શાસન માટે એક વ્યાપક અને વ્યવહારિક અભિગમ પૂરો પાડે છે જે આધુનિક સમયમાં પણ સુસંગત રહે છે. કેન્દ્રીય સત્તા, કાર્યક્ષમ અમલદારશાહી, કાયદાનું શાસન, લોકોના કલ્યાણ અને નૈતિક શાસન પરનો તેમનો ભાર સમકાલીન જાહેર વહીવટમાં પડઘો જોવા મળે છે, જે તેમના વિચારોની સ્થાયી પ્રકૃતિ અને શાસનના ક્ષેત્ર પર તેમના પ્રભાવને દર્શાવે છે.

14. ખગોળશાસ્ત્રમાં આર્યભટ્ટના યોગદાનનું વર્ણન કરો, ખાસ કરીને પૃથ્વીના પરિભ્રમણ અને ગ્રહણની ઘટના વિશેની તેમની સમજ. તેમના સમય માટે આ વિચારો કેટલા અદ્યતન હતા?

આર્યભટ્ટ, એક પ્રાચીન ભારતીય ગણિતશાસ્ત્રી અને ખગોળશાસ્ત્રી કે જેઓ 5મી સદી સીઇની આસપાસ રહેતા હતા, તેમણે ખગોળશાસ્ત્રમાં નોંધપાત્ર યોગદાન આપ્યું હતું જે તેમના સમય માટે નોંધપાત્ર રીતે અદ્યતન હતું.

ખગોળશાસ્ત્રમાં યોગદાન:

1. **પૃથ્વીનું પરિભ્રમણ:** આર્યભટ્ટે દરખાસ્ત કરી હતી કે પૃથ્વી તેની ધરી પર ફરે છે, જે તેમના સમય માટે એક ક્રાંતિકારી વિચાર છે. તેમણે સમજાવ્યું કે અવકાશી પદાર્થોની દેખીતી હિલચાલ પૃથ્વીના પરિભ્રમણને કારણે છે, તારાઓ અને ગ્રહોની હિલચાલને કારણે નથી. પૃથ્વીના પરિભ્રમણની આ સમજ નોંધપાત્ર રીતે સયોટ અને અપેક્ષિત વિભાવનાઓ હતી જે પછીથી યુરોપિયન ખગોળશાસ્ત્રમાં પુષ્ટિ મળી હતી.

2. **ગ્રહણ:** આર્યભટ્ટે ગ્રહણની વિગતવાર સમજૂતી આપી. તેમણે યોગ્ય રીતે વર્ણવ્યું હતું કે જ્યારે પૃથ્વી સૂર્ય અને ચંદ્રની વચ્ચે આવે છે ત્યારે ચંદ્રગ્રહણ થાય છે અને જ્યારે ચંદ્ર પૃથ્વી અને સૂર્યની વચ્ચે આવે છે ત્યારે સૂર્યગ્રહણ થાય છે. તેમણે ચંદ્ર અને સૂર્યના માર્ગ પર એક સિદ્ધાંત પણ આપ્યો, જેણે ગ્રહણની સામયિકતા અને ઘટનાને સમજવામાં ફાળો આપ્યો.

વિચારોની પ્રગતિ:

- **પૃથ્વીનું પરિભ્રમણ:** આર્યભટ્ટની પૃથ્વીના પરિભ્રમણની વિભાવના અદ્યતન હતી કારણ કે તે પ્રવર્તમાન ભૂકેન્દ્રીય મોડેલનો વિરોધાભાસ કરે છે, જે ધારે છે કે પૃથ્વી સ્થિર છે અને અવકાશી પદાર્થો તેની આસપાસ ફરે છે. તેમના પરિભ્રમણના વિચારે પછીના ખગોળશાસ્ત્રીઓને પ્રભાવિત કર્યા અને સૂર્યકેન્દ્રીય સિદ્ધાંતોના વિકાસમાં ફાળો આપ્યો.

- **ગ્રહણ:** ગ્રહણની તેમની સમજૂતી સંકળાયેલી અવકાશી મિકેનિક્સની વૈજ્ઞાનિક સમજ પર આધારિત હતી, જે તે સમયે અન્ય સંસ્કૃતિઓમાં સામાન્ય કરતાં વધુ પૌરાણિક અથવા ઓછા ચોક્કસ સમજૂતીઓની તુલનામાં અત્યાધુનિક હતી.

આર્યભટ્ટની ખગોળશાસ્ત્રીય આંતરદૃષ્ટિ ગ્રાઉન્ડબ્રેકિંગ હતી અને ઉચ્ચ સ્તરની અવલોકન કૌશલ્ય અને સૈદ્ધાંતિક સમજણ દર્શાવે છે. તેમના વિચારો તેમના સમય કરતા ઘણા આગળ હતા અને તેમણે પાયાનું કામ કર્યું જેણે ઇસ્લામિક અને પશ્ચિમી વિશ્વ બંનેમાં પાછળથી ખગોળશાસ્ત્રીઓને પ્રભાવિત કર્યાં.

15. ટેક્સ્ટમાંથી ઉદાહરણોનો ઉપયોગ કરીને પ્રાચીન અને મધ્યયુગીન સમયમાં ભારતીય કાપડની પ્રતિષ્ઠાની ચર્ચા કરો. આ માહિતી ભારતની ઐતિહાસિક આર્થિક અને તકનીકી ક્ષમતાઓને કેવી રીતે પ્રતિબિંબિત કરે છે?

ભારતીય કાપડ તેમની ગુણવત્તા, વિવિધતા અને કારીગરી માટે પ્રાચીન અને મધ્યયુગીન સમયમાં વૈશ્વિક સ્તરે પ્રખ્યાત હતા. ભારતીય કાપડની પ્રતિષ્ઠા ઐતિહાસિક ગ્રંથો અને વેપારના રેકોર્ડ્સમાં સારી રીતે દસ્તાવેજીકૃત છે, જે આ સમયગાળા દરમિયાન ભારતની નોંધપાત્ર આર્થિક અને તકનીકી ક્ષમતાઓને પ્રકાશિત કરે છે.

ભારતીય કાપડની પ્રતિષ્ઠા:

1. ફાઇન કોટન અને મલમલ: ભારતીય સુતરાઉ કાપડ, ખાસ કરીને બંગાળના ઝીણા મલમલની, પ્રાચીન ગ્રીસ, રોમ અને પછીથી ઇસ્લામિક વિશ્વમાં ખૂબ જ માંગ હતી. આ કાપડ તેમની હળવાશ, નરમાઈ અને જટિલ ડિઝાઇન માટે જાણીતા હતા.

2. સિલ્ક અને ડાયઝ: ભારતીય રેશમ, ખાસ કરીને ગુજરાત અને કોરોમંડલ કોસ્ટ જેવા પ્રદેશોમાંથી, તેની ગુણવત્તા માટે મૂલ્યવાન હતું. ઈન્ડિગો અને મેડર જેવા કુદરતી રંગોના ઉપયોગે ભારતીય કાપડમાં વાઇબ્રન્ટ રંગો ઉમેર્યા છે, જેનાથી તેઓ એશિયા અને યુરોપના બજારોમાં લોકપ્રિય બન્યા છે.

3. ચિન્ટૂઝ અને કેલિકો: ભારતીય ચિન્ટૂઝ (પેટર્નવાળી કોટન ફેબ્રિક) અને કેલિકો (સાદા-વણેલા કપાસ)નો વ્યાપક વેપાર થતો હતો, ખાસ કરીને મધ્યયુગીન સમયગાળા દરમિયાન. આ કાપડનો ઉપયોગ માત્ર કપડાં માટે જ નહીં, પણ યુરોપ અને મધ્ય પૂર્વમાં ઘરના ફર્નિશિંગ માટે પણ થતો હતો.

ભારતની આર્થિક અને તકનીકી ક્ષમતાઓ પર પ્રતિબિંબ:

1. અદ્યતન વણાટ તકનીકો: વણાટની જટિલ પદ્ધતિઓ, જેમ કે મલમલ અને રેશમના ઉત્પાદનમાં વપરાતી, કાપડ ઉત્પાદનમાં ભારતની અદ્યતન તકનીકી કુશળતા દર્શાવે છે.

2. વૈશ્વિક વેપાર નેટવર્ક્સ: ભારતીય કાપડની દૂરના બજારોમાં વ્યાપક નિકાસ ભારતની મજબૂત આર્થિક સ્થિતિ અને તેના વેપાર નેટવર્કની કાર્યક્ષમતા દર્શાવે છે.

3. આર્થિક સમૃદ્ધિ: સમૃદ્ધ કાપડ ઉદ્યોગે ભારતની સંપત્તિમાં નોંધપાત્ર યોગદાન આપ્યું છે, જેમાં કાપડ મુખ્ય નિકાસ કોમોડિટી છે. આ આર્થિક સમૃદ્ધિ ભારતીય કાપડની ઉચ્ચ માંગ અને વિવિધ પ્રદેશો સાથે સ્થાપિત વ્યાપક વેપાર સંબંધોમાં સ્પષ્ટ થાય છે.

કાપડ ઉત્પાદન અને ડાઇંગમાં ભારતની નિપુણતા, વૈશ્વિક માંગને પહોંચી વળવાની તેની ક્ષમતા સાથે, તેની ઐતિહાસિક આર્થિક શક્તિ અને તકનીકી અભિજાત્યપણાને રેખાંકિત કરે છે. આંતરરાષ્ટ્રીય બજારોમાં ભારતીય કાપડની પ્રાધાન્યતા એ પ્રાચીન અને મધ્યયુગીન કાળમાં દેશની અદ્યતન કારીગરી અને આર્થિક પ્રભાવનો પુરાવો છે.